

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kaksi laukausta

Author: Holger Drachmann

Translator: Elisabeth Löfgren

Release date: July 16, 2007 [eBook #22006]

Most recently updated: January 2, 2021

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAKSI LAUKAUSTA ***

Produced by Tapio Riikonen

KAKSI LAUKAUSTA

Kirj.

Holger Drachmann

Suomentanut ["To Skud"] E. [Elisabeth Löfgren]

Helsingissä,

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1877.

Uuden Suomettaren kustantama.

I.

Suurelta maantieltä eli postitieltä kääntyi tiehaara länteen päin, kankaan yli viljellyille maille merenrannikolla. Suuria niittymaita levisi molemmille puolille kuin paisunut virta, ja nuo vihertävät aallot valuivat paikottain taivaan kanssa yhteen. Haaratie loppui missä niittymaa alkoi, ei nimittäin ollut syytä sen jatkamiseen. Siellä oli muutamia taloja, puutarhoja sen verran kuin raivoisa länsituuli salli; matalia ulkokuoneita; korkeita heinäkasoja; siellä oli joki eli leveä oja, hajoavainen porrassilta, joka vei vanhalle linnalle. Vielä taisi nähdä missä saarto-kaivannot olivat olleet ja missä vallien jäännökset olivat. Jos katsoja oli varustettu hyvällä mielikuvituksella taisi hän ehkä myöskin tuosta hävinneestä herras-linnasta punaisella muurilla muodostaa itselleen kaksi kulmatornia, koira-koppelin, linnakaivon, hedelmätarhan, joka viimeinen varsinkin näyttää niin runolliselle hyvissä runoelmissa tai

taulukankaalla. Mutta hedelmä-tarha olikin siinä vielä; vieläpä ikivanhoja ruosteen-karvaisia runkojakin, jotka eivät kantaneet hedelmiä, tuskin lehtiäkään, vaan kuitenkin olivat jääneet paikoilleen, syystä että "kartanon" nykyinen omistaja ylimalkain antoi kaiken seisoa ja kasvaa miten vaan taisi. Toisella puolella linnaa, jos nimittäin otaksumme että vanhat omenapuut määräävät rajan, oli muinainen karja-kartano eli nykyinen "kartano". Kaksi rakennusta siinä nähtävästi oli rakennettu linnan punaisista kivistä, vaan toiset kaksi rakennusta olivat uudemmat. Siinä oli ajo-portti korkealla otsipuolella ja muutamilla hajonneilla jäännöksillä eräästä herras-vaakunasta. Ulkopuolella etelään päin oli pitkä sarja sarapuita, myöskin jotensakin vanhat, ruosteenkarvaiset ja tuulen räkkäämät. Haka, jossa kasvoi pähkinäpuita, oli täällä läheisyydessä. Se ei ollut millään lailla merkillinen, ei tarkoittanut huvitusta eikä hyötyä; aidan vieressä oli pieni kumpu ja kummulla penkki ja erään kesäpäivän iltapuolella seisoivat tässä kaksi nuorta ihmistä katselemassa tuota avarata lakeaa.

Näitten nuorten ihmisten oli käynyt niinkuin usein vanhojen ja viisaittenkin käy; iltapäivän valaistus, vähitellen laskeva aurinko sinä kirkkaana päivänä oli keskeyttänyt heidän puheensa. Laita on se, että illassa on jotakin hillitsevää, surumielistä, jota ainoastaan hyvin pintapuoliset ihmiset voivat vastustaa. Kieli ei käy puheliaaksi kun varjot tummenevat, lintujen laulu vaikenee ja värit itäisellä taivaan-rannalla käyvät harmaiksi kunnes kokonaan häviävät. Nuo kaksi tuolla pienellä kummulla katselivat äänettöminä, selin aurinkoon päin, kuinka puna-sinervät varjot vanhoista, kuluneista puista kävivät yhä pitemmiksi tasaisilla niityillä. He näkivät kuinka värit yhä sinertyivät ja harmaantuivat kaakossa; he näkivät niitty-maan ja kankaan sulaavan yhteen hämärässä, näkivät mättäiden muuttuvan tuhkan-värisiksi vuorisiksi, näkivät puuttoman seudun ihan paljastettuna. Ikäänkuin keskinäisestä sopimuksesta nostivat he päätänsä taivasta kohti ja tuijoittivat tuohon mahtavaan holviin. Jok'ainoa kirjava elähyttävä freski [kallio-maalaukset, katto- tai seinä-maalaukset] oli hävinnyt holvista, se oli tumma, sinertävän harmaa ja kaikki näytti sen kautta vielä enemmän yksitoikkoiselle, mutta myöskin vielä avarammalle, melkein tuskallisen rajattomalle. Nyt kääntyivät he penkillä ja katselivat aurinkoa. Se oli likellä taivaan rantaa ja lähetti ulos kultaisen valovirran pitkäkkään pilven alta, jonka taakse oli kätkeynyt hetki sitten — ikäänkuin sotapäällikkö, joka pakoretkellensä heittäytyy johonkin tyhjään linnoitukseen, koettaaksensa jos mahdollista pysäyttää pakoa. Kaikki nämä kultaiset sätehet olivat tiedustajia, joita oli lähetetty ulos tutkimaan olisiko pysähtyminen mahdollista. Tila oli toivotoin. Hetkeä myöhemmin jatkettiin pakoa alaspäin, linna oli tyhjä. Kilvet ja keihäät, kiväripiiput ja miekat kiiltelivät; pako kävi ainakin järjestyksessä. Mutta äärimmäisellä taivaan-rannalla, missä niitty-maat päättyivät ja meri alkoi, näkyi tumma aaltojen muotoinen jakso, niinkuin miehiä rinnatuksin, muutamat päät korkeammalla, muutamat matalammalla. Tuo näytti hyvin uhkaavaiselle, ja mitä enemmän ylhäällä kiilsivät ja kimalsivat, sitä synkempänä, totisempänä seisoivat rivit tuossa. Ne olivat hietasärkät meren rannalla.

Nuo, molemmat nuoret ihmiset olivat niin vaipuneet katsomiseen, kuin tämä näytelmä olisi ollut heille ihan uutta. Vaan niin ei suinkaan ollut laita. Elämä näillä paikoilla oli niin vähän vaihtelevaista, että ilmiöt taivaalla aamulla ja illalla saivat palkita paljon, mikä muualla tyydytti nuorten katselemis- ja nauttimishalua aivan erilaisilla muutoksilla ja vaihtelevaisuuksilla. Näille tienoille tuli harvoin vieraita ja kartanon-omistaja ei seurustellut monen naapurin kanssa. Lähin kaupunki oli hyvinkin neljän peninkulman päässä, ja tämä oli pitkä matka kun muistaa että tiet olivat suureksi osaksi huonoja. Harvoin joku soittoniekka tai muu vapaiden taiteiden rakastaja sinne eksyi, ja jos se joskus tapahtui, niin sitä päälliseksi ei juuri mielellään nähnyt kartanon-omistaja, joka nuoruudessaan oli saanut sen verran kasvatusta, että hän mielellään luopui tuonkaltaisesta taidenautinnosta. Kartanon omistaja, jota ylt'ympäri nimitettiin "omituisiksi kartanon-haltijaksi", ei huolinut oikein ylläpitää haltijan-arvoansa. Hän nimitti itseänsä aivan yksinkertaisesti Jansen'iksi. Omituisuus oli kuitenkin niin kiintynyt hänen luonteeseensa ja olentoonsa, että hän oli pakoitettu sitä kantamaan sekä arvonimenä että luonteen osoitteena. Kymmenkunta vuotta sitten oli hän saapunut seudulle reippaana, toimeliaana nuorena miehenä, joka jo silloinkin oli jotensakin umpimielinen luonnoltaan, eikä seurustellut naapurien kanssa. Asuttuansa niillä paikoin jonkun ajan ja ostettuansa kartanon, läksi hän pois ja palasi nuoren kauniin vaimon kanssa. Hän eli tämän kanssa jos mahdollista vielä suuremmassa yksinäisyydessä, kuin ennen, ja piti häntä suuressa arvossa, jos saa päättää papin ja lääkärin kertomuksista pitäjällä. Sitä huhua, joka oli tietävinänsä että kartanon-omistajan vaimo oli mykkä, sokea tai jotakin semmoista, väittivät mainitut henkilöt perättömäksi. Se oli hyvin kaunis nainen, vakuutti pappi, hyvin arvokas nainen, todisti lääkäri, ja muuten aivan säännöllinen, vakuuttivat molemmat. Hän kuoli vähän ajan perästä synnytettyänsä tyttären. Maahanpaniaisiin oli seudun asukkaat kokountuneet hyvin lukuisasti. Tahdottiin nähdä millä lailla "hän otti sen". Hän oli tullut hautausmaalle tavallisessa puvussaan, ruskeassa niinsanotussa metsästys-nutussa, suurissa kiiltävissä saappaissa ja harmaassa huopahatussa, jonka ympäri oli kääritty kappale suruharsoa; huhu tiesi että mejerin-hoitaja viimeisellä hetkellä oli sitonut sen hattuun.

Hautausmaalla oli hän kohteliaasti, mutta äänetönnä vastaan-ottanut enemmän ja vähemmän hienontapaiset surkuttelemiset, jotka aina semmoista tilaisuutta seuraavat. Kaikkien menojen aikana, sekä sisällä kirkossa että ulkona haudalla, ei hänen kasvoissansa huomattu vähintäkään muutosta. Ainoastaan sinä hetkenä, jolloin ensimmäinen lapiollinen hietaa oli pudonnut arkulle, värisi hänen

lyhytniskainen olentonsa, niinkuin vilusta, ja vieressä seisova lääkäri oli nähnyt että hän painoi etuhampaat useita kertoja ali-huuleen kunnes verta tippui alas hänen parralleen. Silloin oli hän äkisti pyyhkinyt huulia nenäliinallaan ja kun kaukana seisovat olivat nähneet että nenäliina nostettiin kasvoille, olivat he tyytyväiset, sillä arvelivat että kyyneleitä oli vuotanut ja että kaikki siis oli niinkuin olla piti. Sitten oli hän pudistanut papin, tohtorin ja muutamain lähellä seisovain kättä, oli mennyt vaunuillensa, käskenyt ajomiehen ajaa ja itse mennyt kankaan yli jalkasin kartanolle päin. Poika, joka paimensi muutamia laihoja lampaita, oli seuraavana päivänä tullut tohtorin luo tuomaan erään veitsen, hammas-tikkuja ynnä tasku-kirjan, jotka oli löytänyt kanervikosta, ja hänen kertomuksensa mukaan kanervat siinä paikassa olivat taittuneet ja alas painetut, niinkuin joku olisi siinä istunut tai maannut kauan aikaa. Tohtori oli ottanut kapineet ja antanut pojalle 4 killinkiä, mutta samalla ilmoittanut hänelle että kalut varmaankin olivat kartanon-haltijan ja että hän, lääkäri, toimittaisi ne omistajalle. Samana päivänä iltapuolella eteni hän kartanoon ja tapasi tuon muuten toimeliaan miehen pitkällä kovalla sohvalla jokapäiväishuoneessa, joka näytti oudolle ja tyhjälle. Kartanon-haltija piti toisessa kädessään kirjan, jota hän luki sill'aikaa kun hän toisella silitteli ruskea-pilkkuisia lintu-koiraa, joka uskollisena katseli makaajaa ja näytti ihmettelevän tätä tavatointa toimettomuutta.

— Suokaa anteeksi että häiritsen! Nils Kristensen'in poika toi minulle nämä kapineet, jotka oli löytänyt kanervikosta. Ne ovat varmaan teidän!

Makaava nousi puoleksi ja laski kirjan pöydälle viereensä. Lääkärin silmä katseli sen nimilehteä. Se oli Don Quixote.

— Oi! se on taskukirjani ja veitseni. Kiitoksia paljon. Minä kaipasin niitä aamulla!

Kun lääkäri ei tarjottu tuolia, otti hän semmoisen itse. Kartanon-omistaja katseli häntä vähän epäillen, vaan tarttui kohta taas kirjaan ja rupesi koiraa silittämään.

Lääkäri antoi tietoa läsnäolostaan sanoilla:

— Herra kartanon-haltija...!

— Suokaa anteeksi: Jansen! oikaisi tämä.

— Herra Jansen; minä en olisi jäänyt istumaan jos en olisi katsonut velvollisuudekseni astua teidän ja teidän surunne väliin, puhumaan totisesti teidän kanssanne siitä pienestä olennosta, joka teillä nyt on talossa ja jota minusta näytätte...

— Suru! pieni olento! velvollisuus! mutta jättäkää minut toki rauhaan näistä puheenparsista. Olenhan omassa talossani, luulisin minä!

Tämä puhe aloitettiin äkäisellä äänellä; mutta lauseen lopussa makaavan ääni heltyi, hän kallistui koiran yli ja nosti sen päätä. Koira veti päänsä pois hänen käsistään, aivasti, meni takaperin pöydän alta pois, aivasti taas, juoksi uunin viereen ja laski kypälänsä kuonolle.

Tohtori ajatteli itsekseen että Jansen'in kyyneleet olivat hyvin suolaiset. Hetken äänettömyys vallitsi.

— Minä en tiedä mitä syytä teillä on hävetä suruanne minun läsnäollessani! sanoi tohtori.

Ei seurannut mitään vastausta.

Puhuja jatkoi:

— Vaikk'en tiedä sitä, täytyy minun teidän lääkärinänne, huolimatta mistään, kertoa mitä jo sanoin lapsen synnyttyä, kun ei paljon toivoa ollut sen äidistä, ja se asia on järjestettävä niin pian kuin mahdollista. Mejerihoitajan pullo voi kyllä olla hyvä, mutta minä en puolusta sitä ruoan lajia. Joko te annatte minulle eron lääkäritoimestani teidän luonanne taikka minä vaadin mitä olen vaatinut: lapsen pitää saada imettäjää!

Kartanon-omistaja ei liikahtanut. Hän oli laskenut kirjan kasvoilleen. Outoa oli nähdä kuvat kirjan kansilla tuon surun peittona. Toisella puolella La Mancha-ritarin laiha, luinen muoto ja toisella puolella aseentantajan törkeä kynnillinen naama.

Tohtori nousi ja astui sohvan viereen sekä taputti makaajaa olkapäälle.

— Hra Jansen. Minä olisin huonompi lääkäri kuin olen, jos en olisi oppinut surua kunnioittamaan pitkänä virka-aikanani, varsinkin kun on niin paljon syytä siihen kuin teillä on. Minä tunnen surun omasta kokemuksestani. Mutta älkää rakkaudesta siihen, minkä olette kadottanut, unhottako sitä pienokaista, joka on tullut teidän taloonne. Minä tahdon unhottaa mitä lausuite minulle taannoin. Ensi surussaan ihminen voi lausua yhtä ja toista. Vaan eihän pienokainen ole syyppä siihen. Olkaa nyt mies

ja jos ette tahdo itse ryhtyä toimiin, niin valtuuttakaa minua siihen. Minä hankin imettäjän, eikö niin?

Kirjan alta kuului: Tehkää niin, vaan antakaa minun olla rauhassa!

Tohtori otti hattunsa, seisoi vielä hetken aikaa ja meni sitten ulos mejerinhoitajan luo.

Seuraavana aamuna hän palasi, tuoden mukansa voimakkaan näköisen naisen, jolla oli korkea rinta, ruskeat posket, kirjava liina päässä ja kuopakkaat silmät. Hän astui tohtorin jäljissä katsomatta oikealle tai vasemmalle. Ajo-portilla oli hän seisautunut ja tuttavasti hymyillyt sen päällä olevalle herras-vaakunalle.

Tohtori astui huoneeseen; nais-ihminen hänen jäljessään jäi ovelle odottamaan.

Hra Jansen astui edes takaisin lattialla suurissa työsaappaissaan. Niiden varsista näkyi että hän oli ollut niityillä. Hän poltti piippua niin ankarasti että savu kiertyi hänen ympärilleen kuin kotona kudotut lakanat.

Tohtori ilmestyi semmoisen lakanan alta tervehtien kartanon-omistajaa.

— Täällä tuon imettäjän, johon voin luottaa. Te voitte olla tyytyväinen!

Hra Jansen otti piipun suustansa ja katseli tohtoria niinkuin hän ei ollenkaan olisi ymmärtänyt mistä tämä puhui. Tohtori katkaisi puheensa ja katseli ensin hra Jansenia ja sitten naista. Kummallista! Kartanon-omistaja oli astunut askeleen taaksepäin ja teki kieltävän liikunnan piipullaan. Nainen, joka läheystyössä oli käynyt kallistunein päin, katseli nyt nöyrällä tuttavaisuudella hra Jansen'in kasvoihin.

Hra Jansen maltti mieltänsä.

— Mistä sinä tulet?

— Pohjoisesta, pitkän matkan päästä. Minä kuulin mitä oli tapahtunut ja ilmoitin itseni tälle miehelle lapsen imettäjäksi!

— Oletko ... onko sinulla ... onko miehesi täällä muassa?

— Ei, hän jäi sinne; hän hoitaa lapsia!

— Kuinka monta...?

— Ensin poika, sitten tyttö. Viime kuulla syntyi vieläkin yksi tyttö, mutta se on nyt vieroitettu ja syö puuroa!

Tätä viimeistä selitystä antaessaan oli nainen tehnyt suullansa jotakin temppua, joka oli olevinaan naurua. Ainakin näkyi pari riviä valkosia hampaita huulien väliltä sill'aikaa kun silmät supistuivat ja himmenivät. Hän nosti toisen kätensä sarkaleningin kaulukselle, avasi pari hakaa ja, kääntyessä puoleksi tohtorin puoleen, kysyi hän: Missä on lapsi?

Hra Jansen astui askeleen eteenpäin, mietiskeli hetken aikaa, pisti piipun taka-taskuunsa ja sanoi lyhyesti:

— Hyvä; sinä voit jäädä. Mene ulos mejerinhoitajan luo, tuonne, tuosta ovesta!

Hän meni nopeasti ulos ovesta. Tohtori katseli vähän hämmästyneenä ensin hänen jälkeensä ja sitten hra Jansen'ia, joka ujosti oli kallistanut päätänsä.

— Te näytätte tunteman häntä...? kysyi tohtori.

Hra Jansen heilutti piipuntupsua.

— Minulla oli kerran vähän tekemistä tuon joukon kanssa! vastasi hän välttämättä. Mies oli varastanut hiukan minulta. Nainen oli kuitenkin liian hyvä orjaksi!

— Minä takaan hänestä! sanoi tohtori.

Löydettyänsä mejerinhoitajan huoneen, joka oli kyökin vieressä, riensi nainen täyttä kiirettä kehdon luo, jossa pienokainen makasi, ja, vähintäkään huolimatta tuon väliaikaisen kasvatus-äidin kysymyksistä hänen valtuuskirjastansa, otti hän pullon lapselta ja painoi varovasti, mutta huomattavalla taidolla tuon pienen kolmikulmaisen suun paljastettua rintaansa vasten.

Lapsi näytti hyväksyvän muutosta; vaan tuo hyvä mejerin-hoitaja, joka kaikessa hyväntahtoisuudessaan vanhanpiian tavalla kadehti nuorta äitiä, pani ehtimiseen vastalauseita ja vaati

saada tietää, mistä vieras tuli, millä oikeudella ja niin edespäin j.n.e.

Uusi imettäjä kuunteli tätä kauan aivan huoletonna, niin kauan kuin pienokainen söi mielukkaasti. Kun nuoren neiti Jansen'in nälkä oli asettumaisillaan ja eron-saanut kasvatus-äiti yhä pitkitti saarnaansa, nousi imettäjä tuoliltaan, otti toisen kauniisti käsivarresta kiinni ja pyörähytti sitä ulos ovesta sanaakaan sanomatta. Raivoisena riensi tämä näin loukattu hra Jansen'in luo.

Hra Jansen, tohtori ja mejerin-hoitaja palasivat sitten yhdessä. Lääkäri oli hyvin hyvillensä tutkittuansa imettäjän ja lapsen tilaa. Tuon tummanverisen naisen oikeudet vahvistettiin laillisesti ja lapsenhuone järjestettiin näille uusille "eroamattomille". Mejerin-hoitaja uhkasi jättää talon muutto-päivänä, mutta tohtorin leikillinen muistutus että hän vaan pitäisi huolta omasta maidostaan (mejerissä nimittäin), sovitti viimein asiat. Hra Jansen oli tämän keskustelun aikana seisonut erillensä. Kun olivat lähtemäisillään huoneesta oli hän ikäänkuin vastoin tahtoansa katsellut kehdonlehdelle päin.

Tätä kohtaa tohtori pani muistiin.

Aika kului kuin kuluikin kartanossa. Isäntä oli umpimielinen ja outo, mutta teki työtä säännöllisesti ja vanhalla voimallansa jokapäiväisissä toimissa sisällä ja ulkona. Vieraita ei tullut kartanoon, ainoastaan tohtori kävi silloin tällöin ja oli tyytyväinen pienokaisen edistykseen hiljaisen imettäjän hoidossa.

Mutta ihmiset sillä tienoolla rupesivat nurisemaan. Tiettiin ett'ei pienokainen ollut kastettu, ja vaikka semmoinen häiriö sai tapahtua suuressa kaupungissa, jossa tapahtuu niin paljon muutakin häiriötä, niin sitä ei kärsitty maalla, missä kaikki voitiin silmällä pitää, vaikka tiet olisivat olleet kuinka huonot ja talojen välit vielä pitemmät.

Tohtori oli ottanut ollaksensa tämän tyytymättömyyden tulkkina huolimattoman kartanon-omistajan luona — pappi arveli nimittäin ett'ei hän voinut olla oikein puolueeton tässä asiassa.

Hra Jansen kuunteli tohtoria, hämmästyästä taikka mielipahaa ilmoittamatta:

— Ihmiset näkevät niin paljon vaivaa toisten asiain tähden. Mutta jos te, tohtori, tahdotte järjestää tuota asiaa, niin olkaa niin hyvä, ja kiitoksia vaivastanne. Minulla on ollut muuta ajateltavana!

Lääkäri, joka oli leskimies ja lapsetoin, tuli eräänä kauniina aamuna yhden hevosen vetämissä vaunuissaan noutamaan lasta, imettäjää ja mejerinhoitajaa. Rauha ei ollut vielä vahvistettu viimeiksi mainittujen välillä, mutta tällaisessa juhla-tilassa semmoiset unhoitetaan ainakin juhlamenojen kestäessä. Ajettiin kirkolle. Imettäjä kantoi lasta, mejerin-hoitaja myssyä, tohtori oli kummina ja pappi risti lapsen. Tiellä sovittiin siitä että pienokainen saisi nimen Ellen. Mejerinhoitaja oli uppiniskaisesti vaatinut pitempää ja paremmin soivaa nimeä, mutta tohtori rakasti vanhoja runoja ja yhdestä semmoisesta hän oli ottanut nimen Ellen ja pappi vahvisti sen.

Kun taas seisottiin kirkkomaalla ristiäisten jälkeen, tuli hra Jansen. Hän oli käynyt kanervakankaan yli. Ihmisiä kirkkomaalta tuli häntä vastaan. Hän tervehti jäykästi, meni seuransa kanssa vaunuin luo ja sanoi joitakuta sanoja tohtorille.

— Hän sai nimeksi Ellen! sanoi tämä.

Hra Jansen hengitti nähtävästi helpommin.

— Minä kävin niin rajusti sentähden että pälkähti päähäni siellä kotona että ... s.o. minä pelkäsin että hänelle annettaisiin äitinsä nimi!

Vuosi kului toisensa perästä. Kehto oli aikoja sitten pantu ylisille ja oli ollut kissojen asuntona jo monta sukupolvea. Lapsen imettäjä oli jo kauan ollut poissa. Hän oli mennyt, niinkuin oli tullut. Eräänä päivänä hän oli hoksannut että hänen aikansa oli ohitse ja oli ilmoittanut sen kartanon isännälle. Tämä oli antanut hänelle säästöpankki-kirjan ja lisännyt että hänelle arvattavasti olisi hyödyllistä, jos hän voisi taivuttaa itsensä ja miehensä siihen päätökseen, että muuttaisivat likimäiseen kaupunkiin ja aloittaisivat jonkinmoista pientä kauppaa.

Imettäjä oli käännellyt kirjaa käsissään ja viimein pyytänyt "oikeita" rahoja. Niitä hän oli saanut ja oli sitten mennyt ulos talosta, suuri nyytti kainalossa. Tultuansa maantielle pani hän nyytin eräasen pensaasen ja palasi lapsenhuoneeseen, missä pieni Ellen kulki tuolilta tuolille erään piian läsnä ollessa. Mustaverinen imettäjä otti lapsen syliinsä ja suuteli sitä niin hartaasti, että lapsi rupesi itkemään.

Silloin koetti hän saada sitä vaikenemaan, ja kun se onnistui, kääntyi hän piian puoleen ja sanoi uhkaavalla äänellä:

— Nyt sinä vastaat hänestä ett'ei hän putoo kaivoon, eikä suohon, eikä pääse hevostalliin. Taudit eivät häntä uhkaa, sillä hän on imenyt minun rintojani. Vaan kaikki, joka muuten voi hänelle tapahtua, on

tuleva sinun pääsi päälle ja minä olen sinua merkitsevä siitä, muista se!

Tämä oli pitempi sarja sanoja perätysten, kuin kukaan ihminen kartanossa oli kuullut imettäjän suusta. Vaikea on sanoa vaikuttiko tämä niin mahtavasti piikaan että hän sen kautta tuli tarkemmaksi ja huolellisemmaksi kuin piikat tavallisesti ovat, tai seurasiko hyvä onni muuten nuorta Ellen'iä retkillänsä. Varmaa vaan on että ei mitään tapahtunut hänen lapsuutensa aikana, josta hänelle olisi ollut pahoja seurauksia. Hän ei pudonnut kaivoon, eikä suohon, eikä hevonen häntä potkaissut. Hän kasvoi pitkäksi ja hoikaksi, mutta samalla voimalliseksi ja kestäväksi. Ei mikään lapsentauti ollut heikontanut hänen ruumistansa. Kun hän joskus oli vilustunut ja saanut kuumetta, pantiin hän vuoteelle, houraili pari tuntia, nukkui, ja nousi seuraavana päivänä niin raittiina, kuin tuuli, joka kävi kankaan yli. Silminnähtävä oli että imettäjän maito oli ollut parempaa laatua kuin mejerin-hoitajan. Tuon hauskan vanhan-piikan aika kartanossa oli myöskin lopussa. Eräs vanhan-puolinen naapuritalollinen oli jo kauan aikaa ollut niin mieltynyt mejerinhoitajan juustoihin, että hän viimein, kun ei hän muulla lailla voinut itselleen saada hänen taitavaa kättänsä, teki korkeimman tarjouksen, minkä taisi tehdä tästä kädestä: hän tarjosi mejerin-hoitajalle itsensä tiloineen päivineen.

Mejerinhoitaja oli suostunut ja Ellen oli nyt jätetty melkein ihan itseksensä. Hän näkyi joka paikassa kartanon-omistajan tiluksilla, vaan ei käynyt kenenkään tielle eikä häirinnyt mitään työntekoa. Hän katseli kaikkea omituisella totisella tarkkuudella, leikki ja jutteli itseksensä, oli ystävällinen väelle, jonkatähden kaikki häntä rakastivat, vaan ei hän ketäkään pitänyt erittäin hyvänä. Kun hän oli kymmenen vuoden vanha tiesi hän lukea ulkoa kaikki kartanon hevoisten ja lehmäin, lampaitten ja sikojen nimet. Hän tiesi mitkä linnut tulivat kevään ennustajina ja mitä työtä kullakin vuoden-ajalla tehtiin. Hän tunsu tienoota kauas ylt'ympäri, oli monta kertaa ollut meren rannalla kun ko'ottiin hauraa ja joka kerta oli hän ihmetellyt sen suuruutta ja että se pauhasi niin kummallisesti. Hän osasi matkia sitä ääntä ja monta muutakin ääntä. Kun suinkin oli mahdollista oleskeli hän ulkona, talvella hänen rakkahin paikkansa oli väen lämpösessä tuvassa, jossa hän puhui niinkuin miehet ja oppi pitkiä surullisia lauluja pii'oilta. Kuului hyvin kummalliselta kun pieni kymmen-vuotias lauloi kaikesta tuosta onnettomasta rakkaudesta ja tuota surusävelistä valitusta, joka on omituinen pohjoismaiden asukkaille ja niin hyvin sointuu yhteen aution unisen talvimaiseman ja kesän lyhyen ilon kanssa. Mutta tästä seurasta hän eroitettiin. Eräänä lauantai-iltana oli muutamia miehiä ollut markkinoilla ja olivat palanneet vähän humalapäissä. Väen tuvassa syntyi riita, mustasukkaisuudesta, niinkuin myöhemmin saatiin selville. Suuri väkevä mies oli pahasti rääkännyt kilpailijaansa, ja voitettu oli vaipunut laattialle poikkilyödyllä nenäluulla. Tyttö oli eräästä nurkasta katsellut tappelua. Pelkäämättä ja huutamatta oli hän seurannut tätä näytelmää mielenmaltilla, jota olisi luullut kymmentä vuotta vanhemmaksi. Ainoastaan kun voitettu kaatui ja tyttö näki hänen veriset kasvonsa oli hän noussut pystyyn ja säkenöivin silmin katsellut raakaa tappelijaa, jonka, nyt kun oli myöhäistä, toiset miehet ottivat takaa kiinni. Samassa ovi aukeni ja hra Jansen astui sisään. Tuvassa valitsi heti äänettömyys. Hän silmäili eri joukkoja siinä siksi että silmiänsä nurkassa kohtasivat pienet vaaleat kasvot, säkenöivillä silmillä. Hän kävi nopeasti laattian yli, tarttui tyttärensä käsivarteen ja talutti häntä ulos ovesta ja sisään talon jokapäiväishuoneeseen.

— On parasta että tästälähin pysyt erilläsi väestä! sanoi hän harvapuheisella tavallansa.

Hän aikoi mennä, mutta seisahtui ja taputti tytön päätä.

— Ethän sinä ole pelästynyt?

Ellen ei vastannut, vaan katseli isäänsä suurilla silmillä.

Hra Jansen meni väen tupaan.

Ellen kuunteli. Hän kuuli isänsä syvää ääntä ja meluavaista vastausta. Sitten melske ja jyrinä. Hän juoksi ikkunalle, joka oli pihalle päin, ja tuli sinne juuri kuin mies heitettiin ulos tuvasta ja pyöri päistikkaa alas kivisillalle. Ellen taputti käsiänsä, mutta lakkasi samassa; isä oli taas huoneessa.

— Siis, Ellen, me emme enää mene väen tupaan!

Hän kulki nopeasti edestakaisin lattialla ja hengitti syvästi. Viimein seisahtui hän ja lausui tyttölle:

— Sinä voit pukea päällesi ja ajaa minun kanssani kaupunkiin. Minä tarvitsen pari uutta miestä!

II.

Tämä oli ensi kerta kun Ellen oli isän kanssa ajamassa ja ensimmäinen kerta kun hän läksi kaupunkiin. Tavallisuuden mukaan ei heidän kesken lausuttu monta sanaa. Ellen istui koko pitkän matkan omissa ajatuksissaan seuduista ja kaikesta, mikä heitä kohtasi. Kaupungissa hänen toiveensa pettivät toinen toisensa perästä. Hän havaitsi että maaherra asui kartanossa, jok'ei ollut paljon komeampi kuin päärakennus siellä kotona; kirkontorni ei ylettynytäkään taivaasen asti ja hevoset kaupungissakin kävivät neljällä jalalla eivätkä suinkaan olleet niin hyvässä kunnossa kuin maalla.

Hän oli iloinen kun taas istui vaunuissa ja ajettiin kotiapäin. Kuu nousi ja reippaitten hevoisten varjot yhä pitenivät maantiellä; hän katseli isän liikkumatointa varjoa ja omaansa, joka oli alituisessa liikunnossa, katseli kuinka pyörät pyörivät nopeasti ja kilpaa niiden kanssa nuo kahdeksan hevoisjalkaa. Vierto-tie rupesi hänen mielestensä lainehtimaan ylös-alasin kuin valkoinen nauha; tähän lainehtivaan liikuntoon rupesi pian kangaskin, joka uneksi kuutamossa, ja sitten maat molemmin puolin tietä. Yht'äkkiä hän huomasi että hän itse istui nykytellen päätään.

— Ethän sinä vaan nuku! kuului isän ääni.

Ellen häpesi ja näki paljon vaivaa pitääkseen silmiä avoimina.

— Parasta on että saat jotakin toimittaaksesi! sanoi isä ja antoi ohjokset Ellenin käsiin, näyttäen samalla kuinka ne oli pidettävät ja kuinka hevosia ajetaan.

Ellen ryhtyi kohta asiaan täydellä toimella. Se seikka, että molemmat hevoset tottelivat pienintäkin nykäystä hänen kädestänsä, että juoksivat nopeammin kuullessansa piiskan läjähdystä, että ylipäätä elävät olennot tottelivat hänen tahtoansa, se oli jotakin aivan uutta ja viehättävää. Paikalla sai hän koko ajamisen taidon päähänsä, ja koska hän ei pelännyt, meni kaikki niinkuin itsestään.

Tultiin sille paikalle, jossa haara-tie poikkesi vierto-tiestä. Siellä hra Jansen tahtoi ottaa ohjokset, mutta Ellen oli jo nostanut piiskaa ja pienellä läjähdyksellä sekä sanoilla: hop Rusko! poikkesi hän haaratielle ja katkaisi kummallisen äänettömyyden. Vaunujen pyörät pyörivät eteenpäin ihan keskellä tuota kapeaa tietä, Ruskot juoksivat lystikkäästi ja hra Jansen nyykkäsi tyytyväisnä päätänsä, hymy huulillaan.

Ellen pitkitti ajamista ja sama äänettömyys vallitsi heidän välillä. Yht'äkkiä pidätti hän hevoset. Pilvi, joka oli käynyt kuun eteen, oli estänyt häntä näkemästä kahta ihmistä, ja hän oli melkein ajaa heidän yli. He hyppäsivät syrjälle, kuu kumotti taas pilven alta, hra Jansen tervehti; ne oli pappi ja tohtori.

Ellen ei huolinut muusta kuin ajamisesta. Kun tie oli tyhjä, antoi hän hevoisten juosta ja eteenpäin ajoivat isä ja tytär.

— Hullu ihminen! sanoi pappi vieläkin säikähtyneenä. Luulen että hän päälliseksi antaa lapsen ajaa noita kaihtivia hevoisia!

— Niin hän on omituinen mies! sanoi tohtori.

— Sivistymätöin mies hän on! jatkoi pappi. Hän olisi ainakin voinut seisahda ja pyytää anteeksi!

— Hän istuu aina ajatuksissaan! väitti tohtori.

— Niin, ja antaa lapsen ajaa. Se on arvattavasti ainoata, mitä hän sille opettaa. Kuulkaa tohtori, vaikka te aina otatte sen asian niin kevytmielisesti, en minä todellakaan kauemmin voi sitä jättää siksensä; minä en voi sitä kärsiä virkani kannalta. Kouluneuvoston puolesta täytyy minun tiedustaa saako lapsi mitään opetusta vai ei!

— Voimmehan mennä yhdessä sinne huomenna! esitti tohtori.

Seuraavana päivänä jälkeen puolen-päivän tulivat nuo herrat kävellen kartanoon,

Hra Jansen oli ulkona; Ellen istui jokapäiväishuoneessa tuolilla ja ajoi toista kahta tuolia seili-langasta tehdyillä ohjaksilla.

Pappi ja tohtori kävivät istumaan, Ellen jatkoi ajamista.

Pappi kysyi:

— Nimesi on Ellen, eikö niin?

— Niin on!

— Kuinka vanha olet Ellen?

— Pian yksitoista vuotta. Hop heisa!

— Sinä osaat kaiketi lukea?

— Lukeako?

Hän pani ohjaket tuolin selkäpuulle ja katseli suurilla totisilla silmillään papin kasvoihin.

Tämä joutui hämille. Tohtori jatkoi:

— Tule tänne Ellen ja juttele vähän tuon vieraan miehen kanssa!

Ellen hyppäsi alas tuoilta, meni tohtorin luo ja pani kätensä tohtorin käteen. Tämä piti siitä kiinni ja otti sanomalehden pöydältä.

— Voitko sinä lukea meille vähäisen tästä?

Lapsi katseli tuskastuneena kirjaimia ja rupesi sitten suurella vaivalla tavailemaan aivan uusien ja hämmästyttävien sääntöjen mukaan.

Pappi pani kätensä ristiin ja pyöritteli suuria sineettisormuksiansa:

— Tämä on todellakin peloittavaa!

Tohtori taputti lapsen päätä:

— Kuka on opettanut sinua lukemaan, lapsi?

— Lypsäjä-Tiina! kuului vastaus.

— Vai niin!

Tohtori otti taskustaan lyijykynän ja osoitti sanomalehden reunusta!

— Voitko kirjoittaa nimesi tähän?

Tyttö otti kynän, tarkasti sitä molemmista päistä, nojautui sitten lehteen, pää kallella ja kieli hampaitten välissä. Hetken perästä oli siinä muutamia koukeroita paperilla, joiden tohtori ystävällisyydessään sanoi merkitsevän: Ellen.

Pappi ei tyytynyt selitykseen.

— Se on peloittavaa, oikein peloittavaa! Kymmen-vuotias eikä ... sano lapseni, tunnetko katkismusta?

Tyttö katseli häntä taas suurilla silmillänsä ja hymyili.

— Mitä sinä sanot? kysyi hän.

Sineettisormuksia hierottiin toisiansa vastaan.

— Villi, täydellinen villi; mutisi pappi.

Samassa hra Jansen astui sisään suurissa saappaissaan.

— Minä kuulin väeltä että hra pastori — hyvää päivää tohtori! — teki minulle kunnian!

Pappi nousi vähän hämmästyneenä.

— Me olemme juuri keskustelleet tyttärenne kanssa. Hänellä ei ole paljon koulutietoja!

Pappi katseli terävästi kartanon-omistajaa. Tämä vastasi samanlaisella silmäyksellä:

— Hän ei ole ollenkaan käynyt koulua, hra pastori!

— Ei ole, siitä olen todellakin saanut todistuksia. Mutta kuinka voitte te, lapsen isänä, vastata siitä? — ei minkäänlaisia tietoja?

— Minä en ole koskaan havainnut että se, jota hra pastori nimittää "tiedoiksi", on ollut miksikään hyödyksi ihmisille. Kristilliseltä kannalta tiedot ovat tarpeettomat, jopa syntisetkin. Paitsi sitä, onhan hänellä vielä aikaa oppia tarpeellisinta!

Pappi väänteli ruumistansa:

— Sallikaa minun lisätä pari sanaa, hra kartanon-haltija; minä en tahdo puhua siitä, mikä käsitys kouluneuvostolla mahdollisesti voi olla ajasta, jolloin lapsen pitää oppia *tarpeellisinta*. Mutta sivistyneenä miehenä te kaiketi huomaatte mitä teidän on tehtävä kun nyt olen muistuttanut teitä asiasta. Kristilliseltä kannalta taas ... hm! ... minä pitäjän pappina ... hm! ... hra kartanonhaltija ... minä, minä kuitenkin ... ei, se on todellakin ... lystillistä!

Hra Jansen pani käsivartensa ristiin ja vastasi hitaasti ja tyynesti:

— Mitä hengellisiin seikkoihin tulee, en koskaan rupee keskusteluun niistä. Minusta te, päättäessä näistä asioista, aina viittaatte papilliseen arvoonne. Jos ei oteta lukuun virkanne käytännöllistä puolta, niin teidän suorittamanne tutkinto yliopistossa on antanut teille tämän arvon. Mutta siinä suhteessa me olemme yhtä-arvoiset, hra pastori. Minä olen myöskin saanut todistukset tutkinnon suorittamisesta teologiassa.

— Mitä se tietää?

— Se tietää mitä sanon. Minun aikanani, ja me olemme arvattavasti yhden-ikäiset, hra pastori, kaikki ylioppilaat saivat suorittaa jumaluus-opillisen pääsötutkinnon. Se oli silloin tapana, myöhemmin tuli luullakseni lain-opin vuoro. Vaan minä en tuntenut itseäni kutsutuksi enkä valituksi ja päätin ruveta maata viljelemään, niinkuin meidän kanta-isämme. Tässä toimessani olen ollut niin ahkera että olen unhoittanut koko kouluneuvoston olemisen. Vaan, hra pastori, koska te tänä päivänä kunnioitatte minun taloani läsnäolollanne, tämän kouluneuvoston jäsenenä, niin pyydän teitä sanomaan kouluneuvostolle terveisiä: Teologian kandidaati Kristian Jansen on huomispäivästä alkaen antava tyttärellensä tarpeellista opetusta.

Pappi kumarsi. Hetken äänettömyys vallitsi.

— Siis olemme tehneet tehtävämme täällä? sanoi tohtori.

— Tietysti! *Tuon* tutkinnon suoritettua... Pyydän saada sulkeutua teidän suosioonne! sanoi pappi.

Hra Jansen saattoi herrat ulos. Ovessa tohtori kääntyi hänen puolehensa:

— Teidän pitäisi antaa Ellenin tulla toisten lasten seuraan.

— Minä en usko että hänellä on taipumusta seura-elämään enkä minä juuri ole pahoillani siitä. Vaan nyt hän kuitenkin pian tulee saamaan leikkitoverin!

Ellen oli seurannut tätä keskustelua suurella tarkkuudella. Hän sangen paljon mietti tätä uutta seikkaa, että hän tulisi saamaan opetusta isältänsä ja olemaan jokapäiväisessä keskuudessa hänen kanssa. Hän nukkui levottomasti yöllä; seuraavana aamuna heräsi hän varhain, nousi, puki nopeasti päällensä ja meni ulos hakaan, jossa rupesi kävelemään edes-takaisin pähkinäpensastoa myöten.

Hän häpesi että oli niin levotoin. Eihän nyt ollut puhetta muusta, kuin että Lypsäjä-Tiina saisi sijaisen, ja mitä hänen tuli oppia, ei varmaankaan voinut olla niin vaikeata. Olihan tuo ajamisen oppikin vaunuissa ollut niin helppoa. Ja kuitenkin täytyi hänen tunnustaa itsellensä että oli toista ajaa hevoisia isän vieressä illalla kuutamossa, kuin päivällä istua hänen vieresssä kirjoittamassa kirjaimia. Kirjaimia! noita ilkeitä vaikeita merkkiä, jotka milloin seisovat pystyssä kuin seipäät, milloin makaavat kuin leikattu otapelto. Ja sitten lukeminen! Huolta pitäminen siitä, mitä kirjaimien päähän pisti merkitä, kun seisovat tässä tai tuossa järjestyksessä. Ja Lypsäjä-Tiina oli sanonut että tämä oli osattava niin hyvin, että kävi sirip, sirap vaan, niinkuin maito-suihku kiuluun lypsäessä.

Hän hyppäsi ylös aidalle ja katseli yli niittyjen ja kankaan. Aamun raittius peitti vielä sumuna tuon äärettömän tasangon. Sumun takana arvasi löytyvän pilviä, ja niiden päältä kimalteli jotain, joka pyrki esille, aurinko, joka oli nousemassa. Ellen pani käsivartensa ristiin rinnan yli ja hengitti syvään. Oi, se teki hyvää tämä raittius tälle hoikalle ruumiille. Hän mielestensä tunsu tuon virkistävän ilmapirran vuotavan koko ruumiinsa läpi, sääriin ja varpaisin asti. Hän ojensi ensin toista säärtä, sitten toista, katseli ensin toista kenkää ja sitten toista. Hän nauroi, eikä oikeastaan tietänyt mitä hän nauroi, vaan yht'äkkiä kaikki oli hänestä niin naurettavaa. Leivonen lensi ylös avaruuteen tien toiselta puolelta. Se, joka osaisi lentää! Viime aikoina oli hän ehtimiseen uneksunut että lensi, mutta se oli aina tapahtunut vaivalla, sääret olivat aina niin raskaat. Ei, tuolla lailla kuin leivonen! Hän teki muutamia hyppäyksiä aidalla, kadotti tasapainon ja hänen täytyi juosta alas tielle asti, ett'ei samassa menisi kupperikeikkaa. Hän pääsikin ojan yli, vaan sai ainoastaan puoleksi sijaa jaloillensa. Toinen jalka niukahtui, hän vaipui alas ja huomasi, kun taas koetti nousta, että ei voinut astua sillä jalalla.

Ellen istui ojan reunalle vähän huonolla tuulella, mitä hänen nyt oli tehtävä?

Nyt kuului kellojen kilinä ja raskas hölkkääminen tietä myöten. Lehmiä ajettiin laitumelle. Ellen näki

että lähestyivät lähestymistään, muutamain päät olivat alasvaipuneina, muutamat pitivät päänsä pystyssä. Siinä oli Musta-Läsi ja Valko-Läsi, siinä oli Vlak, Viktoria ja Ejegod. Jumala tiesi mitä ne hänestä ajattelivatkaan, joka istui siinä niin levollisna? Tuskin tahtoivat häntä kiertääkään. Musta-Läsi nuuski ohitse mennessään, Viktoria heilutti häntäänsä niin että se melkein sattui Ellenin silmiin, Ejegod pelästyi, hyppäsi sivulle ja Vlakin selkään, sekä saattoi koko karjan suurimpaan hämmästykseen.

Ellen sai oksan käteensä ja löi sillä rohkeimman kuonolle. Viimeiseksi tuli paimenpoika karjan jälessä. Hänen nimensä oli Andreas ja hän oli vasta ollut vähän aikaa kartanossa.

— Etkö sinä voi ajaa lehmiä paremmin? huusi Ellen pojalle.

Tämä katseli häntä suu avoinna eikä käsittänyt miks'ei hän noussut ja mennyt pois tieltä.

— Minä olen loukannut jalkaani enkä voi astua! sanoi Ellen. Juokse kartanoon ja kutsu Liina tänne; mutta kuules, älä sano mitään isälle!

Poika katseli Elleniä ja lehmiä. Ne olivat jo muodostaneet kaksi joukkoa, toinen seisojajoukko ja toinen lähestyi ohrapeltoa.

— Voitko sinä pitää huolta elukoista sillä aikaa? kysyi paimenpoika viivytellen.

— Juokse vaan! huusi tyttö.

Poika kääntyi ja meni takaisin kartanoon, heiluttaen salava-keppiänsä.

Jalka oli nyt pahasti kipeä. Mutta Vlak ja toinen Läsi pyrkivät ohrapeltoon, jotta Ellen, maalais-tytön luonteen mukaan, koetti vastustaa niiden hankkeita ja ontuen seurasi näitä syntisiä, kunnes hänen onnistui saada ne oikealle tielle jälleen.

Vaan sitten ei hän jaksanut enempää. Päästämättä tuskanhuutoa vaipui hän alas pientarelle, noin sata askelta siitä paikasta, missä oli langennut.

Sill'aikaa oli Andreas saapunut kartanoon ja oli, vähän aikaa etsittyänsä, vihdoinkin löytänyt Lypsäjä-Tiinan.

— Ellen ei voi astua, hän makaa siellä lehmien keskellä! kertoi hän.

— Mitä, onko hän puskettu kuoliaaksi! huusi piika.

Hra Jansen meni samassa ohitse, kuuli huudahduksen ja karkasi hämmästyneen pojan kaulukseen kiinni.

— Sinä löntti. Nopeasti, missä hän on?

Hän juoksi ulos portista, poika itkien hänen jälessänsä.

— Ei hän olekkaan täällä! huusi kartanohaltija, kun olivat saapuneet aidan viereen.

Poika seisojajoukossa aivan epä tietoisena ja pisti ruskeat rystösensä silmä-kuoppiin.

— Minä puin sinut oljiksi, poika, jos et saa suustasi sanoja. Missä on Ellen, mitä on tapahtunut?

Liina, joka nyt myöskin oli ehtinyt paikalle, pelästyi yhtä paljon kuin Andreas parka. Hän ei koskaan ollut kuullut kartanohaltijan käyttävän semmoisia sanoja.

Hra Jansen käveli hartaasti etsien aitaa myöten. Nyt kääntyi hän yht'äkkiä. Hän oli kuullut hiljaista voitotusta. Tuolla ohrassa makasi hänen tyttärensä.

Kun hra Jansen kumartui alas; aukasi Ellen yhteenpuserretut huulensa:

— Minä putosin alas aidalta. Älä tee Andreakselle mitään!

Hra Jansen nosti tytön varovasti ylös, kantoi häntä huoneeseen, pani hänet sohvalle ja kysyi oliko hänellä vaivoja?

— On! vastasi Ellen.

Hra Jansen valjasti itse hevoiset ja ajoi täyttä laukkaa ulos kartanosta lääkäriä hakemaan. Tämä tuli, taputti Ellen'in päätä ja tutkiskeli säärtä. Se oli taittunut nilkka-luun yläpuolelta.

Sairas lapsi kannettiin sohvalta vuoteellensa ja kärsi siinä, päästämättä hiiren hiiskaustakaan, suurta

tuskaa ennenkuin sääri oli saatu oikeaan asemaansa ja sidotuksi paperikansiin.

Hra Jansen ei ollut huoneessa kun tämä työ tehtiin. Kun kaikki oli järjestyksessä tuli hän sisään, seisoi pään-aluksen takana ja katseli kauan tyttärensä sill'aikaa kuin ystävällinen tohtori tahtoi saada hänen asemaansa niin mukavaksi kuin mahdollista, puhuen että hänen nyt ei tarvinnut oppia lukemaan, koska oli itse sidottu kuin kirja, kaikella kunnialla liisterineen päivineen, nyt hänen vaan pitäisi maata ihan liikkumatta eikä ajatella yhtään mitään, niin viisaus tulisi ihan itsestään.

Ellen makasikin liikahtamatta ja näki paljon vaivaa, voidaksensa olla ajattelematta. Ja kuitenkin tuli hänen mieleensä aina tuo juttu kirjasta. Oliko hän todellakin nyt muuttunut kirjaksi ja eikö hänen enää tarvinnut lukea! Vaan olihan se mahdotointa! Tiesihän hän että nimensä oli Ellen ja että hän oli pieni tyttö. Vaan kuitenkin takeltui hän tuohon ajatukseen. Hänen päänsä oli muka suuri paksu kirja, lehmät tulivat kääntämään sen lehtiä ja Andreas sai suurella vaivalla niitä pois ajetuksi.

Se oli kuumeen hourea. Sitä kesti pari päivää, ja näiden kuluessa isä istui lakkaamatta vuoteen vieressä ja piti huolta siitä, ett'ei Ellen liikuttaisi kipeää jäsentänsä houreissansa.

Näin heräsi Ellen eräänä aamuna ja ymmärsi kuinka asian laita oli. Suuressa nojatuolissa, jossa oli korkea selkäpuu, istui isä kasvot päivää vasten; valo, joka tuli puoleksi lasketun kartiin alta, valaisi niitä. Hän oli hetkeksi ummistanut silmänsä. Sairas oli maannut niin rauhallisesti.

Ellen katseli tarkasti isänsä kasvoja ja ajatteli että oikeastaan oli kummallista, ett'ei hän ennen ollut nähnyt niitä. Kuinka vieraat ne kuitenkin olivat hänelle! — Ja ne näyttivät niin ankarille, vanhoille, huolistuneille nuo kasvot, vaikka hän tiesi että isänsä ei ollut vanha; sen oli Lypsäjä-Tiina sanonut usein kyllä, ja joka kerta lisännyt, että oli kumma kun ei kartanonhaltija nainut uudestaan; olihan hän mies parhaimmessa ijässään.

Ellen makasi siinä ja ajatteli tätä hetken aikaa. Silloin juolahti mieleensä että hänellä kerran oli ollut äitikin, niin oli ainakin Lypsäjä-Tiina kertonut. Kummallista, että hänellä oli ollut äiti, jota hän ei ollenkaan tuntenut, eikä koskaan ollut nähnyt. Kyllä kai hän kuitenkin oli ollut olemassa, tuo äiti, arveli Ellen, ja oli myöskin rakastanut häntä, isää, tuossa nojatuolissa; sillä kun ihmiset olivat naimisessa, niin rakastivat he toinen toistansa, oli Lypsäjä-Tiina sanonut.

Isä ei ollut ajanut partaansa pariin päivään. Se pisti esiin joka paikassa kasvojen alapuolella ja hiustupsu oli valunut otsalle. Oliko hänen, Ellen'in äiti todellakin rakastanut isää?

No niin, siitä oli pitkä aika. Mutta kuitenkin!

Hän katseli ylös kattoon ja tietämättänsä hiipi mieleensä yksinäisyyden tunne. Talonkoira Tyra, lehmät, hevoset, lampaat, siat, pienet porsaatin, Liina, isä, kaikkien antoi hän mielessänsä kulkea ohitsensa ja kaikissa oli joku vaillinaisuus. Ett'ei löytynyt ainoatakaan, jota hän olisi oikein rakastanut!

Hän kuuli jotain ääntä kamarista ja kääntyi sinne päin. Siinä istui, selin häneen, poika harmaassa takissa, kyynyspäät pöydällä, peukalot korvien alla. Hän luki varmaankin. Ääni, joka oli Ellen'ille ilmoittanut hänen läsnäolonsa, oli lehden kääntämisestä syntynyt.

Oliko se Andreas? Ei, se ei ollut mahdollista. Andreas täällä sisällä?
Ja lukemassa kirjaa?

Vaan kuka se oli?

Isä avasi silmänsä!

— Kuinka sinä voit?

— Hyvin! Kuka tuo poika on tuolla pöydän ääressä?

Vieras nousi ja tuli vähän ujusti Ellenin luo. Se oli suuri pulska poika neljännellä- tai viidennellätoista, haparoivilla liikunnoilla, vaaleakasvoinen ja omituisilla silmillä, jotka aina ikäänkuin etsivät jotain huoneessa.

— Se on Henrik serkkusi! sanoi hra Jansen. Hän jää tänne luoksesi sinulle seurakumppaliksi.

— Tuleeko hän aina olemaan minun luonani?

— Nii-in!

— Se on hyvä. Saanko minä jotakin syötäväksi.

Henrik oli hra Jansen'in velipuolen poika. Tämän velipuolen oli, niinkuin sanotaan, käynyt huonosti

elämässä. Hän oli nuorena nainut ja oli saanut vaimoksi sellaisen, joka huonosti osasi taloutta hoitaa. Hän kuoli pois mieheltään ja suurelta lapsijoukolta. Miehen toimet oli aina käyneet ala-mäkeä, hän oli epäkäytännöllinen ja herkkäuskoinen. Hyvä mielensä oli mennyt samaa tietä kuin toimensakin, ja niinpä terveyskin. Kuolinvuoteellansa oli hänellä vielä puoli-tusina ala-ikäisiä lapsia ympärillensä. Mutta nyt ystävät ja sukulaiset riensivät avuksi ja auttoivat miten taisivat. Onhan sääntönä että kaikki ensin pitää olla hukassa ennenkuin "avuksi riennetään". Lapset jaettiin. Hra Jansen sai Henrikin.

Tämän, joka tähän asti oli ollut vapaa-oppilaana latina-koulussa, määräsi suku-neuvosto maanviljelijäksi. Hänen selkensä leveyttä mitattiin ja eräs setä ynnä täti kirjoittivat hra Jansen'ille. Poika, puoli-tusina paitoja ja muutamat koulukirjat pistettiin postivaunuihin ja saapuivat kartanoon samana päivänä kuin onnettomuus oli tapahtunut Ellen'ille.

Hra Jansen mieltäytyi kohta poikaan. Se seikka että tämä oli noin kummallinen ja haparoiva, Ellen taas lujamielinen ja selvä-tahtoinen, lisäsi tätä mieltymystä. Aluksi teki hän hänet yksistään sairashoitajaksi. Hänen täytyi kantaa Ellen sohvalle, kun sija oli laitettava uudestaan, hänen täytyi lukea ääneen, ja kun tämä rupesi väsyttämään Ellen'ia, täytyi hänen kertoa koulusta, toisista pojista ja opettajista. Ellen huomasi viimein että se oli sangen hauska asia tuo säären taittaminen, varsinkin kun opetus lukemisessa ja kirjoittamisessa sen kautta jäisi siksensä.

Tohtori kävi joka päivä Elleniä katsomassa. Alussa oli hän tyytyväinen parantumiseen, mutta vähitellen rupesi hän arvelevaiseksi. Sääri ei tahtonut tulla eheäksi. Hän puhui asiasta isän kanssa ja molemmat herrat ottivat sen hyvin totisesti. Olisiko imettäjä kenties ollut huonossa terveydessä? Niin, kaikissa tapauksissa oli nyt myöhäistä kuulustella häntä, Hän oli jo kaikkien vuorien takana. Taikka olisiko hra Jansen...?

Hän kielsi juhlallisesti. Lääkäri pudisti päätänsä ja Ellen huvitteli mainiosti uuden toverin kanssa.

Viimein pisti jotain tohtorin päähän. Hän tuli eräänä päivänä edellä puolen päivää, jolloin tiesi kartanon-haltijan olevan niityillä. Henrik istui lukemassa satuja Ellen'ille. Tohtori pyysi pojan hakea itsellensä lasin maitoa mejeristä, ja jäätyänsä yksin sairaan kanssa sanoi tohtori:

— Terveisiä papilta, Ellen. Hän kysyi minulta kuinka sinulta kävi lukeminen ja kirjoittaminen.

Ellen punastui eikä sanonut mitään.

Tohtori jatkoi:

— Papin tulee kuukausittain kirjoittaa kuninkaalle kaikista pienistä tytöistä täällä maalla, mitenkä he käyttävät itsiänsä ja varsinkin kuinka he lukevat ja kirjoittavat. Jok'ei mitään osaa lähetetään kauas pois täältä suureen kaupunkiin, jossa saa tavata ja piirtää kirjaimia koko päivän, ei ensinkään saa leikkiä. Mutta minä sanoin nyt papille että sinä olit ollut kipeän jalan tähden vuoteen omana, vaan että pian tulisit terveeksi ja silloin olisit hyvin ahkera, kun vaan pääsisit ylös. Tohtori tietää nimittäin varsin hyvin kuinka pitkää aikaa tuommoinen jalka tarvitsee parantuaksensa!

Ellen oli käynyt tulipunaiseksi. Hän katseli lääkäriä aralla silmäyksellä:

— Tiedätkö aivan varmaan kuinka pitkä aika...?

— Aivan täsmälleen!

Henrik tuli maidon kanssa ja vetäysi kohta ikkunan loukkoon, kun huomasi että tohtori rupesi siteisin käsiksi.

— Sinä makaat varmaankin levottomasti yöllä, side on aivan höllä. Ei taida olla hyvä että Henrik lukee sinulle kaikki nuo sadut!

Ellen puri peitteesen eikä sanonut mitään.

Tänä iltapäivänä ja seuraavina päivinä kartanonhaltija otti Henrik'in mukaansa ulkotöihin. Kun tohtori kävi katsomassa viikon lopussa oli sääri terve. Hän pusersi kovasti hellää paikkaa. Ellen ei paljon aristellut.

Tohtori kumartui ja suuteli hänen otsaansa. Mennessänsä ovesta ulos mutisi hän itsekseen:

— Tahtoa hänellä on ja hermoja myöskin. Tuo pikku noita! Hän olisi voinut kauan pitää minua narrina. Ja minä rupeen arvaamaan pahaa verta!

Ulkopuolella kartanoa tapasi hän sen haltijan.

— Nousevalla viikolla voi hän jättää sängyn; ja silloin ei taida olla haitaksi ajatella opetusta?

Herra Jansen nyykähytti päätänsä.

Ja Ellen nousi ja opetus alkoi. Se kävi hitaasti eteenpäin. Paha kyllä Ellen ei enää ollut siinä ijässä, jolloin lapsi tekee työtä ihan koneentapaisesti yhtä paljon matkimis-halusta kuin torujen pelosta. Ellen'in matkimis-halu oli jo mallikseen ottanut ympäröivän luonnon ja pelkoa hän ei tuntenut. Kävellä käsillään, liverrellä kuin leivonen, laulaa rakkauden lauluja, sitä hän teki käskemättäkin. Mutta ankarasti tuli hänen kärsimys-voimansa koetelluksi kun hän pantiin piirtämään noita ikäviä viivoja toisten viivojen mukaan ja ääntämään kummallisia ääniä toisien äänien mukaan, joita hänelle lausuttiin.

Isä tuli kärsimättömäksi. Hän rupesi pelkäämään että tyttärensä oli tyhmä, ehkä jotain vielä pahempaa. Hän ei tahtonut koulunkäynnillä pilata lapsen luontoa, mutta hänen täytyi tuki osata lukea ja kirjoittaa; se seikka, että jok'ainoa pitkällinen ja tuskallinen opetustunti oli tuottanut Ellen'ille yhtä vähän tietoja kuin edelliset, loukkasi hänen isällistä ylpeyttään.

Hän otti Henrik'in tallista ja ulkotyöstä ja pani hänet opettajaksi. Tämä muutos miellytti Ellen'ia ja hän teki muutamia voimallisia ponnistuksia aapisissa ja kirjoitus-vihossansa. Mutta siihen se jäi. Oli näet paljon hauskempi laskea vähän leikkiä tuon nuoren opettajan kanssa, varsinkin kun tämä salli sitä. Kun puoli sivua oli kirjoitettu ja raapitettu, esitteli Ellen että mentäisiin ulos kävelemään, ja kun tätä ei sallittu piirsi hän niin kauheita irvi-kuvia M:stä ja O:sta ja luki lauseen: "lammas määkyy karsinassa" niin monilla luonnon mukaisilla äänillä, että Henrik naurettavassa epätoivossa totisesti kysyi häneltä, oliko Ellen'in aikomus tehdä häntä yhtä hulluksi kuin itse oli?

— En olekkaan hullu enkä tahdo sinuakaan hulluksi tehdä! sanoi Ellen halaten ja suudellen Henrikiä.

Viimein tämä kävi liian pitkälliseksi Henrikille.

Eräänä päivänä opetustunnin loppupuolella nousi hän yht'äkkiä pöydän äärestä ja katseli Ellen'ia ylenkatseellisella silmäyksellä!

— Sinä olet tyhmin tyttö, mitä eläissäni olen tuntenut!

Hän meni ovesta ulos ja heitti sen kiinni jälkeensä niin että pamahti.

Ellen katseli hämmästyneenä ylös irvi-kuvistansa. No, kyllä kai hän pian palajaa! Mutta kun kului neljännestantunti eikä Henrik palannutkaan, rupesi asia näyttämään arveluttavalta Ellenin mielestä.

— Tyhmä tyttö! Tyhmin mitä hän eläissänsä oli tuntenut!

Hän rupesi miettimään kuinka monta hän mahdollisesti oli eläissänsä tuntenut, ja kun hän, purren kynä-varttansa, tuli siihen päätökseen, ett'ei voinut olla niin varsin suuri eroitus heidän ikänsä välillä, niin hän suuttui. Ei, *hän* oli tyhmä poika!

Hän otti läkkiastian ja tyhjensi sen kirjoitusviholle, pani tämän kiinni ja hyppäsi ikkunasta ulos tarhaan. Henrik oli kiinni saatava, vaan hän ei ollut siellä ulkona. Ellen hyppäsi aidan yli, ajatteli sitä kertaa, jolloin viimein oli hypännyt sen yli ja toivoi tapaavansa Andreasta.

Ehkä oli Andreas niityillä. Ellen juoksi nopeasti sinne päin, missä näki lehmiä kuin kirjavia pilkkuja etäältä. Kun hän saapui sinne, näki hän Andreaksen. Tämä istui mättäällä, heilutti sarakeppiänsä ja söi voitaleipää.

— Hyvää päivää, Andreas, kuinka jaksat?

Hän lakkasi syömästä ja pudotti keppinsä.

— Kiitoksia, hyvin vaan. Oletko sinä terve nyt?

— Olen; voithan sinä nähdä sen.

Ellen otti kepin ja meni lehmien luo. Ne kärsivät kuumuudesta ja hännät liikkuvat ehtimiseen. Hän ajoi pois paarmoja sara-oksalla ja palasi sitten Andreaksen luo.

— Anna mulle palanen voi-leivästä!

Andreas taittoi kohta suuren palasen leivästä ja antoi Ellenille. Ellen istui hänen viereensä syömään.

— Osaatko lukea? kysyi Ellen pojalta, suu täynnä ruokaa.

— Osaan jotensakin!

— Ja kirjoittaa?

— O-jaa käyhän se!

— Kuinka vanha olet oikeastaan?

— Mikonpäivänä täytän kolmetoista!

Ellen vaikeni ja katseli eteensä.

— Kestikö oppiminen sinulta kauan? kysyi hän viimein.

— Alussa kyllä kävi huonosti, mutta kerran koulumestari sanoi minua tyhmäksi elukaksi, ja sitä minä en tahtonut hyvänä pitää, sillä minä tiesin ett'en ollut tyhmempi kuin Mathias, joka oli minua nuorempi, ja osasi lukea, kuin pappi!

Ellen oli taas tarttunut keppiin ja heilutti sitä ankarasti.

Sitten nousi hän ja jätti ruoan.

— Mettetkö? kysyi poika.

— Menen!

— Etkö tahdo syödä enempää?

— En!

— Anna minulle keppi!

— Sinä voit hankkia itsellesi toisen!

Hän juoksi kappaleen matkaa, seisahtui, mietti hetken, palasi pojan luo ja antoi hänelle kepin ja käden yht'aikaa.

— Hyvästi Andreas, minun täytyy palata kartanoon lukemaan Henrikin kanssa. Uh!

— Etkö kärsi lukemista?

— En!

— Etkö kärsi Henrikiä myöskään?

— En kärsi häntä!

Ellen kääntyi ja juoksi kotia täyttä laukkaa. Koski vielä vähän jalkaan, vaan hän astui sitä kovemmin sillä. Hän kävi samaa tietä aidan yli ja ikkunasta sisään. Henrik seisoi pöydän ääressä ja käänsi lehtiä kirjoitusvihossa.

Ellen meni nopeasti hänen luo, otti tuolin ja istui pöydän ääreen.

— Pitääkö meidän aloittaa taas, Henrik?

Hän ei vastannut, vaan koetti saada erillensä läkkiset lehdet.

— Minä kysyin: pitääkö meidän aloittaa?

— Sinä olet aika porsas, sanoi Henrik.

Tulinen puna lensi kuin leimaus Ellen'in poskille, hän nousi samassa ja antoi Henrikille aika voimallisen korvapuustin. Henrik oli kaatua taaksepäin; tyttö riensi ovesta ulos kyökkiin Tiinan luo, josta hän otti kiinni molemmin käsin, huutaen: Henrik on jälessäni; hän tahtoo minua lyödä!

— Mitä, tahtooko hän lyödä sinua! Koettakoon vaan! sanoi Tiina, kiertäen hameen lemmikkinsä ympäri.

Hra Jansen tuli ovesta sisään ja kuuli heidän puheensa. Hän rypisti silmä-kulmiansa ja astui huoneeseen, jossa Henrik vielä seisoi hämmästyneenä, kirjoitus-vihko toisessa kädessä ja toinen käsi poskellansa.

— Minä pyysin sinua lukemaan Ellen'in kanssa enkä näyttämään koulumestarin tapoja, sanoi kartanon-haltija ankarasti.

— Minä ... minä ... hän...! ännkäsi poika ja piti kirjaa edesssänsä *corpus delicti'nä*.

— Hyvä. Jos tahdot Ellen'istä valittaa, niin tule minun luo, mutta älä itse rupee oikeutta harjoittamaan, kuuletkos!

Hra Jansen'in suuret saappaat tekivät tavattoman paljon melua, kun hän astui vä'en tuvan kautta kyökkiin. Siellä Ellen makasi polvillansa ja itki Lypsäjä-Tiinan hameisin.

Hra Jansen seisahtui ohitse mennessään, taputti Ellenin päätä ja sanoi:

— Nyt olen nuhdellut Henrik'iä; ei hän enää ole sinua kiusaava. Näytä nyt että tahdot olla pieni hyvä tyttö!

Ellen nousi kun isä oli mennyt. Hänen äänensä oli ollut niin hellä ja hänen kätensä oli levännyt niin köykäisesti hänen päällellänsä; isän sanat olivat soineet niin ystävällisiltä ja puolustavaisilta.

Mutta mitä tämä oli? Olihan *hän* lyönyt Henrikiä ja olisi itse tarvinnut nuhdetta ... niin, mutta Henrik oli soimannut häntä!... Ja hän oli kiusannut Henrikiä...

Hän olisi mielellään puolustanut itseänsä. Kaikki sitä tahtovat ja varsinkin lapset. Mutta rakkaus totuuteen oli Ellenissä voimakkaampi. Hän oli nyt joutunut väärälle kannalle ja vetänyt Henrikin mukaansa. Hän tahtoi sisään Henrikin luo ja soi että Henrik häntä löisi.

Vaikka Tiina koetti häntä pidättää, meni hän kuitenkin huoneeseen. Hän avasi oven. Henrik istui pöydän ääressä pää käsien nojalla ja tuijotti alakuloisesti eteensä.

Ellen lähestyi aivan hitaasti, seisahtui keskellä lattiaa ja juoksi sitten oikein karkaamalla Henrikin kaulaan.

Tämä koetti irroittaa itseänsä, mutta tyttö kiertyi kuin käärme hänen ympärinsä ja istui viimein hänen syliinsä. Silloin pojan mieleen hiipi outo tunne, jota hän ei sinä hetkenä ymmärtänyt, mutta hän punastui kuitenkin, vähän säikähtyneenä siitä, ikäänkuin ei olisi ollut kaikki, niinkuin pitäisi olla.

Hän asetti tytön tuolille viereensä. Ellen piti hänen kädestänsä kiinni ja kysyi oliko hän kovasti suuttunut häneen.

— En nyt enää! vastasi hän. Enkä minä oikeastaan ole ollut niin suuttunut kuin murheellinen!

— Murheellinenko? kysyi Ellen.

— Niin, näetkös ... olisi ollut eri asia jos minä esim. olisin ollut sun veljesi.

— Miksi niin?

— Etkö ymmärrä ... että kun isäsi sanoo semmoista minulle, huolimatta siitä olenko sitä ansainnut vai en, niin minun asemani täällä tulee vielä tukalammaksi!

— En ymmärrä!

— Sinä oletkin vaan pieni tyttö!

— Ethän sinäkään niin suuri ole. Et ole vielä ripillä käynyt!

— Älkäämme siitä riidelkö. Minä olen täällä niinkuin armosta, ymmärrätkös!

Ellen katseli häntä hetken aikaa epäillen. Ja vihdoin hän sai kun saikin jonkinmoisen käsityksen asiasta.

— Sinä olet täällä minun luonani! sanoi hän niin totisesti ja vakaasti ett'ei suinkaan olisi luullut hänellä olevan mitään yhteistä sen läkkisen kirjoitusvihon kanssa, jota Henrik piteli kädesssä.

Henrik hymyili tuolla hajamielisellä tavallansa. Hänen hymynsä muistutti Lokakuun auringosta, johon ei ole varsin kauan luottamista.

— Tuo tyhmä vihko, sen me poltamme ja aloitamme kohta uutta! huusi Ellen ja pani kohta tuomionsa toimeen.

Laitettiin uusi vihko ja aloitettiin uudestaan.

Kaksi kuukautta myöhemmin Ellen osasi kirjoittaa ja lukea sujuvasti.

III.

Henrik kävi nyt papin luona. Ellen meni aina häntä vastaan-ottamaan, kun hänen opetus-tuutinsa siellä oli loppunut, ja silloin he tavallisesti kävelivät kankaalla tai talon mailla. Henrik puhui siitä, mitä oli keskusteltu papin kanssa. Hän oli ylimalkain taipunut hengellisyyteen puritanin tavalla. Elämä hänen kodissaan ei voinut tehdä hänen luontoansa iloiseksi; hänen olemisensa koulussa köyhänä vapaa-oppilaana ei myöskään ollut ruusunkarvainen. Hän oli sanalla sanoen saanut synkän katsantotavan ylipäätä. Hänen elämänsä maalla, voimallinen ravinto, raitis ilma ja ruumiillinen työ oli hiukan helpottanut tätä. Vaan luonto on luonto ja vaaleankarvainen lehmä ei koskaan muutu punaiseksi, vaikka sille kuinka paljon nauriita syötettäisiin, sanoi Lypsäjä-Tiina.

Ellen kuunteli alussa hurskaasti, sillä hän oli kuullut että niin oli tehtävä. Mutta kun Henrikin esitelmät eivät erittäin käsittäneet jumaluus-oppia, vaan pyhiä taruja ja kertomuksia vanhasta testamentista, niin tämä kuunteleminen viran puolesta muuttui eläväksi osan-otoksi. Hän sai kertoa niitä uudestaan monta kertaa ja kun sitten rupesi puhumaan papin selityksistä, niin Ellen itseksensä jatkoi tarua samaan suuntaan, kuin se oli aloitettu, lisäten siihen yhtä ja toista omasta havaintopiiristään. Siten luonto hänen ympärillensä tuli hänelle yhä elävämmäksi. Puut ja pensaat, kukkaset ja ruohot, niin, itse kivetkin puhuivat hänelle, eläimiä mainitsematta, jotka olivat hänen likeiset tuttavansa.

Ja täll'aikaa Henrik kävi hänen vieressänsä ja vaivasi itseänsä kaikenlaisilla mutkallisilla jumaluus-opillisilla kysymyksillä n.k. pyhentämisestä lihankiduttamisen kautta, syntisyyden eri asteista, puhumattakaan Pyh. Kolminaisuuden suuresta arvoituksesta.

Eräänä iltapäivänä, ennenkuin syys-yöt olivat aloitetut, oli Ellen tavallisuuden mukaan tullut Henrikiä vastaan pappilan edustalle ja he olivat menneet yhdessä kotiapäin kankaan yli.

He kävivät istumaan vanhalle rauniolle, mäellä saartokaivannon toisella puolella, ja katselivat sieltä niittyjen yli. Pelloilta läheisyydessä tuli kypsyneen viljan tuoksua sinne asti, missä he istuivat.

Ellen levitti sieraimiansa ja hengitti tuoksua.

— Sinä Henrik menet varmaankin leikkuusen huomenna?

— Menen!

— Sitten sinun täytyy tänä iltana kertoa tuosta vanhasta kartanosta, joka oli täällä. Sinä kerrot niin kauniisti siitä.

Henrik oli vaipunut mietteisiin. Hän oli kaukana vanhasta kartanosta, kaukana uudessa testamentissa.

Kun Ellen ei saanut mitään vastausta, kääntyi hän pahoillansa pois. Vaan koska Henrik ei näyttänyt tulevan sen hupaisemmaksi, laski Ellen kätensä polvilleen ja rupesi laulamaan laulua, jonka oli kuullut väen tuvassa ja monta asiaa lensi sill'aikaa hänen päänsä läpi.

Kun palasi karua ja pimeni yö
Mä itkien odotin siellä,
Ja kun oli loppunut päivän työ
Mä vuoteella valitin vielä.

Hän vastaan tuli, hän katsonut ei,
Loi syrjähän silmänsä; tiennyt
En oisi mä kaikki! Hän rauhani vei,
Ja siitä on vuosia vierryt.

Kaks' kieltä on suussa tuon pettäjän
Mist' toinen vei mielenkin multa.
Oi, vaikka hän tiesi mun lempivän,
On hänellä toinen jo kulta.

Vaan joskin mun suruni kuolohon vie,
Jos tylsäksi mieleni vuoli:
Hän rakkahin kaikista mulle lie,
En ikänä toisesta huoli.

Henrik heräsi unelmistaan.

— Mitä lauluja sinä laulat!

— Mitäkö lauluja laulan? kertoi hän kummastellen.

— Niin, se ei ollut mikään laulu sinulle!

— Ah! se on kaunis laulu. Se soi niin kauniille ja Tiina laulaa sitä aina!

Henrik puri huultansa ja ymmärsi ett'ei hän voinut ruveta tarkempiin selityksiin.

— Sinun pitäisi enemmän oppia joitakuita kauniita iltalauluja, sanoi hän hetken äänettömyyden jälkeen.

— Niin opeta joku minulle. Onhan nyt ilta; laula joku!

Henrik punastui ja katsoi ympärillensä.

Kun oli vakuutettu siitä, että olivat yksin, aloitti hän äänellä, joka, niinkuin sanotaan, on karkenemassa, erään virren nuottia. Hän oli aloittanut liian matalalta ja oli milt'ei vaipua vanhaan saartokaivantoon asti ennenkuin loppuun pääsi. Hän lauloi:

Jo päivä menee mailleen,
Levolle laskeuu,
Ja illan hetket rientää —
Sieluni valmistu!

Et tiedä kesän tullen
Min syksy tuottavi!
Jo ehkä tänä yönä
Sua kutsuu tuomari.

Pukusi huonon koitat
Sä vaippaan kätkeä,
Vaan kerjäläisen nuttu
On vihdoin näkyvä.

Jos aurinkokin laski,
On moni vartia,
Mi sydän-yöllä tutkii
Jokaista soppea.

Kas, illan hetket rientää,
Soi ääni kellojen!
Oo valmis joka hetki,
Lähenee viimeinen.

Laulettuansa hän nousi. Ellen jäi istumaan, veti jalat allensa ja liikkui edes-takaisin.

— Se käy niin hitaasti ja siitä tulee mieli niin oudoksi! sanoi hän.

— Eikö se ole kaunis mielestäs? kysyi Henrik äreästi.

Hän alensi toista olkapäätänsä vähän ja pani päänsä kallelle.

— Sanoakseni totuuden, niin pidän Tiinan laulua parempana!

Henrik tuijoitti melkein kauhistuneena Elleniin. Mutta Ellen katseli hymyillen ja niin viattomasti hänen kasvoihinsa, niin tietämätöinnä rikoksestaan, että Henrik kauhistuksen sijassa tunsu sääliä ja paitsi sitä vielä toistakin tunnetta, jota hän olisi ollut ensimmäinen kieltämään ja viimeinen ymmärtämään jos olisi viitattu siihen. Ja kuitenkin tuo salakähmäinen hellä tunne asui vakaantumattoman pojan sydämessä, jossa se kuiskasi että Ellen, joka tuossa istui sammuvassa iltavalossa, suuret tummat silmät häneen luotuna, tuuheaa tukkaa valuen alas niskaa myöten, hienosti muodostetuilla päivettyneillä kasvoilla, jotka eivät enään olleet ainoastaan lapsellisia, ja hienoilla käsivarsilla, paljaat olkapäihin asti, väkevät jos kohta hienot, — että tämä puoleksi haaveellinen olento, joka niin lujamielisenä kulki maailman läpi ja aina tiesi mitä hän arveli kaikista asioista ja mitä hänen oli tekeminen; että tämä keijukainen, joka samalla oli niin inhimillinen, oli hänet valloittanut ja ahdisti häntä tällä vallallansa tavalla, joka hänestä jo nytkin tuntui pääsemättömältä. Rakkaus tällä ijällä on kaikissa tapauksissa onnetoin. Tarvitaan yhtä paljon järkeä kuin sydäntä rakastaaksensa eikä samalla siitä kärsiä.

Henrik oli tuskauntunut ja tyytymätöin. Ja kuitenkin olisi hän mielellään vielä hetken aikaa tahtonut

seisoa Ellen'in edessä.

Mutta nyt Ellen nousi, sysäsi tukkansa taaksepäin ja pudisti päätään niin että kiharat taas levisivät ja tummana kehyyksenä ympäröivät kasvoja, joidenka muoto siitä tuli vielä haaveellisemmaksi ja silmät vielä loistavammiksi.

— Menkäämme sisään! sanoi hän. Kaste on jo laskenut, minä olen ihan märkä selästäni!

Ellen juoksi edeltä, Henrik ramusi jälessä. Kun olivat tulleet kartanoon, seisahtui Henrik ja pidätti Ellen'in, sanoen:

— Kuules Ellen, sinun pitäisi ottaa kelvollisia runokirjoja kirjakaapista tuolla sisällä. Ja sitten saisit koettaa unohtaa runot väentuvasta. Ei ne ole kauniita eikä ne sovi sinulle!

Kun kalkki muut kartanossa olivat levolle menneet, meni Ellen puoleksi riisuttuna kynttilä kädessä jokapäiväis-huoneeseen ja avasi kirjakaapin. Se nirisi ja narisi niinkuin olisi tahtonut panna vastalauseensa tätä häiriötä vastaan monivuotisessa rauhassa. Ellen katseli kummastellen kaikkia näitä sidotuita ja nidotuita kirjoja, jotka osasivat kertoa niin paljon. Nyt hän oli aivan ylpeä lukemistaidostansa ja otti joukosta tusinan kirjoja, joissa hän huomasi olevan runoja. Ne, jotka eivät runoutta sisältäneet, pisti hän ylenkatseella paikoilleen jälleen. Sitten palasi hän kamariinsa, pani pitkäkseen sängylle ja veti peitteen päällensä.

Kynttilä seiso i niin rauhaisasti keltaisella valollansa pienellä yö-pöydällä. Ellen tarttui kirjoihin yksittäin ja luki vähän sieltä täältä. Kaksi niistä oli ihan yhtäläiset ja sisälsivät semmoista, kuin Henrik oli laulanut. Niiden kanssa oli hän pian valmis. Puolia, niin enemmän kuin puolia, toisten kirjain sisällöstä hän ei ymmärtänyt, mutta kun hän suotta koetti laulaa värssyjä aivan hiljaa, niin se onnistui paremmin.

Niin hän makasi hehkuvilla poskilla ja kuume veressä ja luki ja lauleskeli siksi kun kynttilä yht'äkkiä leimahti ja samassa valittavalla äänellä sammui.

Ellen säikähtyi ja huomasi että ensimmäinen päivänvalo valaisi sitä osaa huoneesta, joka oli lähinnä ikkunaa. Valtimuksellinen tunne käski hänen kätkeä nämä kirjat, ett'ei kukaan arvaamatta löytäisi niitä, kun myöhemmin aamulla häntä herättäisivät. Hän tuuppasi kaikki kirjat sänkyyn ja riisui vaatteet päältänsä.

Hän istui hetken aikaa sängyssä ja katseli itseänsä uteliaasti. Vaan yht'äkkiä hän säikähtyi, katseli nopeasti taaksensa ikkunaan päin, kurkistaisiko kenties joku lintu tai muu elävä olento ikkunasta sisään. Vaan ulkona oli kaikki hiljaa ja äänetöntä, ainoastaan päivä katsoi ikkunasta sisään aivan pienillä unisilla silmillä, katseli lasta, jolla ensi kerran oli ollut neidontapaisia tunteita ja nyt kiireesti veti peitteen päälleen. Samassa kun heittäysi pitkälleen huudahti Ellen hiljaa, sillä hän satutti itseänsä kirjoja vastaan, joita ei muistanut olevan siinä.

Ellen oli täyttänyt kaksitoista vuotta. Hän oli voimakas ja solakka, ehkä vielä liian laiha. Ennen oli hän aina ottanut hartaasti osaa syksytöihin; tänä vuonna ei hän edes tehnyt niin paljon, että olisi sitonut yhtään lyhdettä.

Hän oli varsin iloinen siitä, että kalkilla oli niin kiire, Henrikillä myöskin; hän sai täten olla rauhassa eikä hänen tarvinnut käyttää öitä lukemiseen. Hän luki koko syksyn, luki vielä ripillelaskentajuhlan aikana, istui penkissä pappilan perheen takana ja lausui runoja itsekseen. Ei hän nähnytkään papin molempia tyttäriä, jotka seisoiivat lattialla kuorissa silkkihameissa ja ruusuisissa ranskalaisissa shaaleissa vastapäätä Henrikiä. Hetken aikaa tarkasteli hän Henrikiä ja oli tyytyväinen häneen niinkuin hevoisväen eversti pulskaan adjutanttiinsa. Hän oli kovin kalpea tänä päivänä ja tuo epämääräinen hiusten väri teki hänen kasvonsa vielä kalpeammiksi. Mutta hän oli niin hyvännäköinen talollisten poikien rinnalla huonosti leikatuiissa vaatteissaan, sileiksi nuollulla tukallaan ja kiiltävät kultanapit korvissa. Henrik oli saanut päällensä tohtorin mustan takin — kartanonhaltija ei koskaan muistanut vaatteita. — Se oli hiukan ahdas kainaloista, mutta sitä paremmin tuli hänen nuori voimakas vartalonsa näkyviin. Itse Henrik ei katsellut ketäkään, ei edes pappia, kun tämä kyseli häntä. Hän vastasi vakaasti ja nopeasti kysymyksiin, vaikka pidätetyllä äänellä, ja kun pappi jatkoi matkaansa hänen naapurinsa luo, katseli Henrik ylös holviin siksi kun juhllisuus oli päättynyt ja tohtori vei hänet ulos kirkosta.

Hra Jansen odotti ulkopuolella vaunuissaan. Ellen hyppäsi reippaasti ylös niihin, mutta Henrik jäi seisomaan kirkon ovelle sekä puhumaan papin ja tohtorin kanssa.

— Tule tervehtimään meitä! sanoi pappi. Minun taloni on teille aina avoinna!

Henrik kumarsi ujoin ja meni takaperin ulos vaunujen luo.

— Se on esikuvallinen nuori ihminen! sanoi pappi, kun vaunut olivat lähteneet.

— Poika parka! sanoi lääkäri. Minä soisin että hän olisi vähemmän esikuvallinen, niin hänen matkansa elämän kautta tulisi hänelle helpommaksi!

— Materialisti! sanoi pappi.

Molemmat herrat kävivät kiistellen pappilaan päin.

Jonkun ajan kuluttua hämmästytti Ellen toveriansa lukemalla toisen runon toisensa perästä, sieltä täältä otettuja.

— Mitä tämä kaikki on? kysyi Henrik.

— Se on koko ylimäinen hylly kirjakaapissa! vastasi hän.

— Oletko sinä lukenut kaikki ne kirjat?

— Olen; tule kanssani, saat nähdä!

Hän veti Henrikiä mukaansa kamariin ja näytti hänelle piironkilaatikon. Se ali kirjoja täynnä.

Henrik pudisti päätänsä.

— Sitä minä en tarkoittanut!

— No olisitpa sitten todellakin voinut sanoa mitä tarkoittit! sanoi Ellen pahoillansa. Vaan nyt olet vaiti kuin myyrä, ymmärrätkös!

Hän pani sormen huulilleen. Henrik katseli häntä. Ellen otti häntä käsivarsista kiinni, nousi varpailleen ja suuteli häntä.

— Et saa minua suudella! sanoi Henrik äkäisesti ja tuuppasi häntä pois.

Ellen suuttui ja osoitti hänelle ovea.

Monta päivää perätysten meni Ellen pois Henrikin tieltä. Kun huomasi että Henrik koetti lähestyä häntä, vältti hän sitä vielä enemmän. Ei enään ollut kartanossa kukaan, jolla olisi ollut mitään sanomista Ellen'in suhteen. Hän sai mennä ja tulla ihan mielensä mukaan. Hän sulki itsensä tavallisesti illalla sisään kamariinsa kun Henrik työn loputtua tuntikausia pelasi shakkia kartanonhaltijan kanssa, joka rupesi tulemaan harmaapäiseksi ja lihavaksi.

Eräänä päivänä juoksi hän kuitenkin Henrikin luo vanhalla tavallansa. Hänellä oli muutamia kirjoja kainalossa.

— Mitä tämä on? kysyi hän ja näytti Henrikille kirjan.

— Se on saksaa! vastasi Henrik.

— Ja tämä?

— Se on ranskaa?

— Osaako kukaan sitä lukea?

— Osaan minä esimerkiksi.

— Voitko opettaa sitä minulle?

— Kyllä, jos sinun tekee mieli ja tahdot olla ahkera!

He hankkivat kiireesti itselleen kielioppia ja sanakirjoja, ja sitä aikaa, mikä Henrikiltä jäi työstä ja shakki-pelistä, pani hän vieraitten kielten opettamiseen Ellenille.

Ellen oli ahkera ja edistyi nopeasti. Tällä tavalla aika kului säännöllisesti ja samalla nopeasti ja huomaamatta.

Henrik oli vähitellen tullut kartanonhaltijan lemmikiksi, ja mitä enemmän lihavuus ja huono vointi rupesi vaivaamaan herra Jansen'ia, sitä enemmän kartanon hoito ja hallitus tuli hänen nuoren voimakkaan apulaisensa osaksi. Henrik oli yhtä luotettava työssänsä kuin hän oli harva-puheinen; tämä viimeksi mainittu omaisuus miellytti myös sangen paljon hra Jansen'ia.

Kartanon-omistaja oleskeli nyt enimmiten sisällä ja aika rupesi käymään hänelle pitkäksi. Tähän asti oli hänen kirjalliset tarpeensa supistuneet ainoastaan muutamiin kirjoihin, joita hän alinomaan luki uudestaan; paitsi näitä luki hän vaan sanomalehtiä. Nyt pisti eräänä päivänä päähänsä etsiä jonkun kirjailijan teoksia kaapista. Hän huomasi epäjärjestyksen, joka vallitsi siinä, ja kävi ympäri koko taloa, etsien puuttuvia kirjoja. Ellen oli lähtenyt ulos ajamaan; hänen kamarinsa ovi oli auki ja kartanon-haltija astui sinne. Kummaksensa löysi hän siellä laatikot kaikenlaisia kirjoja täynnä ynnä sanakirjoja ja kielioppia. Herra Jansen otti joukosta erään kirjan — ja rypisti silmä-kulmiansa. Siinä oli kaikenlaisia vanhoja englantilaisia ja saksalaisia romaneja, ranskalaisia näytelmiä, kirjailijoita, jotka olivat olleet päivän sankaria aikoja sitten. Siinä oli semmoisiakin kirjoja, joita ei herra Jansen tietänyt omistavansaakaan, ja semmoisia, jotka hän heti pisti metsästystakin suuriin taskuihin.

Tämä oli ikävä seikka isälle, joka juuri oli koettanut sulkea tuota piiriä tyttäreltensä. Hän katseli tarkasti koko pakan läpi ja meni kyökkiin, syli täynnä kirjoja; siellä teki hän takkaan suuren rovion risuista ja heitti kirjat sinne. Vielä kerran meni hän kirjakaapin luo, tuomitsi sen sisältöä seisoalta ja pani tuomion toimeen ulkona takassa.

Kun Ellen tuli kotia, löysi hän takassa suuren joukon tuhkaa ja puoleksi palaneita kirja-kansia. Hän ei tehnyt kysymyksiä; hän arvasi mitä oli tapahtunut ja kuka oli tämän tehnyt. Tavan mukaan ei tästä sanaakaan puhuttu isän ja hänen välillä. Hänen luonteensa oli käytännöllistä laatua ja hän kunnioitti tekoja enemmän kuin sanoja. Kun hän taas seiso pahasti kohdellun kirjakaapin edessä, olisi hän, jos hän ylimalkain olisi miettinyt kirjallisuutta, sen nykyisestä sisällöstä voinut päättää kuinka vähän hyviä kirjoja oli kirjallisuuden alalla.

IV.

Ei tämä seikka suuresti vaikuttanut Ellen'iin. Hän oli, kuten jo sanottiin, käytännöllinen luonnoltaan. Koska hänen isänsä oli sulkenut hänet ulos kirjallisuudesta, niin hänellä arvattavasti oli tukevat syyt siihen. Ilman tukevia syitä hän ei luullut mitään tapahtuvan, ja kun välistä silloin tällöin joku asia näytti järjettömältä, tuli se vaan siitä ett'emme voineet nähdä noita salaisia syitä — samalla tavalla kuin ei voinut huoneessa, jossa puimakone työskenteli, nähdä hevoista ulkopuolella, joka vetämällä sen liikkeelle pani. Ja kun hän mietteissään oli näin pitkälle päässyt, oli hän melkein tyytyväinen siihen että hänen kirjallinen aikakautensa oli ohitse. Hän oli lukenut kaikki ne kirjat, jotka olivat jällellä, ja hankkia jollakin lailla itselleen uusia hukkuneiden sijaan, sitä ei hän ajatellutkaan. Arvattavasti hän ei ollut vielä saanut käsiinsä kaikkein vaarallisimpia kirjoja taikka hänen luontonsa oli niin raitis, niin vähän hermoista kokoonpantu, ett'ei kielletty hedelmä ollut erittäin houkuttelevainen.

Ellen'in mielestä oli hauska taas olla entisillään, liikkua vapaasti kuin lintu ja tuuli, ilman tuota surinaa korvissansa ja uneksimatta yökaudet kaikenlaista kummaa. Kun hän niin tunsi kuinka iloinen ja raitis hän taas oli, päätti hän perinpohjin nauttia tätä tuntoa ja luonnon ihanuutta. Hän päätti olla tekemättä niin mitään.

Ja hän ei todellakaan tehnyt mitään.

Vaan ennen pitkää tämä maleksiminen ympäri tienoota peninkulman pituisia matkoja jalkasin taikka vaunuissa kävi ikäväksi, varsinkin kun päivä saattoi kulua ilman että hän kohtasi ihmisiä tai elukoita. Eikä suinkaan ollut hupaista kohdata papin tyttäriä silloin tällöin, jotka rypistivät nenäänsä "villille", niinkuin Elleniä pappilassa nimitettiin, kun ei ollut ketään ihmistä, jolle olisi voinut uskoa että hän suuresti ylenkatsoi papin tyttäriä, jotka jo olivat olevinansa "damia" ja ottivat vastaan ylioppilas-visitiä lukukausien väliaikoina, sekä vetivät kalossia jalkaansa kun taivaasta oli pudonnut pari tippaa vettä.

Henrikillä oli nyt aina kiire. Ellen'in mieleen muistui silloin Andreas, jonka hän kokonaan oli unohtanut kirjallisella aikakaudellansa. Sillä voimalla, millä hän hallitsi kaikkia kartanossa, isäänsä siihen luettuna, sai hän aikaan että Andreas tuli hänen henkivartijakseen. Tämän henkivartijansa kanssa kulki hän sitten ympäri seutua, ajoi hänen kanssa pienissä vaunuissaan, taikka käveli hänen kanssansa hietasärkkiä myöten meren rannalla, jossa hän istui hiedalle katsomaan auringon laskua tai kuulemaan mielihyvällä tyrskyn tohisevaa laulua.

Pian kaikki tunsivat heitä tällä harvaan asutulla seudulla. Kun Ellen antoi Ruskon juosta vaunujen edessä ohjakset höllässä jonkun talon ohitse, tulivat ihmiset ulos, nostivat kätet varjoksi silmiensä yli ja katselivat heidän jälkeensä hymyten tai puhuivat jotakin kuivaa leikkiä. Pappilassa kielet olivat ahkerassa liikkeessä, varsinkin kun huomattiin että Ellen päivä päivältä enemmän ansaitsi kaunottaren

nimeä; kaikenlaisia ulkonaisia temppejuja halveksien oli hän majesteettillinen, vaikk'ei ollut pääkaupungin mallin mukaan leikattu, vielä vähemmin pikkukaupungin. Eräs haaveksiva ylioppilas joutui aivan epäsuosioon, kun kerran koetti lähestyä Ellen'iä matkoillansa, vieläpä jälestäpäin kirjoitti runoelman hänestä, jotta tohtori sai taistella ristityttärensä puolesta, kunnes viimein väsyi ja vetäysi pois tuosta muuten vieraanvaraisesta talosta.

Andreas ei ollut oikein iloinen asemastansa. Ei puhettakaan siitä että Ellen tahallansa olisi asettunut millekään korkealle kannalle hänen suhteen. Mutta tahtomattansa, tietämättään oli Ellen korkeammalla kannalla. Hän oli aina alkuunpanija pienimmissäkin asioissa ja Andreaxen tuli vaan totella ja seurata häntä myötä- ja vastoinkäymisessä. Välistä puhui Ellen asioita, jotka olivat yhteydessä hänen kirjallisen aikakautensa kanssa, ainakin olivat sen synnyttämiä. Silloin poika parka tarpeeksi tunti eroituksen heidän välillensä, ei ainoastaan sääty-eroitusta, vaan myöskin eroituksen heidän kasvatuksessaan, ja, kiintynyt kun oli Elleniin, niin kiintynyt että mielellään olisi mennyt tuleen hänen edestänsä, oli kuitenkin aikoja, jolloin hän mieluummin olisi käynyt hänen takanansa tai olisi jättänyt sijansa pienissä vaunuissa toiselle. Aivan hullua oli kun Ellen'in terävä silmä huomasi tämän epäkohdan ja koetti sivistää Andreasta. Hänen hidas luontonsa ei voinut seurata kaikkia hyppäyksiä Ellen'in opetuksessa taikka häneltä puuttui ne alkeis-tiedot, jotka olisivat tehneet sen mahdolliseksi. Silloin tapahtui välistä että opettaja kävi kärsimättömäksi, vaan Andreaxen rehelliset uskolliset silmät saattoivat pian Ellenin mieleen sen ajan, jok'ei ollut niin kaukana, milloin Andreas laitumella lehmien keskellä oli ollut hänen opettajansa, oli saattanut hänen tekemään ainoan päätöksen, mikä oli ollut hänelle vaikea tehdä elämässsä.

Tuli näille kahdelle valmistus-aika pyh. Ehtoolliselle. Andreas oli vähän vanhempi tavallista ikää, Ellen taas tavallista nuorempi. Mutta herra Jansen oli juuri tahtonut että he yhdessä kävisivät papin luona. Andreas ei ollut niin väkevä ruumiiltaan kuin muut pojat talossa; käytyänsä ripillä kuului hän miesten pariin ja hänellä oli silloin kyllä vaikutus-alaa, jossa voimia kysyttiin; ei hänelle vahingoksi ollut että hän oli odottanut hiukan. Ellen, niin Ellen oli jo niin täysikasvuinen ett'ei enää käynyt päinsä pitää häntä pikku-tyttönä. Hänen vaatteensa olivat käyneet liian ahtaiksi ja lyhyeiksi; hän oli tehtävä "kartanon neidoksi" juhlallisessa tilaisuudessa.

He kävivät yhdessä papin luona ja Ellen tuli vähän rauhallisemmaksi. Useimmat heidän huvimatkoistaan jäivät siksensä ja supistuivat pieniin kävelymatkoihin, niinkuin ennen Henrikin kanssa. Andreaxen oli myöskin parempi olla kuin ennen. Hän eli jo huomaamatta saanut lyjy-renkaat korviinsa ja pappi kiitti häntä aina toisten läsnäollessa. Andreas oli mielestensä tullut ikäänkuin enemmän samalle kannalle herrasväen ja tuon neidon kanssa, joka puoleksi oli hänen leikkisiskonsa, puoleksi hänen haltijattarensa. Eräällä kävelymatkalla tuli hän maininneeksi jotakin tähän suuntaan, mutta hän asetti sanansa vähän sopimattomasti, jotta sattui mennä vähän yli rajan.

Ellen rypisti hienoja silmä-kulmiansa, vaan ei sanonut mitään. Tultuansa kartanoon, ei hän mennyt tapansa mukaan ensiksi talliin Andreaxen kanssa Ruskoa taputtamaan, vaan astui suoraan sisään talon suuresta ovesta, jonka paiskasi kiinni saattajansa nenän edessä.

Herra Jansen istui sohvassa ja oli huonon-voipa.

— Älä toki paiskaa ovea tuolla lailla! sanoi hän äreästi kuin kipeät ihmiset ainakin.

Ellen kääntyi, nousi varpailleen ja katseli häntä suuttuneena. Puri sitten huultansa ja astui teeskennellyllä hiljaisuudella taasen ulos.

Ulkona seisoivat Andreas alla päin.

— Mitä sinä töllistelet? kysyi Ellen kohdatessansa hänen silmäilystään.

Andreas katseli häntä pelästyneenä, kääntyi ja juoksi raskaasti ravaten talliin pihan poikki.

Ellen'in teki mieli nauraa, vaan outo tunne sanoi hänelle, ett'ei se nauru tekisi hänelle hyvää.

Hän meni talliin.

Andreas seisoivat siellä taputellen Ruskoa ja kyneleet juoksivat karpaloina alas poskia myöten.

Ellen meni hänen luoksensa ja kysyi häneltä kovalla äänellä miksi hän itki!

— Sen sinä tiedät varsin hyvin! vastasi Andreas nyyhkien.

— Älä itke! huusi Ellen. En kärsi itkeviä poikia!

Andreas pyyhkäsi heti silmistänsä kyneleet pois.

Ellen meni hänen luoksensa ja tarttui hänen käteensä.

Samassa loi Andreas silmänsä Ellen'iin niin surumielisesti ja rukoilevasti.

Ellen pani käsivartensa hänen kaulaansa.

— Hei hei! kuului ääni oven suusta: vai täällä leikitellään rakastajia!

Se oli Henrikin ääni, vaikka se soi niin vieraalta ja pilkkaavaiselta.

Ellen tuskin tunsi sitä ja tuijoitti häneen niinkuin aaveesen.

Siinä seisoivat kaikki kolme ja katselivat toisiansa.

— Ulos! huusi Ellen ja juoksi läpi koko tallin ja toisesta ovesta ulos sille tielle, joka aitaa myöten meni niityille. Ei hän ymmärtänyt itseänsä, hänessä kuohui ja kiehui; hän oli suuttunut koko maailmaan, Andreakseen, Henrikiin, isään. He saisivat kaikki olla maan alla!

Siellä tuli ihmisiä tietä myöten — papin tyttäret. Että nämäkin tulivat juuri nyt, se pani kiusaukset kukkuroilleen. He seisoivat hetken aikaa ja osoittivat häntä. Ellen kumartui niinkuin hän olisi etsinyt jotakin maasta. Hänestä tuntui niinkuin sydän olisi rikki räjähtämäisillään, ja hän juoksi erästä vakoa myöten kunnes oli kanervakankaalla. Siinä heittäysi hän maahan, itki nyhytty ja repi kanervia ympäriltänsä siksi että oli aivan uupunut. Makasi sitten liikkumatta ja ajatteli koko juttua alusta asti ja rupesi yht'äkkiä nauramaan, nousi ja meni hymyten kotiapäin; tultuansa sinne olivat hänen kasvonsa kirkkaat ja ystävälliset kuin päivän valo.

Henrik seiso pihalla ja korjasi vaunuja.

— Sinä melkein peloitit minua tallissa! sanoi Ellen ääneensä.

— Sinun ei tarvitsisi olla niin tuhlaavainen hyväilemisessä! vastasi Henrik lyhyesti.

Ellen nauroi ja lähestyi häntä.

— Puhukaamme asiasta. Minä olin menetellyt pahasti Andreasta kohtaan enkä voinut nähdä hänen itkevän. Anna tänne kätesi!

— En!

— Joutavia; anna tänne, sanon minä!

Hän otti Henrikin korvasta kiinni, käänsi hänen päätään puolehensa ja suuteli häntä poskelle.

— Sinä olet noita! sanoi Henrik puoleksi totisesti ja puoleksi välttääksensä muuta sanomista.

— En ole, vaan imettäjäni oli noita.

Ripille-laskennon päivä oli käsissä, se oli palmusunnuntai. Pääsiäinen tuli myöhään sinä vuonna ja kevät aikaisin! Ellen nousi päivän kanssa. Hän oli oikein toimissaan. Tiina oli edellisenä päivänä pannut hänelle esille mustan silkki-hameen ja shalin. Ellen'in täytyi kohta saada ne päällensä. Kun hän seiso täydessä puvussa loi hän silmänsä tuohon vanhaan hameeseen, joka, vaikka se oli pitennetty, kuitenkin näytti niin naurettavalle ja halvalla tämän uuden rinnalla, jolla oli leveät hihat ja pitkä lieve. Hän astui peilin eteen. Shali ei häntä miellyttänyt, hän näytti niin vilustuneelle siinä. Hän hajoitti pitkää tukkaansa selälle. Näin oli hän paljon paremman näköinen; niin, hän oli tyytyväinen itseensä tällaisena! Hän katseli peiliin, katseli kaunista nuorta neitoa, joka seiso siinä. Hän pudisti noita leveitä hihoja, nosti ne ylös kyynispään yläpuolelle, veti ne alas jälleen, katseli käsivarsiansa, jotka olivat pyöreät, väkevät ja päivettyneet. Ne eivät oikein sopineet tähän komeuteen! Hän otti esille palasen liitua ja hieroi niitä sillä. Ei hyi! se oli kahta hullumpi. Hän otti päällensä valkoset hienot alushihat. Niin, se kävi laatuun!

Ja kun hän seiso noin koristamassa itseänsä ja neuvottelemassa peilin kanssa, muistui mieleensä että hän nyt oli täysikasvuinen ja että paljon, jota ennen oli sopinut tehdä lyhyessä hameissa, ei nyt enää käynyt laatuun. Hän huokaili ja ajatteli papin tyttäriä. Ei, semmoiseksi hän ei tahtonut tulla!

Hän astui askeleen taaksepäin ja takeltui liepeeseen. Tyhmä liete! Hän kumartui ja nosti sen käsivarrelleen. Ratsastus-hame! hm! siksi se oli melkein lyhyt, mutta ... kuinka olisi nyt, ennenkuin väki nousi, lähteä pikkusen ratsastamaan Ruskolla? Sitä ei kukaan näkisi, ja paitsi sitä ei hän vielä ollut ripillä käynyt!

Ei koskaan kauan viipynyt ennen kun hän pani tuumansa toimeen. Hän meni talliin, pani loimen ja

mahavyön Ruskon selkään ja vei sen taka-ovesta ulos niitty-tielle. Rusko tunsu Ellenin ja nuoli hänen kättänsä. Hän lupasi sille suuren ruuskakun jos se kantaisi häntä oikein sievästi eikä heittäisi häntä selästänsä, ja sitten kapusi hän ylös hevosen selkään.

Eteenpäin Rusko juoksi hiljaisesti ravaten viljamaiden ohitse kankaalle, jossa käveli kunnes Ellen löysi kanerva-tien, missä hän taas pani sen ravaamaan. Ellen oli iloinen sielunsa sisimmässä sopukassa. Raitis kevät-aamu, rehoittava vilja, leivoset, jotka nyt lensivät ilmaan, kanervat, jotka eivät koskaan riisuneet pois pukuansa, olkoon ilma minkälainen tahansa — kaikki kiittivät hänen kanssansa tätä oivallista tuumaa: täydessä neiti-komeudessa lopettaa lapsuuden aika ulkona luonnossa, Jumalan avaran taivaan alla, tutuilla rakkailla paikoilla.

Kuinka hämmästyisivätkään talossa, jos tietäisivät missä neiti Ellen nyt oli!

Hän nauroi ääneen tätä ajatellessaan ja oli oikein huvitettu ajatellessansa Henrikiä, joka otti kaikki niin totisesti. Niin, kuinka asian laita Henrikin suhteen olikaan? Mitä Ellen'in tunteet Henrikin suhteen olivat? Mistä syystä hän aina ajatteli Henrikiä...?

Tosi kyllä että hän enimmiten tahtoi pikkusen, aivan pikkusen kiusata Henrikiä. Se on, ei millään lailla harmittava! Ei, siksi Henrik oli liian suuri ja kaunis, ja paitsi sitä — hän ei voinut Ellen'iä vastustaa. Siinäpä solmu. Siinäpä se, joka oikeastaan oli niin viehättävää Henrikissä. Hän oli suuri ja väkevä ja kaunis katsella, tiesi niin paljon enemmän kuin Ellen, eikä kuitenkaan voinut häntä vastustaa. Ja kuka oikeastaan osasi häntä vastustaa? Isä, Tiina, Andreas? ei kukaan. Andreas? Pitihän Ellen Andreaksestakin, niin, oikein paljon. Mutta hän oli liian itkusuinen ja mieto; hän ihan hävisi sormien välissä, niinkuin tuo hieno hieta meren rannalla.

— Hop Rusko!

Ellen istui suorana ja loistavana hevosen selässä, katsellen ympärillensä kuin nuori ruhtinatar, joka tuntee voimansa. Hänestä tuntui ikäänkuin tällä hetkellä kaikkien pitäisi olla mieltyneet häneen, pitäisi tuntea kuinka nuori ja voimakas, kuinka terve ja itseensä-luottava hän oli ja kumartua hänen edessään. Hän ei enää ollut tyytyväinen ratsastamiseen, hänen täytyi alas maahan, istumaan kanervikkoon ja ruohikkoon, missä hän tiesi heräävän kevään hengittävän, itikkojen lentävän ja liikkuvan. Hänen täytyi, kätet polvien ympäri, painaa notkea selkensä taaksepäin niin että silmillä osasi seurata leivosia, jotka, nopeasti siipiänsä siuvahuttaen, lensivät suoraan ylös ilmaan, niinkuin nuo pienet noitaukot tohtorin pullossa, jota hän kerran Ellen'ille oli näyttänyt kotonansa.

Jumala tiesi mitä kaikkia näki kun oli niin korkealla kuin leivoset!

Hän yhä tirkisteli noihin mustiin pilkkuihin; hän näki taivaan niiden yläpuolella suurena vaalean sinisenä lasiholvena, jossa pilvien hattarat hämähäkin verkkoina liikkuvat sinne tänne tuulessa. Tuon lasiholven läpi oli hän näkevinänsä suuren, suuren salin, jossa Herra Jumala istui sohvassa, paljon kauniimmassa sohvassa kuin se, joka oli kotona kartanossa. Suuri joukko enkeleitä hyvin epäselvillä kasvoilla seisoivat hänen ympärillensä ja kuuntelivat hänen käskyjensä. Ellen näki Hänen kasvonsa, Hänellä oli pitkä valkoinen parta ja Hän näytti ystävälliselle ja säälivälle.

Tämä ei varmaankaan ollut sama, kuin Henrikin Jumala. Vaan niitä olikin kolme!

Tärkeintä Ellenille tällä kertaa oli että se Jumala, jota hän näki, ei voinut olla suuttunut häneen sentähden että hän ripillepäästö-aamuna oli ratsastanut ulos luontoa ihailemaan. Olihan täällä paljon kauniimpi, kuin siellä sisällä.

Hänen tällä lailla ilmaan katsoessaan, nousi aurinko nousemistaan. Kuiva tuoksuva kevät-ilma aaltoeli hänen ympärillensä. Kävi ikäänkuin suhina ilosta ja lämpimästä hänen ympärillensä. Linnut ja ilman itikat aloittivat nyt noita suuria soittajaisia, joiden oli kestäminen syksyyn asti. Oli palmusunnuntai-aamu, raitis lämpöinen kevät-aamu, täynnä suuria aavistuksia. Sillä tavalla Ellen vietti ripillepäästö-juhlaa luonnon helmassa.

Hän kävi hitaasti kartanoon päin ja veti Ruskoa jälkeensä. Kun hän avasi tallin oven, pisti eräs mies päänsä ulos siitä ja oikein ällistyi nähdessänsä silkkiin puetun neiti Ellen'in hevosen kanssa. Ellen jätti huoletonna Ruskon miehen haltuun ja meni pihan yli huoneisiin.

Herra Jansen seisoivat mustissa vaatteissa ja näytti olevan oikein hädissään.

— Mutta mitä sinä ajattelet, lapsi, kun pötkit tiehesi tuolla lailla? Pitäähän meidän mennä kirkkoon!

— Sinä myöskin? Sitä en tietänyt! vastasi hän lyhyesti.

Henrik myöskin mustissa oli tullut huoneeseen.

— Ellen...! sanoi hän nuhdellen.

— Älä kiusaa minua! huusi Ellen säkenöivin silmin. Minä olen täysikasvuinen; minä teen mitä tahoon!

Tultuansa kirkosta kotia käveli hra Jansen edestakaisin huoneen lattialla ja hieroi käsiänsä. Henrik seiso ikkunan vieressä. Ellen oli mennyt kamariinsa.

— Onpa tuo mainio vaja Jumalan palvelusta varten! sanoi kartanohaltija. Onhan ihmisen niin vilu siellä että hampaat kalisevat suussa!

Henrik ei sanonut mitään.

— Näetkö Ellen'iä? kysyi kartanohaltija. Sieluni autuuden kautta! En ole koskaan nähnyt semmoista näköä! Hän muistutti...!

Hän mutisi jotakin itsekseen ja jatkoi vaivaloista käyntiänsä edestakaisin lattialla.

Henrik mulkoitti silmänsä; ei hän koskaan ollut kuullut kartanon-haltijan puhuvan tällä tavalla.

Ellen astui samassa sisään. Hän oli vielä mustassa silkki-hameessansa kapealla valkoisella kauluksella. Hän oli järjestänyt hiuksiaan kiharoiksi ja pannut päällensä kultaneulan, rannerenkaita, kaulavittjoja ja sormuksia, joita oli löytänyt kokonaisen varaston pöydällä kotiin tultuansa. Ehkä oli hänen huomionsa vielä liian kiintynyt näihin tavattomiin koristuksiin, mutta hänen tummat silmänsä loistivat sen kautta kahta enemmän ja hänen pulkea vartalonsa sekä se tapa, millä hän astui, laskien varpaansa vakaasti lattiaan, kaikki osoitti että hän oli nainen, joka taisi kantaa koristuksia niin, ett'ei koristukset kantaneet häntä.

Herra Jansen meni tytärtänsä vastaan, syleili häntä ja suuteli hänen otsaansa. Käsivarsi hänen vyöllänsä vei hän Ellen'in ikkunalle, jossa Henrik seiso i. Sinne tultuaan sai hän pahan yskänsä ja meni huoneesta ulos.

Ellen katseli kummastellen isän jälkeen ja sitten Henrikiin.

— Mitä isä tarkoitti? kysyi hän.

Henrik oli käynyt veri-punaiseksi ja katseli lattiaa.

— Mihinkä menet iltapäivällä? kysyi Ellen hetken perästä.

— Minä ... en tiedä. Ehkä minä menen pappilaan. He pyysivät minua kirkkomaalla!

Ellen mittasi häntä silmillänsä kireestä kantapäähän.

— Kuule Henrik, minä sanon sulle jotakin. Minä en huoli sinusta rahtuakaan jos vielä menet noiden ihmisten luo. Minä kyllä huomasin kirkossa kuinka nuo tummat tytöt töllistelivät sinuun lakkaamatta, paitsi silloin, kuin tarkastelivat minua ja kuiskasivat keskenänsä. Tiedän myös varsin hyvin että tuo ystävällisyys kirkkomaalla tuli minun osaksi ainoastaan sentähden, että tohtori seiso i vieressäni. Minä en voi niitä kärsiä enkä tiedä miksi minä sitä salaisin! Sinä et saa mennä sinne enää. Anna minulle kättä sen lupauksen vahvistukseksi?

Henrik tahtoi sanoa jotakin. Ellen rypisti silmä-kulmansa ja ojensi hänelle kättä.

— Ei sanaakaan, se ei maksa vaivaa. Anna mulle vaan kätesi!

Henrik puristi hänen kättänsä. Ellen hymyili, kumartui ikäänkuin suutelemaan, mutta vetäytyi kohta säikähtyneenä takaisin, rupesi hyräilemään laulua ja meni ulos huoneesta. Ovessa seisahtui hän ja lausui leikkillisesti: tapaamme toisiamme hetken perästä tuolla kummulla penkin tykönä!

Henrik jäi seisomaan. Hän pani kädet silmiensä eteen, ikäänkuin sillä tavalla olisi tahtonut säilyttää ihanaa näkyä, niin kauan kuin mahdollista.

V.

Kevään ja kesän kuluessa yhtyivät molemmat säännöllisesti joka ilta siinä paikassa, missä tämä kertomus alussa heitä kuvaa. He katselivat auringon laskua, katselivat toisiaan, puhuivat joutavia

asioita ja vaikenivat viimein. Hämärässä he nousivat ja menivät käsityksin huoneisiin, missä Henrik pelasi shakkia kartononhaltijan kanssa, taikka Ellen luki ääneen hänelle.

Syyspuolella kartanonhaltijan terveys rupesi käymään hyvin huonoksi. Ellen ja Henrik hoitivat häntä niin hyvin kuin mahdollista koko talven. Seuraavana keväänä oli hän hyvin heikko ja eräänä päivänä, käytyänsä häntä katsomassa, tohtori otti Ellen'in erikseen ja sanoi hänelle ett'ei hänen isänsä voinut kauan elää enää.

Ellen kävi kalman kalpeaksi, puri huuleensa eikä sanonut mitään. Koko yön oli sairas kärsinyt paljon ja hengittäminen oli varsinkin ollut vaikea hänelle. Seuraavana aamuna kysyi Ellen tohtorilta uskoiko tämä että isä saisi kärsiä paljon ennen kuolemaansa.

— Minä toivon että niin ei tule tapahtumaan! sanoi tuo hyväntahtoinen mies. Kaikissa tapauksissa tahdon tehdä kaikki mitä voin lieventääkseni hänen viimeisiä hetkiänsä. Luultava on että hän, kun otetaan lukuun hänen ruumiinrakennuksensa, on halvaukseen kuoleva. Joku veren-pesä on särkyvä hengittämisen vaikeudesta, hän on niin verevä mies, ett'ei tauti voi aivan kauan häntä kiduttaa ... mutta mitä minä seison ja löppöttelen sinulle, lapseni!

Ellen oli kuunnellut tarkasti.

— Et siis usko että isä on kärsivä paljon kuollessansa. Se on hyvä.

— On kauhea että ihmisen pitää kärsiä niin paljon!

Ellen hengitti helpommin ja meni taas sisään isän luo.

— Mistä sinä puhuit tohtorin kanssa? kysyi sairas. Ei suinkaan hän tahtonut saada teitä uskomaan että minä kauan tulen olemaan täällä. Tule tänne!

Hän viittasi Henrikille, joka seisoj vuoteen jalkapuolella, ja puhui vaivalla, tarttuen molempien käsiin!

— Minä lähden pois, se on selvä. Testamenttia ja semmoista minä en ole tehnyt; mitä hyötyä siitä olisi ollut. Kartano on tietysti Ellenin. Minä olisin pitänyt huolta sinusta, Henrik, toisella lailla, jos en olisi luullut että sinulla jo on sijasi... Erehdynkö? Voinko jättää tämän kartanon sinun haltuusi siksi että Ellen antaa sulle luvan samalla hoitaa itseänsä ... kuinka on laitanne, lapset, teidän keskinäinen välinne?

Hän haparoi heidän käsiänsä ja koetti suurella vaivalla nousta katselemaan heitä. Ellen katseli vapaasti Henrikiä; tämän silmät olivat tavan mukaan muualla, ja hänen kätensä vapisi.

Samassa päästi Ellen huudon. Isä oli vaipunut taaksepäin. Verikuohua näkyi hänen suupielissään ja silmät pyörivät hänen päässänsä.

— Juokse, juokse! huusi Ellen Henrikille. Tohtori on tuskin vielä ehtinyt kartanosta ulos.

Hän painoi kuolevan kättä tuskissaan vasten rintaansa ja katseli sanomattomalla sääliväisyydellä vääntynyttä muotoa. Tällä hetkellä, kun hän ensi kerran seisoj silmä vasten silmää kuoleman kanssa, ei häntä kauhistuttanut kuoleman tulo, vaan kuolevan vaivat koskivat kipeästi jok'ainoiaan tunnokkaasen paikkaan hänen olennossaan. Hän, jonka jalo sydän sykki niin jalosti kaikkea elämää kohtaan eikä koskaan tahalla olisi rääkännyt pienintäkään itikkaa, kauhistui sen voiman edessä, joka noin musersi tuota väkevää miestä. Pitikö ihmisten siis aina kärsiä päästäksensä elämästä, joka, miten pappi oli sanonut, alkoi velalla ja monelle, ehkä useimmallekin oli vaan pitkä sarja suruja ja huolia? Satoja ajatuksia lensi tällä hetkellä päänsä läpi. Miksi ei tullut suuri jalka musertamaan kärsivää ihmisraukkaa kantapäätänsä alle, niinkuin Ellen oli tehnyt hiirelle, joka oli purtu puolikuolleeksi? Ja miksi ei tohtori voinut antaa hänen isäparalleen ainoastaan muutamia pisaroita kaikkein väkevintä...?

Tohtori seisoj hänen vieressänsä.

— Nyt jo! mutisi hän, minä olisin luullut kestävän vielä vähän aikaa!

Hän tarttui kuolevan käteen, nosti hänen päätänsä ja laski sitten kätensä hänen sydämelleen.

— Se on loppunut, kuiskasi hän.

Henrik käänsi itsensä pois ja itki. Ellen katseli vakaasti kuolleen kasvoja, näki kuinka tuo ennen niin elävä muoto hyytyi hyytymistään, kuinka silmä-laudat vähittäin sulkeutuivat ja leuka painui sisäänpäin. Ellen huokasi syvään ja heitti lakanan kulmaa yli kuolleen kasvojen.

— Tule lapseni! sanoi tohtori. Se näky ei tee sinulle hyvää!

— Minä olen nähnyt! sanoi Ellen ja meni ulos huoneesta.

Kun maahan-paniaiset olivat ohitse ja saattojoukko oli jättänyt kirkkomaan, kääntyi pappi Ellenin puoleen, joka seiso i kuorissa kanttorin vieressä.

— Eikö teidän tekisi mieli tulla vähän kotia meidän luokse tämän jälkeen ... suruissanne!

— Ei, kiitoksia. Minä lähden kotia kartanoon!

— Mutta te jäätte niin yksinänne!

— Onhan minulla Henrik!

— Henrik?

— Niin, hän jää edeskinpäin kartanoa hoitamaan isän tahdon mukaan!

— Vai ni-in!

Ellen nousi vaunuihin. Henrik oli mennyt tohtorin kanssa.

Mitä harvemmin asuttu seutu on, mitä vähemmin ihmisiä yhdessä paikassa asuu, sitä vähemmin heitä haluttaa antaa toinen toisensa olla rauhassa.

Kevät kului ja siellä täällä kuiskattiin nurkissa. Kesä tuli ja puhe kiihtyi Ellenistä ja Henrikistä. Olivathan molemmat täysikasvuiset. Ellen oli kaunis tyttö, eikä vähän innoitseva, Henrik myöskin pitkä, kaunis mies, joka ei ainoastaan pistänyt papintyttären silmiin, vaan monen talon-omistajankin tyttären likeltä ja kaukaa. Mutta kun kaikki heidän ponnistuksensa menivät hukkaan, tarttuivat he tuohon vanhaan kelpoiseeseen, jonka nimi on panetteleminen. Ellenille olivat jo kauan olleet velkaa jotakin samanlaista.

Nyt molemmat saivat sekä pussittain että säkittäin pitää hyvänänsä tätä tavaraa.

Eräänä iltana kohtasi Henrik pappia maantiellä. Pappi sanoi hyvää iltaa, puhui kaikenlaisista pitäjän pienistä asioista ja sanoi viimein, pistäen käsivartensa Henrikin kainaloon:

— Kuulkaappas, kelpo nuori ystäväni; en tahdo vaivata teitä, mutta ettekö pian ai'o tehdä loppua tästä?

— Mitä tarkoitatte? — kysyi Henrik hämmästyneenä.

— Jos ette pian ai'o mennä naimiseen Ellenin kanssa? jatkoi pappi.

Henrik tunsi punastuvansa, vaan ei paikalla tietänyt mitä vastata.

— Tietysti kuitenkin on teidän aikomuksenne mennä hänelle mieheksi — olettehan kelpo kunniallinen ihminen, ja kartano on hyvä — sentähden en voi ymmärtää miksi ette pian voi järjestää tuota asiaa. Ellen on vähän nuori vielä, totta kyllä, mutta onhan se kuitenkin parempi kuin että ihmiset puhuvat ... no niin, en minä epäile teitä ... mutta kuten sanottu...!

Henrik otti käsivartensa pois papin käsivarresta.

— Suokaa anteeksi, hra pastori, vaan minä en tietänyt että näin puhutaan, muuten olisin jo aikoja sitten ollut poissa täältä. En minä kuitenkaan kauan nyt enää ai'o antaa syötettä kulkupuheille!

— Niin niin, nuori ystäväni, hyvä omatunto on aina perustus. Mutta miettikää toki asiaa!

Henrik sanoi kohta sen jälkeen hyvästi ja jäi tielle seisomaan siksi että pappi oli kadonnut hämärässä. Sitten meni hän nopeasti suoraan kankaan poikki kartanoon.

Ellen oli jokapäiväishuoneessa, jossa hän oli sytyttänyt valkean ja tarkasti nyt tili-kirjoja meijerinhoitajan kanssa.

Kun olivat kahden kesken sanoi Henrik levottomasti:

— Minä en voi jäädä tänne. Meistä puhutaan!

Ellen oli tyynesti pannut pois tilikirjansa paikoilleen.

— Sen tiedän kyllä! vastasi hän.

— Sinä tiedät sen? kysyi Henrik kummastellen.

— Tietysti. Kyllä he avaavat suutansa tarpeeksi. Mutta mitä se sinuun koskee?

— Ellen! sanoi Henrik. Sinä olet niin kummallinen. Sinun tähtesihän minä tahdon pois. Minä en voi kärsiä että moittivat sinua!

— Se on minun asiani, anna niiden lörpötellä. Olemmehan kuitenkin määrättyt toisillemme. Taikka — hän meni hymyillen Henrikin luo — emmekö ole?

Henrik kallisti päätään.

— Ellen...!

— Tunnethan sinä minun ajatukseni asiasta! sanoi Ellen hypistellen Henrikin takinkaulusta. Minusta olen vielä liian nuori mennäkseni naimiseen ja sinäkin voit vielä oppia yhtä ja toista tämmöisen suuren kartanon hallinnon suhteen, ennenkuin me yhdessä rupeemme siihen. Jää sinä tänne aivan huoletonna; eihän kukaan sinua kiusaa!

Henrik taisteli itsensä kanssa ja hänen silmänsä lensivät levottomasti sinne tänne.

— Ei, Ellen, ei, joko et ymmärrä minua tai et tahdo minua ymmärtää. Ihmiset, pahakieliset ovat laillansa oikeassa, mutta minä olen syyllinen etkä sinä. Vaikka sinä tyynesti, jopa leikillisestikin voit puhua tästä naimisesta, niin minä en ole samalla kannalla kuin sinä ja minun on tuskallista sitä tunnustaa. Jumala, joka sydämiä tutkii, tietää minkälaisia ajatuksia välistä pistää päähäni, ja on minua rankaiseva niistä, vaan tänne en voi enkä tahdo jäädä niin kauan kuin asiat ovat tällä kannalla. Meidän täytyy erota toisistamme kunnes — kunnes sinä...!

Hän ei lopettanut lausetta. Hän tunsu että ei ääni ollut hänen vallassansa, ja meni nopeasti ovesta ulos.

Ellen katsoi hänen jälkeensä rypistetyillä kulmakarvoilla.

— Niin mene sinä vaan, koska olet niin uppiskainen! sanoi hän.

Hän yhä pitkitti tuota mutisemista itsekseen sill'aikaa kun toimitti mitä vielä oli tehtävä talossa ennenkuin hän pani maata. Riisuessansa kamarissaan jäi hän yht'äkkiä miettimään hiusneula suussa ja hame kädessä. Hän muisteli taas mitä Henrik oli sanonut ja vähitellen hänen katsantonsa kirkastui. Niin, kun hän laskei päänsä vuoteelle hymyili hän ja kuiskasi Henrikin nimen, kasvot seinälle päin käännettyinä.

Seuraavina päivinä Henrik ei Elleniä lähestynyt.

Viimein tuli Henrik eräänä päivänä ilmoittamaan että oli vastaan-ottanut kartanon-hoitajan paikan ainoassa suuremmissa kartanossa lähiseuduilla, jonka entinen hoitaja oli vähän vanhentunut.

— Vai niin! sanoi Ellen, niinkuin se olisi ollut luonnollisin asia maailmassa. Niin, siellä sinä varmaankin voit oppia yhtä ja toista; karja on vielä suurempi kuin meidän ja heinänteko sekä turpeiden leikkaaminen samaten!

— Minä lähden sinne nyt paikalla! sanoi Henrik, osoittaen vaunuja, joihin oli asettanut kapineensa.

— Todellakin, no hyvästi sitten! Luultavasti tulet pian tänne käymään, tie ei ole pitkä ja minä olen aina kotona! lisäsi Ellen hymyten ja ojentaen Henrikille kättä.

Henrik pusersi sitä, seisoi hetken aikaa niinkuin hän olisi tahtonut jotakin sanoa, mutta maltti mieltänsä ja hyppäsi ylös vaunuihin, heilutti piiskaa ja oli ulkona kartanosta.

Ei kukaan enää olisi tuntenut tuota ennen niin pintapuolista tyttöä. Tai oikeemmin: joka ennen pintapuolisesti oli tuntenut Elleniä, hän nyt hämmästyti nähdessään sitä muutosta, joka hänessä oli tapahtunut. Asia oli se, että Ellen, luonnollinen ja terveellinen kuin kasvatuksensa oli ollut, ainoastaan oli koettanut kuluttaa aikaansa niin hyvin ja hauskasti kuin mahdollista, niin kauan kuin ajalla ei ollut mitään vaatimuksia hänen suhteen. Nyt hän ei ainoastaan ollut kartanon neito, vaan myöskin sen omistaja. Mikä ennen oli häntä karkoittanut kartanosta, se piti häntä nyt kotona. Täällä oli alaa hänen voimillensa; tämä monipuolinen raitis elämä keskellä hänen väkeänsä, jotka kaikki *häntä* tottelivat, se oli Ellenin mieleen. — Hän taisi ehdottomasti saada tahtonsa täytetyksi ainoastaan sentähden, että hän niin tahtoi, ja paitsi sitä sai hän vielä kokea kuinka yhden tahdon johtamana suuri ja suuremmoisesti kokoonpantu kone liikkui kun tuo johtava tahto samalla oli järkävä, tai paremmin sanoen: kun sillä oli pää ja sydän paikoillansa.

Hän nousi auringon kanssa ja meni kohta katsomaan että päivän työ alkoi sekä sisällä että ulkona. Joka paikassa kartanossa ja sen mailla nähtiin hänen hoikka korkea vartalonsa. Hänen pukunsa oli yksinkertainen, mutta kuitenkin semmoinen, että se soveltui hänen vartalonsa ja salli kaikkien

jäsenten vapaasti liikkua. Pappilassa häntä nimitettiin "neidoksi ilman kure-liiviä". Kesällä käytti hän huivia, jotka milloin veti varjoksi kasvoilleen, milloin sysäsi niskaan, niin että ruskeat tiheät kiharat muodostivat tumman kehyksen kasvoille. Talvella taas, kun aurinko ei silmiä vaivannut, kävi hän joko paljaalla päällä, taikka pienessä myssyssä, joka oli reunustettu joutsenen utuvilla ja jonka Andreas oli hänelle lahjoittanut; se soveltui hänelle niin erinomaisen hyvin että olisi voinut luulla hänen valinneen sen tarkoin mietittyänsä sen etuja ja vaikutusta. Hänen muotonsa oli nyt täydellisesti kehinnyt ja hänen kasvoissaan vallitsi tuo tyyntyys ja varmuus, jota nimitetään majesteetilliseksi ja sanotaan ruhtinaitten ja maailman suurten tunnus-merkiksi ja joka mahtavasti vaikutti kansaan. Kohta kun häntä lähestyi, tunsii että seisoi ihmisen edessä, joka oli päässyt selville oman itsensä suhteen ja menetteli sen mukaan — harvinainen seikka aikakaudessa, jolloin itsenäisyyden puutetta vaan huutamalla valitetaan. Samaten kuin isänsä, oli Ellenkin harvapuheinen, vaan sen sijaan että isän harvapuheisuus vaikutti peloittavasti, oli Ellenillä omituinen viehätysvoima, jotta ihmiset mielellään palvelivat häntä, ja kartanon "nuorta haltijaa" tavallisesti mainittiin kiitoksella.

Andreas seisoi, ripillä käytyänsä, miesten rivissä. Hänen ruumiinrakennuksensa oli heikko ja luontonsa hellä. Ellen säästi häntä niin paljon kuin mahdollista, jätti helpoimmat työt hänen tehtäviksi, jätti hänelle niin paljon vapautta kuin suinkin oli mahdollista hänen asemaansa katsoen, ja näytti ylimalkain niin pienissä kuin suurissa asioissa kuinka paljon hän ajatteli Andreaksen parasta, melkein niinkuin sisar veljensä etua. Andreaksen kumppanit olisivat kenties pahastuneet näistä pienistä etuoikeuksista, jos ei koko olentonsa olisi ollut hänellä kilpenä. Lempeä ja hiljainen kuin Andreas oli, valmis palvelemaan ja kaikkiin osaa ottamaan, väisti hän tietämättään edeltäkäsikin kaikki kateuden loukkaukset. Usein kävi hänen muotonsa surumielisen näköiseksi, ja Lypsäjä-Tiina, jota hienotuntoisuus ei sanottavasti vaivannut, sanoi hänelle eräänä päivänä vasten silmiä:

— Sinä et varmaankaan kauan elä, pieni Andreas!

Ellen, joka kuuli tämän, nuhteli Lypsäjä-Tiinaa. Andreas huokaeli, hän katseli samassa niin ihaellen haltijatarta kuin hän olisi tahtonut sanoa: kauan tai ei, kun vaan saan elää hänen läheisyydessään niin kauan kuin elän!

Ellen taputti häntä olkapäälle ja Tiina asetti hänen etehensä vahvasti ruokaa sanoen:

— Syö, pieni Anders! Ainakin tarvitset vähän lihaa luittesi päälle!

Henrik oli antanut Ellenin kauan odottaa tuloansa.

Viimein Ellen ei voinut enää maltaa mieltänsä, vaan lähetti hänelle kirjeen. Se kuului näin:

"Rakas Henrik!

Joo aiot jäädä tulematta siksi kun oikein ikävöitsisin sinua, niin olet päässyt tarkoituksesi perille. Jos et huomenna illalla tule minua tapaamaan penkillä tuolla tarhassa, niin tulen itse ylihuomenna vaunuissa sun hakemaan kotiin mukaani. Sen pituinen se.

Sinun tuleva
Ellenisi".

Seuraavana iltana Henrik hyppäsi aidan yli vanhojen puiden välillä. Hänen "tuleva Elleninsä" istui kun istuikin penkillä ylhäällä, mutta Andreas oli siellä myöskin. Henrik puri hampaitansa yhteen ja meni ylös kummulle:

— Ehkä minä häiritsen! sanoi hän lyhyesti.

Ellen katsahti häneen. Andreas astui muutamia askeleita taaksepäin.

— Mitä sinä puhut häiritsemisestä? Tule tänne istumaan, mutta anna ensin Andreakselle kättä. Noin!

Henrik kävi istumaan; kohta sen jälkeen meni Andreas.

— Sinä et kaipaa seuraa, näen minä!

— En. Kun sinä et ole täällä, täytyy minun tulla toimeen miten paraiten voin.

— Kuinka on kartanon laita?

— Kiitos vaan. Kuten näet tullaan ilman sinuttakin toimeen!

— Oletko sinä kutsunut minua tänne sanoaksesi minulle tuota? Olisit yhtä hyvin voinut sitä kirjoittaakin!

Henrik nousi.

Ellen veti hänet penkille takaisin.

— Mutta Henrik, mikä sinua vaivaa? Minä luulen, Herra paratkoon, että olet luulevainen Andreaxsen suhteen. Hyi häpeä!

Henrik istui hetken aikaa ja liikutti huuliansa. Viimein puhkesi kauan pidätetty sanavirta sulkujen yli:

— Sinä arvelet että minä olen mustasukkainen. Niin ehkä olenkin! Sinä et koskaan voi olla mustasukkainen, luulen ma, sillä sinä et voi rakastaa, luulen ma. Ja vaikka minä tiedän sitä synniksi, täytyy minun sanoa: minä olen luulevainen jokaisen esineen suhteen sinun läheisyydessäsi, eikä ainoastaan Andreaxsen, vaikka en luule että hän juuri voi olla minun kilpailijani, minä olen luulevainen kaiken suhteen, johonka kosket, jota katselet. Sano minulle nyt suoraan, tahdotko todellakin tulla omaksein, ja määrää sitten aika. Jos ainoastaan aiot leikkiä kanssani ja sill'aikaa kenties ajattelet toista, niin minä lähden täältä kauas pois. Lu'in vähän aikaa sitten Skotlannista ja maanviljelyksestä siellä. Hiukan rahoja olen säästänyt ja kädet minulla on, jotka voivat työtä tehdä. Jos tahdot jatkaa tällä lailla, niin minä lähden ja Jumala antakoon sinulle anteeksi että olet menetellyt näin minua kohtaan!

Hän hyppäsi ylös, mutta Ellen veti hänet toistamiseen vierehensä, vaan tällä kertaa syleili hän Henrikiä hartaasti.

— Miksi et ole koskaan puhunut minulle tällä lailla? Tahdoitko että minä kosisin sinua?

Henrik vapisi ankarasti. Hänen silmänsä tahtoi niinkuin ennenkin karttaa Ellenin silmäystä, vaan tällä kertaa Ellenin katsannossa oli jotakin sanomattoman viehättävää, jotta Henrikin silmät eksyivät kun eksyivätkin kauas neiden tummien silmien syvyyteen, kunnes kaikki hänen ympärillensä ikäänkuin muuttui sumuksi ja Ellenin lämpönen hengähdys tuntui yhä lämpoisemmälle. Veri kiehui hänen suonissaan, silmät himmentyivät ja hän tunsu että lämpöset, pehmoset huulet kohtasivat hänen huuliansa, ja onnen huudahduksella sulki hän Ellenin syliinsä, suuteli häntä innokkaasti ja — pyysi samalla ett'ei hän pahastuisi.

— Nyt minä kuitenkin otin sinut! sanoi Ellen veitikkamaisesti, vapauttaen itsensä hänen syleilyksistään.

— Niin, mutta nyt menemme pian naimiseen, eikö totta?

— Menemme, etkö sinä lähde Skotlantiin?

— En. Ai! mitä se oli!

Hän oli istunut jonkun kovan esineen päälle, joka oli Ellenin taskussa.

— Se on tosi, sanoi Ellen hymyillen, en ole näyttänyt sitä sinulle vielä. Ostin sen kaupungissa kun olin siellä markkinoilla, siellä sanottiin että vankeja oli päässyt irti ja minä ajan aina yksin. Kun taas lähden kaupunkiin, ostan minä sinullekin tämmöisen! Yhä hymyillen veti hän esille revolverin, jolla oli varsi norsunluusta. Kesä-illan valossa loistivat sen piiput sinisellä hohteella.

Henrik otti sen varovasti käteensä ja aikoi antaa hanan langeta alas.

— Ei, pidä vaari. Patruunit ovat kaikki siinä. Näetkö noita pieniä messinkinappia. Tämä ei ole niinkuin toiset pistolit tuli-hatukoilla. Tähän tartutaan, tuohon painetaan, ja — yks, kaks, kolme, neljä, viisi, kuusi! siinä makaa kuusi karkuria. Useampia ei taida tulla samalla kertaa! ha, ha, ha!

— Ole varovainen! sanoi Henrik, kun Ellen taas pisti sen taskuunsa.

— Ole sinä huoletti, ne luodit kyllä tietävät mihinkä tahtovat!

He nousivat ja kävivät käsi kädessä valoisana kesä-yönä edestakaisin, keskustellen tulevaisuudesta.

VI.

Henrik tuli nyt melkein joka ilta. Hän eli ja hengitti näitä käyntiä varten, ja se seikka, että hänellä oli kappaleen matka käytävänä eikä hän saanut nähdä Elleniä koko päivänä, teki jos mahdollista näitä

iltakohtauksia vielä suloisemmiksi. Hän oli täydellisesti viehätetty siitä, jota nyt saattoi nimittää omakseen, oli täydellisesti valloitettu, oli hänen leikkilisen suloutensa orja, ja Ellen taisi niin käyttäidä, kuin ei mitään vielä olisi päätetty, vaan hän ainoastaan oli suosittu kosija. Sill'aikaa kysyi Henrik vähän häpeissänsä, oliko miehuullista ja kristillistä varastaa tyttöä tällä tavalla, hän kuvaeli itselleen sisimmässä sydän-sopukassa heidän rakkautensa erilaisuutta, ja hänen vanha puritanillinen ajatustapansa nousi kuin harmaa aave ja nuhteli häntä siitä, että muka hänen rakkautensa tähän ylevään neitoon ei ollut kylläksi puhdas.

Ikäänkuin poistaaksensa tuota vanhaa varjoa ja päästäksensä enemmän samalle kannalle kuin Ellen, osti hän eräänä päivänä kaupungissa kaksi siloista kultasormusta, joihin oli piirretty heidän nimensä ja tuon penkillä tarhassa vietetyn illan päivämäärä.

Kun Henrik hieman juhlallisesti tarjosi toisen sormuksen Ellenille, vastasi tämä hymyten:

— Mitä hyötyä näistä narri-koristuksista?

Mutta kun huomasi että leikkipuheensa loukkasivat Henrikiä ja että sormus oli kaunis hänen ruskeassa sormessansa, niin Ellen kiitti ja suuteli Henrikiä. Nyt täytyi hänen panna se sormus, jossa hänen oma nimensä oli, Henrikin sormeen. Sitten nostivat molemmat sormensa vierekkäin ja katselivat kuin lapset noita kiiltäviä leikkikaluja.

— Nyt minä kyllä pidän huolta siitä, että nostan käteni aurinkoa vasten käydessäni pappilan ohitse, sanoi Ellen ylpäesti.

— Niin nyt ihmiset saavat nähdä että me todellakin olemme pariskunta, ja nyt menemme pian naimiseen, eikö totta? sanoi Henrik.

— Kun syksy on ohitse vietämme häitä! nauroi Ellen.

Oli varhain iltapäivällä, kun Henrik tärkeässä asiassa oli tullut kartanoon. Andreas kävi heidän ohitse.

— Sinun pitää häissäni tanssia Ellenin kanssa, huusi Henrik loistaen ilosta.

Andreas kumarsi hoikkaa vartaloansa ja katseli syvällä kunnioituksella Henrikiä sekä ihaellen Elleniä.

— Niin, sinä iltana ei sinun tarvitse viulua vinguttaa, vaan morsiamen kanssa pitää sun tanssia! huusi Ellen.

Andreaksessa oli taipumus soittamiseen ja Ellen oli antanut koulun-opettajan antaa hänelle opetusta. Hän oli tienoon tanssisoittaja tätä nykyä ja ansaitsi sillä niin paljon rahaa, että taisi käydä yhtä hyvissä vaatteissa melkein kuin "kartanonhoitaja", Henrik, ja siihen pani hän suurta arvoa.

— Huomenna mielelläni soittaisin Mortensenin ristiäisissä! sanoi Andreas.

— Mitä? Onko Mortensen'issa taas ristiäiset? kysyi Ellen, ja se seikka näytti suuresti häntä hämmästyttävän.

— Onpa kyllä. Ja tällä kertaa heillä on kaksoiset. Tulee oikein suuret ristiäiset!

— Suuret ristiäiset todellakin! nauroi Ellen. Mene sinä vaan. Onko viulu saanut uusia kieliä?

— On, kiitos. Nyt se soi niin lystikkäästi kuin hautajaisissa!

— Mitenkä?

— En tiedä. Sanotaan niin. Ja sana pääsi suustani.

Henrikillä oli kiireet työt tähän aikaan. Hänen piti nyt palata, ennenkuin tuli pimeä. Ellen saattoi häntä tielle. He seisahtuivat erään pellon reunalle. Ellen huomasi jotakin liikkuvan aidan ja pellon välillä. He menivät likemmäksi. Se oli jänis parka, jonka takajalat olivat rikki ammutut.

— Jumalattomat ihmiset, jotka voivat ampua jäniksiä tähän aikaan; kenties sillä on poikasiakin. Katso kuinka raukka tuskissansa pyrkii pois.

Ellen meni sen luo. Se oli menehtymäisillään ja oli nähtävästi heittänyt kaiken toivon. Kummallinen ihmisen tapainen valitus-ääni pääsi sen suusta, joka oli täynnä multaa ja roskaa tuosta alituisesta lankeemisesta. Se ojensi kipeitä takajalkojaan ja liukutti hädissään pitkiä korviansa edestakaisin ja katseli sill'aikaa jäniksen kaikella arkuudella niitä molempia, jotka seisivat sen vieressä.

— Tule — menkäämme! sanoi Henrik.

Ellen jäi seisomaan:

— Kun minulla nyt vaan olisi revolverini täällä! Katso kuinka se vääntelelee itseänsä. Luuletko että se kärsii yhtä paljon kuin me kärsisimme sen asemassa?

— Varmaankin se sen tekee. Tule!

— En voi mennä sen luota pois. Meidän täytyy tappaa se!

— Ei ole niin helppo tappaa jänistä!

— Jos et sinä tahdo, niin minä sen teen!

Ellen katsoi ympärilleen, etsien asetta, millä hän voisi päättää eläin rauhan kärsimykset. Viimein huomasi hän suuren kiven. Hän meni sitä noutamaan. Hän lähestyi jänistä nostetulla kädellä.

Hän heitti, vaan ei osannut. Jänis pyörähti ympäri ja vinkui surkeasti.

— En — en voi! sanoi Ellen ja puri huuleensa.

— En minä myöskään! huusi Henrik. Tule, tule!

Ellen kääntyi mennäksensä. Yht'äkkiä otti hän uudestaan kiven käteensä, nousi varpailleen ja heitti kaikella voimallaan.

Pää oli muserrettu. Pari liikahdusta vielä ja jänis oli kuollut.

Hän juoksi niin paljon kuin jaksoi; Henrik hänen jälkeensä.

— No niin! huusi Ellen seisahtuessa, nyt se on ohitse!

Hän saattoi Henrikiä vielä kappaleen matkaa, eivätkä puhuneet mitään; ojensi viimein hänelle kätensä ja läksi paluumatkalle.

Kulkiessansa tuon paikan ohitse seisattui hän, ja katseli kuollutta eläintä.

Hän meni kotiin alla päin ja ajatuksiin vaipuneena.

Seuraavana päivänä seisoj Andreas kartanon pihalla ja muutamia miehiä hänen ympärillensä, jotka puhuivat noista suurista pidoista, joita aiottiin viettää Jens Mortensenin luona. Hän oli täydessä juhlapuvussa, pää siloiseksi laitettu, suuret kultarenkaat korvissa, mustassa hännystakissa ja lumivalkoisella kauluksella. Kainalossa kantoi hän viulua ketunnahkaisessa pussissa. Vasemman käsivarren ympäri oli liina kääritty.

Ellen tuli ulos:

— Joko menet Andreas! Mikä käsivartta vaivaa?

— Ei se ole mitään. Keväällä puri minua koira Ulkemose'ssa. Nyt se on vähän paisunut, mutta minä olen hautonut sitä viinalla ja voin kyllä pelata kuitenkin.

— Sinun pitäisi olla varovainen. Oletko näyttänyt sen tohtorille?

Andreas oli vähän hämillänsä:

— Jos kerran menee tohtorin luo, niin siellä saa tutustua noiden ilkeäin veisten kanssa! sanoi hän.

— Se on mahdollista; mutta sinun pitäisi yhtä kaikki näyttää se hänelle kun hän tulee tänne. Hauskaa iltaa!

— Kiitos! Eihän neiti suutu jos tämä kestäisi hieman kauan, — ehkä aamuun asti?

— En, sinä voit tulla koska tahdot. Odota vähän! eikö kukaan teistä ole kuullut mitään noista vankikarkureista?

Ellen katseli kysyväisesti väkeä. He kuiskaelivat ja tuuppasivat toinen toistansa kyynyspäähän. Viimein oli joku, joka uskalsi sanoa että hänen luullaksensa semmoisia "tovereita" oli nähty edellisellä iltana hietasärkän läheisyydessä. "Mutta se oli kyllä mahdollista että tämä oli erehdys".

Muutamit miehet nauroivat ja Tiina, joka seisoj panokodan ovella, huusi, että oli paljo luultavampi

että oli ollut kalastajia ja pelastajia rannikolta, jotka humalapäissään olivat siellä kuljeskelleet, jotta tuuli muka puhaltaisi heidät selväpäisiksi jälleen. "Ne ihmiset ovat sitä paitsi paljoa pahemmat karkureita, varsinkin jos viinan haju jossakin pistää heidän nenäänsä. Sentähden olisi parasta että Andreas pitäisi vaaria kädestään ja pistäisi sen viulunsa nahkapussiin, ett'ei siitä tuntuisi viinan hajua".

Kaikki nauroivat. Ellen viittasi ja äänettömyys vallitsi kohta.

— Minä annan sulle revolverini mukaan! sanoi hän Andreakselle. Sillä tavoin voit olla huoletti: Pieni laukaus pään yli vaikuttaa sekin!

Hän juoksi sisään asetta tuomaan ja pisti sen, leikkipuheita lausuen, Andreaksen hännystakin taskuun ja saattoi häntä ulos portista.

Oli tuskallisen kuuma iltapäivä, aurinko paistoi ja taivaan rannalle nousi raskaita punertavia pilviä. Ruohot melkein kuihtuivat auringon helteessä, joen pinta oli rasvatyyäni. Varjot olivat tumman punertavia, valo tuolla avaralla lakealla oli tuhkan karvainen tomusta ja aurinko seiso i taivahalla niin, kuin kummallinen punainen sineetti.

Ellen saattoi Andreasta sinne, missä kanervakangas alkoi.

— Onko oikeastaan terveellistä sinulle pelata koko yö, kysyi Ellen mieltiväisesti seisahtuen.

— Oi, se ei tee minulle mitään, varsinkin kun minun ei tarvitse juoda lasia toisensa perästä, kuin muiden soittoniekkain!

— Puh, on kuuma! sanoi Ellen. Paluumatka tulee sinulle helpommaksi, jos nimittäin ei ukkonen rupee käymään yöllä tai aamulla!

— Kyllä kai sitä kestää, tai rupee ukkonen jyrisemään vielä niinkauan kuin tanssivat. Kuule, neiti Ellen, älä pahastu, mutta tuo kapine tuossa taskussa on niin painava. Ja paitsi sitä luulen että tuskin uskaltais sinä käyttää jos kohtaisinkin vihollisia. Enkä usko että kukaan tekee minulle pahaa! lisäsi hän huokauksella kohottaen heikkoja hartioitaan.

Ellen otti revolverin ja pisti sen taskuunsa.

— Tyhmä juttu. Vaan niinkuin tahdot. Minä ajattelin vaan parastasi!

— Tiedän että aina ajattelet parastani. Jumala siunatkoon teitä, neiti Ellen. Hyvästi!

Ellen katseli vielä hetken aikaa Andreaksen jälkeen kun tämä kulki kanervapolkua myöten; vähitellen hävisi hän tuohon harmaasen vaihtelevaan valoon. Kerran seisahtui Andreas ja rupesi tarkastelemaan jotakin; lieneekö tarkastanut viulua vai kättänsä?

Ellenin mieleen muistui Tiinan juttu liinasta, joka haisi paloviinalle ja sen kautta muka herättäisi "kalastajien ja pelastajien" huomiota. Ellen ei voinut olla nauramatta. Kun taas katseli Andreaksen jälkeen, oli tämä hävinnyt.

Ellen ei voinut oikein päästä selville itsestänsä sinä iltana; hänessä vallitsi kummallinen levottomuus, jota hän ei voinut poistaa. Mutta se tuli tietysti ilmasta, raskaasta ilmasta! Puh! Hän avasi ikkunan toisensa perästä huoneissa, rupesi johonkin työhön ja heitti sen jälleen ja meni viimein hämärässä ulos tarhaan. Ei kastetta eikä vilpoisuutta tänä iltana! Tuli vihdoinkin muutamia salaman välähdyksiä etäältä, samalla tuulikin rupesi käymään ja vanhat puut humisivat. Neljänneksen tunnin kuluessa kuului jyrinä käyvän kaukana, sitten se lakkasi, ikäänkuin olisi väsynyt tällä kertaa ja tahtonut jatkaa vasta kun soittokunta oli lisääntynyt. Tuuli oli myöskin tyyntynyt jälleen, mutta ukkonen ja tuulen puuskat, vaikka vähäpätöiset, olivat kuitenkin keventäneet ilmaa. Ellen hengitti taas vapaammin; taivas oli taas puhdas, valoisa tanskalainen kesäyö loisti alas tuosta mahtavasta holvesta. Hiljaisuus ja äänettömyys vallitsi ja ainoastaan koiran haukkuminen kuului kaukaa tuon tyynen tumman lakean yli, joka nukkui rauhallisinta unta. Ellen meni huoneesen ja sytytti valkean.

Tämä huone ei ollut pihan puolella, vaan sen ikkunat olivat kanervakankaalle päin, jonka poikki Henrikin piti tulla. Kumma ett'ei hän vielä ollut tullut! Vaan hänellä oli niin kiire tähän aikaan, oli hän sanonut; ehk'ei hän ehtinyt tullakaan, tai vasta myöhään. Täytyi malttaa mieltänsä.

Ellen tarttui ensimmäiseen kirjaan, jonka löysi. Aikoja oli kulunut siitä kun hän oli lukenut jotakin kirjaa. Nyt se enemmiten ikävystytti häntä. Kirjassa puhuttiin nuorista ihmisistä, kuinka rakastivat toisiansa ja mitä puhuivat toisilleen, mitä nuorukainen sanoi tytölle, mitä tyttö vastasi. Ei se ollenkaan liikuttanut Elleniä. Tiesihän hän nyt paljo paremmin, kuin kirjan tekijä mitä sellaisessa tilaisuudessa sanotaan. Oikeastaan olivat sanat tuossa kirjassa melkein yhtäläiset kuin ne, joita Henrik oli käyttänyt.

Mutta se oli kuitenkin toista kun ne tulivat hänen suustansa! Oi, jos hän pian tulisi!

Ellen koski hiusneulalla lampunsydämeen ja tirkisteli liekkiin. Vähitellen rupesi hän nyykäyttämään päätänsä ja vähitellen punertava lampunvalo muuttui kuutamoksi. Varjoja näkyi tiellä. Tämä lainehti. Siinä liikkui vaunuin pyöriä ja hevosen-jalkoja. Hän istui ja torkkui vaunuissa isänsä vieressä ja avara kangas näkyi liikkuvan ylösalas. Isä kutsui häntä nimellä ja antoi hänelle ohjokset. Hän tarttui niihin ja heilutti piiskaa. Pappi ja tohtori juoksisivat pois tieltä. Hän katsoi niiden kasvoihin ja ne olikin Henrik ja Andreas. Henrik huusi: pidä vaari! vaan Andreas ei sitä kuullut, hevoset kaasivat hänet maahan. Uha! Ellen pidätti hevoset, vaan se oli myöhäistä. Hän ikäänkuin tuns omista säärissään miltä se tuntui, kun etu-pyörät vyörivät Andreaxen ruumiin yli; sitten tuli takapyörät, vaunut hypähtivät ilmaan...

Neiti! Neiti Ellen! Hyvä Jumala neiti!...

Ellen heräsi ja hieroi silmiänsä.

— Mikä on? Kuka kutsuu?

— Oi Jumala, neiti, täällä on tapahtunut hirveä onnettomuus. Hän makaa tuolla ulkona pihalla. Joutukaa, joutukaa!

Ellen pusersi huulensa yhteen ja nojasi pöytään. Hän hengähteli niinkuin olisi ollut puettu ahtaimpiin rautaisiin kure-liiviin. Hän ajatteli kohta Henrikiä.

Vaan samassa silmänräpäyksessä kun hän oli saanut asiasta sen käsityksen että hän oli hengen vaarassa, kenties kuollut, palasi hänen mielen-lujuutensa kahdenkertaisella voimalla.

— Tule, missä hän on? sanoi Ellen melkein juhlallisesti ja seurasi pauhaavaa palvelus-piikaa.

Pihalla juuri portin kohdalla oli hietakuoppa. Muurarit, jotka olivat porttia paikanneet, olivat jättäneet sen jälkeensä. Tässä hietakuopassa makasi Andreas.

Muutamia miehiä, jotka olivat kantaneet hänet sinne ja joista ainakin pari oli vähän humalassa, seisoi siinä vieressä talonväen kanssa. Eräs mies piti sytytetyn rasvapäreen ilmassa, jotta se valaisi onnetointa.

Niin, onnetointa! Veri melkein hyytyi Ellenin suonissa, kun näki Andreaxen ja näki hänen semmoisena, kuin hän oli jättänyt hänet levottomassa unessaan. Andreas väänteli itseänsä kuin piinattu mato, piti kädet silmiensä edessä ja ähkyi, suu vaahtoisenä.

Ellen kokosi kaikki voimansa ja astui hänen luoksensa.

— Andreas, rakas Andreas, mitä tämä on!

Sen enempää hän ei voinut, ei taitanut sanoa. Hän tarkasteli Andreaxen tahraantuneita vaatteita, päästäksensä selville siitä, miten hän oli joutunut tähän kauheaan tilaan. Vieläkin luuli Ellen että oli ajettu Andreaxen yli.

Toinen käsi putosi raskaasti Andreaxen silmien edestä ja nämä silmät eivät enää tuijoittaneet Elleniin ihastuksesta loistaen, kuinka hyvin Ellen muistikaan sitä silmäystä, vaan kammolla semmoisella, että Ellen vetäytyi pois ja jok'ainoa hermo hänessä vapisi.

— Tuokaa hänelle vettä! huusi hän.

Oli kuin kärsivän kauheat tuskat olisivat odottaneet tätä sanaa, kiihtyäkseen korkeimmilleen. Hän ei enää ähkäillyt, vaan valitteli kuin pieni lapsi ja tämä valitus muuttui vähitellen eläimen ulvonnaksi. Hän syöksä sormensa hietaan, väänteli itseänsä, kuin käärme, niin että vaatteet menivät rikki ja silmät melkein pullistuivat ulos hänen päästänsä, kun hän sitä pudisteli.

Ellen käänsi pois kasvonsa kauhistuen.

— Se on vesi-kauhua, kuiskasi joku hänen vieressänsä.

— Tuo koira Ulkemose'ssa on, piru vieköön, tähän sypää! huusi eräs päihtynyt mies.

— Suus kiinni! huusi toinen. Tää ei ole naaraskoiran tekoa, vaan uros-koiran!

Inhimillinen kauhistus onnettomuudesta ilmaisee itseänsä usein eriskummallisella tavalla.

Ellen kääntyi salaman nopeudella näitä kahta miestä vastaan ja osoitti niille porttia nyrkillänsä. Selvapäisempi miehistä tahtoi vetää toveria mukansa; tämä teki vastarintaa, vaan talon väki heitti ne pian ulos portista. Sitten saatiin tietää että molemmat olivat säännöllisiä miehiä ja olivat juoneet liiaksi

vasta kun tauti ilmauntui Andreaksessa.

— Nostakaa hänet! sanoi Ellen ja kantakaa häntä niin varovaisesti, kuin suinkin on mahdollista kamariinsa. Ja sinä Hans lähdet niin nopeasti kuin hevonen jaksaa tohtoria hakemaan!

— Oi neiti! valitti eräs ristiäisvieras. Tohtori ei voi tulla. Häntä lähetti Jens Mortensen hakemaan, kun me veimme Andreaksen tänne. Vaimonsa tuli kuolonkipeäksi kun Andreas sairastui salissa, ja Jens Mortensen arveli että vaimosta kuitenkin riippui kahden henki, paitsi hänen omaa henkeänsä, ja että Andreas oli poiskannettava ja jälestäpäin autettava.

— Tohtori! sanoi toinen mies lyhyesti ja vakaasti. Tässä ei mikään tohtori auta; — sen lapsikin tietää!

Ellen huokasi. Pari päivää sitten oli tohtori vakuuttanut samaa kuin tuo mies nyt sanoi.

Ihmiset, jotka olivat nostaneet Andreaksen, seisoivat vielä odottaen käskyjä. Sairas, joka huomasi ett'ei hänelle tuotukaan tuota kammottua juomaa, näytti hiukan tyyntyneen. Neiti! änkytti hän heikolla äänellä. — Neiti Ellen!

Ellen kumartui hänen puolehensa.

— Mitä tahdot, rakas Andreas? sano mitä me voimme sinun hyväksesi tehdä!

— Viekää minut kamariini, pimeään ihan yksinäni. Ei mitään elävää likelleni. Minä pelkään itseäni, vaan pelkään muitten puolesta vielä enemmän. Oi jos olisinkin kuollut, minä onnetoin, minä onnetoin!

Ellen viittasi äänetöinnä. Andreas kannettiin pihan poikki kamariinsa.

Ellen meni huoneeseen, jossa lamppu paloi pöydällä ja kirja makasi niinkuin hän oli sen jättänyt. Hän tuskin käsitti ett'eivät olleet liikkuneet. Hän käveli edestakaisin lattialla. Alussa hän ei voinut ajatellakaan, oli niinkuin hänen päänsä olisi ollut ihan tyhjä. Vaan vähitellen tulivat kaikki yksityiseikat hänen mieleensä: hänen valitusäänensä, kuohu hänen huulillaan, hänen tuskastunut silmäyksensä kuullessaan käskyn veden tuomisesta, ja viimein tuo heikko epätoivon lause: jos olisinkin kuollut, minä onnetoin!

Ellen pani kädet silmien eteen, mutta silloin astui koko kohtaas vaan sitä selvemmin esiin, ja hän kertoi itsekseen tohtorin sanat: toivotonta, ihan toivotonta! Ovea kolkutettiin. Se Oli Tiina:

— Oi neiti, semmoinen onnettomuus on kuitenkin kauhea! Jens ja Hans sanovat että hän nyt taas on raivoissaan ja ehtimiseen huutaa: oi jos olisin kuollut! Kaikki miehet ovat laittaneet yösijoja itselleen riihessä. Ei kukaan uskalla maata siinä talon-osassa, missä Andreaksen huone on, ja Pikku-Sören, joka varmaankin on "herännyt", sanoo että paholainen riivaa Andreasta ja että se voi saastuttaa koko kartanon, kun vaan sielu on jättänyt pienen Andreaksen ruumiin!

— Hiljaa! huusi Ellen. Ei mitään melua sinulta eikä muilta. Älköön kukaan uskaltako...! Hän maltoi mieltänsä ja jatkoi tyyneesti:

— Jos Pikku-Sören pelkää jotakin pahaa, niin hänen omatuntonsa varmaankin on kipeä ja hän voi kohta ottaa kapineensa ja mennä. Minä en tahdo mitään pelkuria talossa, eikä sellaisia, jotka yllyttävät toisten pelkurimaisuutta. Jokainen pysyköön tyyneenä ja hiljaisna ja vähän päästä on kysyminen Andreaksen oven ulkopuolella tarvitseeko hän jotakin. Mene!

Ellen kävi istumaan. Aina sama näky, sama kuva ja korvissa soi: jos olisinkin kuollut! ja: toivotonta, ihan toivotonta!

Hän meni ikkunan luo, avasi sen ja katsoi ulos hiljaiseen, valoisaan, kauniiseen yöhön. Tämä oli melkein katkeraa ivaa. Hän kallisti päätänsä ja mietti. Meni piirongin luo ja etsiskeli. Revolveri oli siinä.

Samassa kuului Henrikin ääni ikkunan ulkopuolelta.

— Minä näin että täällä oli valkeaa. Tuletko ulos tarhaan vai tulenko minä sisälle luoksesi?

Hänen päänsä näkyi jo ikkunassa. Hänen äänensä soi niin huolettomalle kaiken tuskan ja kurjuuden ohessa.

— Jumalan tähden, jää sinne, missä olet.

Ellen meni ikkunan luo, revolveri kädessä.

— Miten on? kysyi Henrik myöskin levotoinna.

Ellen etsi sanoja, tuijoitti Henrikiin, hänen ohitse, ja oli taas näkevinänsä Andreaxsen väantelevän itseänsä.

— Täällä on tapahtunut kauheata. Andreas on hullu, hullun koiran purema. En voi sitä kuvailla... Mene länsipuolista rakennusta myöten. Sinä tiedät missä hänen ikkunansa on, likellä tallia. Arvattavasti ovi ei ole ha'assa, harvoin se tapahtuu. Hän makaa siellä. Mene katsomaan, kuules, mutta palaa pian luokseni!

Ellen seisoi ikkunan edessä ja katseli ulos kesä-yöhön. Hän arveli tarpeelliseksi että hänen rakastajansa näkisi ja kuulisi samaa, mitä hän oli nähnyt ja kuullut.

Nyt seisoi Henrik taas ikkunan alla. Ellenin ei tarvinnut kysellä. Siitä, mitä hän hämärässä taisi nähdä, näki hän tarpeeksi, ja Henrikin henkäyksestä kuuli hän tarpeeksi minkä vaikutuksen hänen käyntinsä oli tehnyt.

— Henrik! lausui hän äänellä, joka oli niin luonnottoman tyyni, että se saattoi Henrikin vapisemaan. Henrik, ota tämä, mene hänen luokseen, anna se hänelle ikkunasta sisään ja sano että Ellen sen lähetti hänelle. Ellen, "joka ainoastaan hänen parastansa ajattelee"; sano noilla sanoilla!

Hän antoi revolverin ulos Henrikille.

— Ellen...! kuului kolkosti sieltä alhaalta.

— Ota se, ota se! sanoi Ellen jyrkästi, mutta lisäsi tynnemmin: Sinä teet sen, jos sinulla on sydän rinnassa, ajatellessasi ihmistä, joka on enemmän kuin onnetoin. Sinä teet sen jos sinä rakastat minua, ja — jos et sitä tee, niin minä teen sen itse!

— Ellen...! kuului taas, vaan tällä kertaa lähemmältä. Henrik oli kiivennyt ylös muurille ja hänen silmänsä katsoivat nyt suoraan Ellenin silmiin.

Ellen pani liikutettuna käsivarret hänen kaulaansa, painoi häntä rintaansa vasten ja kuiskasi: Lemmitkö minua todellakin?

— Lemmin! vastasi Henrik. Enemmän kuin elämäni!

— Mene siis!

Hän pikemmin putosi kuin hyppäsi maahan. Ruoho ja kanervat suhisivat hänen nopeista askeleistaan ja Ellen oli yksinään.

Ei suinkaan kestänyt enemmän aikaa, kuin kaksi minuuttia, vaan nämä minuutit olivat sata ja kaksikymmentä sekuntia, ja joka sekunti oli ijankaikkisen pitkä odottavalle.

Ellen säpsähti; Henrik seisoi taas siellä alhaalla.

— Se on hänellä! kuiskasi ääni ylös. Ellen ei kohta voinut tuntea sitä Henrikin ääneksi.

— Oletko varma siitä ett'ei kukaan ole sinua nähnyt?

— Olen! vastasi hän sortuneella äänellä.

— Tule tänne ylös luokseni!

Henrikin pää näkyi taas ikkunassa, Ellenin käsivarret olivat taas hänen kaulassaan ja tällä kertaa oli hänen halailemisensa vielä enemmän sydämelliset. Henrik tunsu polttavan kuumain huulten koskevan omiansa. Hänen omat huulensa olivat jääkylmät. Silloin kuului laukaus, vaikka epäselvästi, ikäänkuin ovea olisi paiskattu kiinni suljetussa huoneessa.

Molemmat säpsähtivät.

Ellen kuiskasi Henrikin korvaan

— Mitä Andreas sanoi?

— "Jumala siunatkoon neiti Elleniä!"

— Juokse siis! tänä yönä et ole ollut täällä!

VII.

Tohtori seiso i kamarissa Ellenin luona seuraavana päivänä. Ellen istui pöydän ääressä kartanon laskukirjat edessänsä; hän luki numerosarjat yhteen ja kirjoitti nopealla vakavalla kädellä.

— Niin, varmaankin se oli paha yö, lapseni! Me lääkärit näemme ja kuulemme niin paljon ihmisten kärsimyksistä ja kuitenkin löytyy asioita, joita emme mielellään nä'e, kovasydämiset vaikka olemmekin, varsinkin kun täytyy seisoa ainoastaan katselijana, joka ei voi vähääkään auttaa. Näin oli laita Andreas raukankin suhteen.

— Olisiko häntä voinut auttaa? kysyi Ellen katsomalta ylös työstänsä.

— Sillä kannalla kuin tiede nyt on tämän kauhean taudin suhteen täytyy sanoa: Ei! Mahdollisesti jos hän olisi tullut luokseni kohta ja minä olisin saanut polttaa haavaa, mutta sittenkin se olisi ollut aivan epätietoista. Se myrkkyy tekee pilkkaa meidän taidostamme. Oi, löytyy niin monenkaltaisia myrkkijä, jotka surmantyötä tekevät kurjassa ihmisluvussa, vaan tämän vaikutus näyttää olevan pahin. Kumma että meidän silloisen keskustelun valaisemiseksi tuli tällöinen esimerkki! Minä en ole ennen hoitanut vesikauhuisia; niin, ennenkuin tulin ulos maalle olin skeptillinen koko asian suhteen...!

— "Skeptillinen" mitä se on? kysyi Ellen niinkuin ennen.

— Minä olen epäillyt että se todellakin oli niin paha, mutta sinun ja väen kertomuksista sekä niistä merkistä päättäen, joita huomasin tutkiessani ruumista... Vaan asiasta toiseen! Minä olen todellakin ylpeä sinusta kummi-tyttärestäni, sinun käytöksestäsi. — Tiina kertoi kuinka sinä käytit itseäsi tänä yönä. Semmoinen mielen-mal tti ja vakavuus sinun ijälläsi... Mitä aion sanoakaan — sinulla on varmaankin lasillinen viiniä tuossa kaapissasi? Minä olen ollut tuon ristiäis-vaimon luona koko yön. Se oli paha sairauden kohta us, johon tuo vesi-kauhu oli syyppää. Nyt hän, kiitos Jumalalle, ei ole enää hengenvaarassa, ja minä toivon että voin hänen parantaa ja että hän pian voi imettää pienokaisia. Kyllä vielä on ydintä ihmisrodussa täällä maalla!

Ellen toi viiniä kaapista ja arveli itsekseen että hyvä tohtori huomattavasti oli vanhentunut. Puheliaisuutta Ellen ei rakastanut.

Tohtori joi viiniä ja maiskutti huuliansa:

— Tämä on varmaan maannut siinä isäsi ensimmäisistä ajoista asti, vai kuinka? Hän, minun neuvoni mukaan, ei juonut paljon viiniä. Hän oli liian verevä siksi. Vaan sinä kyllä tarvitsisit lasillisen kaiken säikähd yksen perästä. Arvattavasti et ole saanut unta, näytät kalpealle ja väsyneelle... Sinä et tahdo?... No, sitten minä juon vielä tämänkin lasin sinun onneksesi: Sinun ja Henrikin malja! Oliko hän täällä eilen illalla kun he tulivat Andreaxen kanssa?

Ellen pudotti kirjan ja käytti ahkerasti imupaperia.

— Ei, kun he tulivat Andreaxen kanssa, hän, paha kyllä, ei ollut täällä. Mutta tänä iltana minä odotan häntä. Ehkäpä tuleekin varhemmin tänäpäivänä!

— Niin tällöisestä tapauksesta leviää huhu pian. Nyt täällä tietysti tulee ruumiin-tutkimuksia y.m. semmoista, ja kartanon haltijana sinä tietysti saat antaa kertomustasi. Vaan onhan se asia aivan yksinkertainen ja ruumista sinun ei tarvitse nähdä. Se ei ole sinua varten. Kumma että sinä juuri satuit lainaamaan hänelle tuon ase en. Sinä oletkin tavaton tyttölapsi, joka aina kannat aseita! Vaan se on sinun kaltaistasi. Ja lääkärinä sekä täällä kahden kesken en voi muuta sanoa kuin että hän käytti pistolia sangen viisaasti. Poika parka, hän vaan lyhensi kärsimyksensä silla, ja kukatiesi minä olisin tehnyt samoin, minulla kun ei ole lapsia eikä omaisia. Vaan ts! semmoista ei uskalla sanoa kun muut sitä kuulevat!

Hänen mentyänsä Ellen nousi ja avasi ikkunan, nauttien ahnaasti raitista ilmaa kankaalta. Istui sitten taas ja lopetti luvunlaskunsa.

Aamiaista syötyänsä ja juotuansa kaksi suurta lasillista maitoa, meni hän ulos, kävelemään niittyjen ja peltojen kautta. Mennessänsä paalu-sillan yli ja edemmäksi ohrapellon ohitse kankaalle, oli hänestä melkein mahdotointa että kaikki tämä oli eilisestä tapahtunut. Olihan se mahdotointa. Täällä oli silta ja joki kurisevineen sammakkoineen, täällä oli kanerva-tie kankaan yli, se tie, jota myöten Andreas oli astunut, kaikki aivan muuttumatointa, valaistus ja ilma toisenlaiset, vaan muuten oli jok'ainoa lehti samassa paikassa, ja siihen tiehen, jota hän eilen oli astunut, ei ollut ainoatakaan mutkaa lisää tullut. Hän vaipui vähitellen samaan tyyneen mieli-alaan, joka maisemassa vallitsi, ja tosi-tapaukset hävisivät sinertävään etäisyyteen, jotta Ellen joka hetki odotti Andreaxen tulevan portista ketunnahkainen pussi

heikoilla hartioillaan.

Portista tuli kun tulikin joku. Se oli poika, joka juoksi täyttä laukkaa. Hänen tuli tervehtiä neitiä ja pyytää häntä tulemaan sisään; siellä oli tohtori ja maaherran asia-mies, sekä muita miehiä kaupungista ja pitäjästä.

Ellen taittoi oksan ja käytti sitä auringon-varjona palatessaan kartanoon.

Asia oli pian järjestetty. Tohtori puhui ja säesti puhettaan selittävillä liikunnoilla; hän puhui Ellenin nuoruudesta ja kuinka tämä, nuori vaikka oli, ei tehnyt niinkuin "mikä toinen nainen hyvänsä" olisi tehnyt: mennyt tainnoksiin, vaan että Ellen oli antanut, sairaan selvään lausutun toiveen mukaan, kantaa hänet erillensä olevaan kamariinsa. Vielä puhui hän siitä kummallisesta sattumuksesta että Ellen, "juuri tässä paikassa, missä nyt seisomme, hyvät herrat", oli pistänyt aseensa hänen taskuunsa, jotta voisi olla huoletta noitten "karanneitten vankien" suhteen! Tyhmä juttu noista karkureista; vaan ihmiset maalla ovat niin herkkä-uskoiset. Valitettavasti tuo nuori ihmisraukka oli käyttänyt asetta toisessa tarkoituksessa, kun olisi pitänyt antaa kohtalonsa riippua Jumalasta. Vaan olihan se tapahtunut sairaudessa ja hän, tohtori, aikoi todistaa että itsemurha oli tapahtunut houreissa, jotta ruumis ainakin pääsisi siunattuun maahan.

Ellen nykähytti päätään; arvellen että tuo oli paikallaan, ja myönsi kun hänen todistuksensa vaadittiin. Herrat menivät sitten miesten asuinriviin. Ellen aikoi seurata heitä, mutta tohtori kutsui hänet takaisin ja selitti ett'ei se hänelle sopinut.

Hän käveli sitten edestakaisin niinkauan, kuin tutkimusta kesti länsi puoliosassa rakennus-sarjassa. Kartanon väki seisoivat ympärillä pienissä hiljaisissa joukoissa ja kuiskasi tai puhui matalalla äänellä toinen toisilleen. Ellen piti vielä suurta oksaa kädessään, jota silloin tällöin käytti päivä-varjoksi.

Herrat palasivat. Muutamia heistä näyttivät liikuttetuilta, toiset taas olivat säilyttäneet viralliset muotonsa; asiamies, joka oli nuori ja nähtävästi kotoisin pääkaupungista sekä vaatetettu uusimman mallin mukaan, puhui erittäin kovalla äänellä tohtorin kanssa ja näytti esiintuovan neroansa, lääkärin katsannosta päättäen. Hän pyysi että lääkäri juhlallisesti esittelisi häntä kartanon "nuorelle kauniille haltijattarelle", sanoi Ellenille joukon kohteliaisuuksia ja lopetti sillä toivomuksella että saisi tavata Elleniä iltahuveissa kaupungissa talvella. Sitten kumarsi hän, sanoi hyvästi, kääntyi vielä pari kertaa ja katseli Elleniä puoleksi ihaellen, puoleksi uskaltaasti, ja siihen se 'ruumiin-tutkiminen,' päättyi.

Nämä ihmiset ja tuo somaksi laitettu pieni asiamies olivat nähneet Ellenin alakuloisena. Vaan alakuloisuus ei ollut Ellenin asia. Hän pudisti sen päältänsä voimakkaalla tahdollansa ja heitti alakuloisuuden sikseen. Loppupuoli päivästä päättyi siten että hän taas pani väkensä järjestettyyn työhön. Se olikin tarpeellista. Heidän oli taas tunteminen että oli yksi tahto, joka voitti mielen heikkouden, että yhdellä ainakin oli mielen malttia tässä levottomuudessa.

Kun ilta lähestyi, ei hän voinut kieltää että hartaasti odotti Henrikin tuloa. Hän meni tarhaan, ulos kankaalle ja taas tarhaan. Päivän kuumuutta seurasi vilponen ilta. Se näytti tulevan noista suurista pilvistä, jotka olivat auringonlaskun synnyttämät ja viimein levisivät yli puolen taivaan. Ehkäpä ukkonen, joka eilen ei ruvennut käymään, tänä iltana tunkisi esille! Siltä melkein näytti.

Hän odotti ja odotti. Muutamia pisaroita oli jo satanut, pimeni pimenemistään ja jyrinä kuului etäältä. Henrik ei tullut.

Vaan rajua-ilmaa kiihtyi ja ajoi Ellenin sisään jälleen. Se kelpasi kyllä esteeksi Henrikille lähtemästä matkalle, vaan pitäisihän hänen tulla huolimatta ilmasta!

Ellen käveli levottomasti edestakaisin kamarin lattialla. Rajua-ilmaa yhä vaan kiihtyi.

Rohkeinkin ihminen tuntee itseänsä vähän masennetuksi ankarassa ukkosen-ilmassa, siinä on jotakin, joka ahdistaa rintaa ja painaa aivoja.

Ellen käveli ihan yksinänsä tuossa suuressa huoneessa. Yön tapaukset astuivat taas esille kaikista piilopaikoistansa. Hän rupesi tuntemaan että, jos hän nyt vähänkin antautuisi alakuloisuuteen, pelko ehkä kuvailisi hänelle kauheuksia ja ryöstäisi häneltä tuon täydellisesti selvän käsityksen, joka hänellä oli siitä että oli tehnyt oikein ja hyvää kanssaihmiselleen. Leimaukset lensivät ulkopuolella ristin ristin ja kaikki esineet ilmestyivät niiden sinisessä, kalman kalpeassa valossa. Kerran oli hän näkevinänsä Andreaksen väännetyt kasvot ja suuren veripilkun hänen otsassansa. Ei, ei, huusi hän ja juoksi ikkunalle, jossa pakoitti itseänsä katselemaan leimauksia. Te ette minua voita! Ja sinä Herra Jumala taivaassa, sinä et sano että olen väärin tehnyt. Sanoihan tohtori, ett'ei hän olisi elänyt, ja omatuntoni sanoo minulle että minä annoin hänelle ainoan avun, mikä oli minun vallassani antaa. Miksi ei kukaan auttanut häntä paremmin?

Hän seiso siinä kätet kohoitettuina. Hänestä nuo viheltävät leimaukset ja jyrinä olivat hänen syyttäjänsä. Vaan urhoollinen neito oli vakava ja taisteli voittoaasti luonnon voimia ja — itseänsä vastaan.

Ovi avattiin. Tiina oli siinä. Näytti todellakin siltä kuin eilispäivän kohtaukset uudistettaisiin.

— Oi eikö neiti tahtosi tulla väentupaan. Kaikki, sekä miehet että naiset seisovat siinä yhdessä joukossa ja ovat hyvin tuskissaan, ja Pikku-Sören sanoo...!

Ellen oli taas heti entisellään ja meni Tiinan edellä väen joukkoon.

— Sytyttäkää kynttilät! sanoi hän.

Vapisevat kätet haparoivat tulitikkuja, ja vihdo in sytytettiin kynttilät, kun pari kertaa oli turhaan sitä koetettu. Ellen näki väkensä pienissä joukoissa penkillä ja laattialla. Muutamat pii'oista olivat laskeneet päänsä miesten polville. Ei miehet eikä naiset puhuneet. Pöydällä istui Pikku-Sören.

— Mitä pelkääte? kysyi Ellen. Ettekö koskaan ennen ole nähneet ukkosen ilmaa? Sanokaa!

Toiset olivat ääneti. Pikku-Sören katseli Elleniä kiihtyneenä:

— Se on Jumalan rangaistus, neiti! Baal'in ja Belim'in henget vallitsevat talossa, neiti! Täällä on vietetty syntistä elämää syömisellä ja juomisella ja riettaudella ja kaikenlaisella pahuudella...!

Piika, joka taas oli tullut rohkeaksi neiden läsnä ollessa, rupesi naureskelemaan eräässä nurkassa. Saarnaaja katseli häntä tulta iskevillä silmillä:

— Niin, sillä lailla hän nauraa tuo Babylon'in portto. Mutta onko hän myöskin naurava kun hänen aikansa on käsissä? Sillä on kirjoitettu: se aika on tuleva, jolloin hedelmä on kypsynyt, ja silloin äitien pitää valittaman lapsistansa. Vaan tämä huone on lankeeva, sillä sen herra oli jumalato in herra, jota ei koskaan temppelissä nähty, eikä hänen palvelijansa rauhassa lähtenyt maailmasta, vaan paholainen koiran muodossa vei hänet pois. Ja te, neiti...!

Tiina pani kätensä hänen suulleen. Muutamat miehistä nousivat.

— Anna hänen olla, käski Ellen tyynesti. Tänä iltana panee hän kapineensa kokoon ja huomenna saa hän palkkansa, jotta voi mennä saarnaamaan minne tahtoo, vaan *minun* kartanossani se ei ole enää tapahtuva. Ja te toiset! Teidän pitäisi hävetä. Onko koskaan ennen kuultu että ihmiset maalla istuvat tuvassa ukkosen ilmalla? Luuletteko että isäni osti tuon uuden ruiskun sitä vasten, että se palaisi tuolla riihessä? Ainoa mitä saa pelätä ukkosen ilmassa, on että salama iskee alas ja sytyttää. Emme voi sitä estää tapahtumasta. Vaan sammuttaa te voitte ja se pitää teidän tehdä, taikka minä otan palvelukseeni uutta väkeä muuttopäivänä!

Mutinaa kuului, kaikki nousivat ja menivät ulos. Tiina rupesi rukoilemaan Pikku-Sören'in puolesta, vaan Ellen ei leppynyt tällä kertaa.

— Ei, ei mitään joutavaa hyvyttä. Hän turmelee muita saarnoillansa. Kuukauden palkka pitää hänen saada edeltäkäs in, sentähden että hän eroitetaan keskellä vuotta. Mutta pois hänen pitää mennä!

Ellen meni huoneesensa ja sytytti lampun. Raju-ilmaa kesti vielä hetken aikaa, vaan hän tuskin sitä huomasi enää. Hän oli kovasti suuttunut Henrikiin, ja kun levon hetki oli tullut ja hänen täytyi sanoa itselleen että kaikki odottaminen oli turha, meni hän makuuhuoneeseen, repäisi vaatteet päältänsä ja hyppäsi vuoteelle. Ei hän tuntenut pelkoa eikä omantunnon vaivoja, vaan häntä suututti rakastajansa miehuuden puute, joka suuttumus vihdo in heltyi unen helmoissa samassa kun kaiku viimeisestä jyrinästä hävisi kolkossa synkeässä yössä.

Aamu, joka seurasi tätä yötä, oli synkkä ja sumuinen. Päivä ei ollut paljon valoisampi. Ellen istui tarhassa kivi-vati sylissä ja noukki siihen palkoja.

Henrik seiso i hänen edessänsä.

Ellen ei ollut häntä huomaavinansa, vaan jatkoi työtänsä. Viimein sanoi hän katsomatta ylös:

— Vai olet sinä siinä? Pelkäsit varmaan tulevasi märäksi eilen.

Henrik ei vastannut.

Ellen katseli häntä. Hän seiso i siinä pää kallella, tavallista kalpeampi ja oli väsyneen, hajamielisen näköinen.

— Henrik! sano Ellen.

Hän säpsähti:

— Mitä sinä tahdot, kysyi hän matalalla äänellä.

Tämä oli Ellenistä liikaa.

— Mitä minä sinulta tahdon? Se on kummallinen kysymys. Miksi et tullut eilen? Vastaa toki!

Henrik pudisti päätänsä ja liikkui niinkuin unessa kävijä.

Ellen laski vatin maahan, nousi ja tarttui Henrikin käsivarteen:

— Kuuletko Henrik!

— Minä matkustan pois! kuiskasi tämä.

— Sinä matkustat pois! huudahti Ellen, astuen askeleen taaksepäin ja silmillään mitaten Henrikiä kiireestä kantapähän.

— Niin minä lähden, lausui Henrik samalla hiljaisella hajamielisellä tavalla, nähtävästi huomaamatta Ellenin mielen tilaa. Minun täytyy lähteä pois täältä. Tämä viimeinen yö oli minulle liiaksi!

Ellen istui taas ja rupesi uudestaan työhön.

Henrik seiso ja katseli kuinka palot ja herneet putosivat vatiin. Hän hymyili:

— Sinä olet minua väkevämpi Ellen. Minulle oli tuo tapaus liiaksi.
Minä lähden Skotlantiin.

— Onnea matkalle!

— Onko se kaikki, mitä sinulla on minulle sanottavaa?

— On. Vai tahdotko että vielä sinua kiitänkin? No, kiitokset voin sulle myöskin antaa, ja herneitä myöskin. — Kas tässä, ole niin hyvä, ole niin hyvä!

Ellen sysäsi vatia niin että se kaatui ja laski kädet syliinsä katsomatta Henrikiin.

— Hyvästi sitten!

— Hyvästi!

Henrik seiso vielä ja odotti hetken aikaa, vaan kun Ellen yhä oli liikkumatta, kääntyi hän pois, meni hitaasti käytävää myöten ja astui aidan yli.

Ellen nousi hänen mentyänsä. Hänen silmänsä säkenöivät. *Tämä* yö oli ollut hänelle liiaksi! Ja se oli kaikki, mitä Henrikillä oli hänelle sanomista. Ja hän oli mies. Oi kuinka Ellen oli taistellut tämän yön läpi. Ja nyt Henrik aikoi lähteä noin ilman muuta. Sepä vasta kaunista! Ja hänen rakkautensa? Ei, hän oli kurjamainen pelkuri, eikä ansainnut *hänen* rakkauttansa!

Ellen astui vatiin ja musersi sekä sen että herneet. Sitten meni hän ylös kummulle. Niin, täällä olivat he usein istuneet, ja Henrik oli puhunut niin koreasti hänelle, oli aina kiittänyt hänen vakavuuttansa ja iloinnut siitä, että se tulevaisuudessa olisi hänen apunansa. Ja nyt? Tämä ainoa tapaus, tämä laukaus, tämä apu hädässä: ja hän, hän astui tuolla ja horjui, kuin ruohon korsi! Kah, kuinka hän käveli! Oliko tuo miehen ryhtiä, sen miehen, jolle Ellen vaimoksi menisi? Ei, ei. Sinä et ole minua saava!

Hänen suuttumuksensa oli noussut korkeimmilleen, Henrikin ulkomuotokin, josta hän muutoin oli niin ylpeä, ilette häntä nyt. Aalto oli noussut niin että sen täytyi syöksyä takaisin.

Ellen näki hänen korkean vartalonsa tuolla ohrapellon takana. Nyt, kun Henrik oli kaukana, ei hän ottanut lukuun tuota kallistunutta päätä, vaan arveli että hän kuitenkin oli pulska mies. Mutta heikko hän oli. Niin kyllä. Vaan eihän kaikki ihmiset voineet olla yhtä voimakkaita. Jos hän nyt olisi niinkuin ... niinkuin Ellen itse esim.? Niin, mutta silloin hän ei olisikaan Henrik. Hän näytti niin sanomattoman toivottomalle.

Se raukka!

Tämän viimeisen sanan lausuttuansa oli ikäänkuin olisi koskettu koko joukkoon hellästi heliseviä kieliä Ellenin sydämessä. Hänen luontonsa sisimmästä syvyydestä kasvoi ja puhkesi kukkanen hänen

etehensä. Eihän Henrik ollut kasvanut, niinkuin kasvi vapaassa, raittiissa ilmassa, joka sai kehittää voimiensa mukaan. Hänen lapsuutensa, hänen nuoruutensa, ja hänen... Ei. Ellen oli heistä onnellisempi, rikkaampi, se, jonka velvollisuus oli antaa; ja, jos se oli välttämätöntä, että hän lähtisi pois päästäksensä taas entisilleen, niin Ellen ainakin tahtoi lausua hänelle jäähyväiset!

Ja tuulen nopeudella riensi hän ohrapellon läpi, ja vaatteet suhisivat hänen ympärillensä. Hän pudotti huivinsa, hän kaatui pari kertaa, kun jalka takeltui olkiin, kädet tulivat verisiksi epätasaisesta maasta, mutta hän pääsi kuitenkin hengästyneenä ylös lähimmälle aidalle ja sieltä huusi hän niin paljon kuin suinkin jaksoi:

— Henrik, Henrik, kuule minua!

Henrik seisahtui. Ellen aukasi hänelle sylinsä; hän palasi takaisin; Ellen meni häntä vastaan. Monta sanaa ei puhuttu.

— Täytyykö sinun lähteä pois? kysyi Ellen, kädet Henrikin kaulassa.

— Täytyy, vastasi Henrik hiljaa ja silitteli kädellään Ellenin otsaa.

— No lähde siis! sanoi Ellen ja suuteli hänen poskiansa, huuliansa, kaulaansa ja käsiänsä. Minä odotan sinua!

VIII.

Henrik oli lähtenyt. Naapuristossa oli siitä juteltu vähän. Olivathan nuo kaksi jo kihloissa; heillä oli nähty sormukset sormissa, ja nyt olivat he nähtävästi rikkoneet kihlansa. Toiset arvelivat taas että niin ei ollut laita; Ellen kantoi vieläkin sormusta. Vaan sitten päätettiin että he kuitenkin olivat melkein rikkoneet kihlansa, ja että se kyllä tuli siitä, että Henrik oli ollut luulevainen sen osan-oton johdosta, jota Ellen oli osoittanut Andreaksen suhteen. Kävipä vielä muitakin huhuja.

Silloin puhuttiin yht'äkkiä — ja tämän romantillisen käänteän huhu varmaankin oli saanut kaupungissa, jossa ei voitu omin silmin seurata asioita — että kartanon nuori haltijatar omalla kädellään oli ampunut erään miehen, joka oli palannut pidoista ja yrittänyt väkivaltaa häntä vastaan. Tuo pieni asia-mies vastusti kyllä tätä huhua klubbissa, vaan puhuessansa Ellenistä, jonka kanssa olisi luullut hänen olleen erinomaisen tutulla kannalla, puheistansa päättäen, osasi hän aina tehdä sitä niin salakähmäisellä tavalla, että hän, kaupungin naisten silmissä ainakin, oli hänen rakastajansa, vieläpä kasvoi hän kolmen edellisen maamoukka-rakastajan murhaajaksikin. Rohkein huhu oli kuitenkin seuraava, jonka synnyttäjä arvattavasti oli poisajettu Sören saarnaaja. Sanottiin että kartano haltijavainajan aikana oli kuuluisa siitä, että oli oikea mustalaistytöjen ja maatakuljeksijain pesäpaikka, missä haltija itse antoi hyvää esimerkkiä kaikenlaisessa irstaisuudessa. Ei oltu aivan varmat siitäkään, ken oli ollut Ellenin äiti. Haltija oli ollut jumalaton ja huono ihminen, joka ei koskaan käynyt kirkossa ja joka niin kauheasti oli laiminlyönyt lapsensa kasvatuksen, ett'ei hän nytkään kahdeksantoista vuoden ijällä osannut lukea eikä kirjoittaa. Että Ellenistä, hänen lapsuuteensa ja laiminlyötyyn kasvatukseensa katsoen, voitiin ajatella mitä hyvänänsä, oli päivän selvä asia.

Ellen, joka tähän aikaan vielä vähemmin kuin ennen seurusteli ihmisten kanssa, ei tietänyt mitään kaikesta tästä. Eräänä päivänä hämmästyti hän koko lailla kun hänelle sanottiin että oli tullut kaupunkilaisia hänen luo, jotka tahtoivat nähdä vanhoja raunioita ja kartanoa. Ensi hetkenä aikoi hän antaa jonkun miehistä käskeä heitä pois, vaan samassa pisti päähänsä että olisi hauska kerran vastaanottaa kaupunkilaisia luonansa, ja hän menetteli sentähden toisin. Hän pani huivin päähänsä ja meni ulos vieraitten luo. Siellä oli koko vaunullinen herroja ja naisia. He töllistivät häneen ja hän niihin, vaan, luonnollinen ja suora kun oli, käski hän heitä astumaan ulos vaunuista paikkoja katselemaan. Hän kertoi sitten kaikki, mitä muisti Henrikin kertoneen vanhoista linnoista ja raunioista ylimalkain, sillä mitään tarkempia tietoja hänellä ei niistä ollut, ja koska hänestä kerraksi oli jotensakin hupaista olla emäntänä, pyysi hän herrasväkeä huoneisiin, tarjosi heille maitoa, viiniä, makeisia ja mitä talo voi tarjota. Aivan vastoin tapaansa oli hän tällä kertaa se, joka enimmin puhui, ja oli niin huvitettu tästä pienestä poikkeuksesta talon yksitoikkoisessa elämässä, ett'ei hän ollenkaan huomannut mitä vieraat hänen puheistansa pitivät.

He läksivät sitten pois ja Ellen nyykäytti päätänsä jäähyväiseksi portaille; meni sitten taas jokapäiväiseen työhönsä ja oli pian unohtanut koko tämän tapauksen ja vieraat myöskin. Vaan mitä vieraisin tuli, niin herrat kotimatalla arvelivat että hän oli "suoraluontoinen ja sangen kaunis katsella",

mutta naiset sitä vastoin eivät löytäneet sanoja selittääkseen kuinka varmat olivat huhujen todenperäisyydestä, "että hän sydämen pohjasta oli mieliteleväinen ja aika lailla koketti".

Vaan ei kauan kestänyt ennenkuin tuli toinen kuormallinen ihmisiä, jotka myöskin tahtoivat nähdä kartanon merkillisyyksiä. Ellen kummasteli että vanha kartano yht'äkkiä oli tullut niin mainioksi. Hän suostui nytkin maksusta vaieten pyyntöön, vaan antoi Tiinan — jolla nyt oli mejerinhoitajan arvo — näyttää heille paikat, ja tämä ei aivan ollut vieraitten laskujen mukaista.

Vaan kun vähän aikaa sen jälkeen tuli vielä kolmaskin kuorma, tuli Ellen kärsimättömäksi ja antoi vieraille isäntärengin kautta sen sanan, ett'ei tämä alituinen ajaminen kartanolle ollut kartanon haltijattarelle mieleen. Heidän täytyi siis palata ilman muita mutkia ja olivat päälliseksi niin varomattomat että lausuivat kaikkea muuta kuin kohteliaita asioita lähtiessään.

Tämä herätti Ellenissä epäluuloa. Hän pani oikean kätensä, Tiinan, onkimaan kuulumisia naapureista, varsinkin pappilasta, ja nyt huhut tulivat kuuluville.

Ellen kohotti kyllä olkapäitensä kuullessansa näitä juttuja ja hymyili ylenkatseella; mutta rypistyneet silmäkulmansa sanoivat samalla että hän ymmärsi kuka oli näiden juttujen alku ja juuri ja että hän aikoi olla varoillansa.

Eräänä aamuna tapahtui että tohtori oli ajanut kaupunkiin omalla hevosella. Kun ajoi pääkatua alas, seisattui hän klubbien edustalle. Hän oli erään lukuyhtiön jäsenenä ja meni klubbista noutamaan viimeiset kirjallisuuden uutiset. Siellä tapasi hän tuon ennen mainitun asiamiehen. Nuori mies seisoi somilla sääriällensä, nojasi milloin toiseen, milloin toiseen, ojensi niitä ja kierteli viiksiänsä. Hiuksensa olivat kutrisiksi poltetut ja näytti siltä kuin hänellä olisi ollut aikomus tehdä ihmiskunnalle kunnian ilmestyä sen eteen vierailevana näyttelijänä jossakin näytelmässä, jossa päähenkilön tehtävä tulisi hänen osaksensa.

— Kuulkaa tohtori! minulla ei ole mitään tekemistä konttorissa tänäpäivänä ja minun tekisi, piru vieköön, mieli ajaa kotia teidän kanssanne tänään. Niin, teidän ei tarvitse kiittää minua tästä tarjomuksesta, sillä oikeastaan tahtoisin uudistaa tuttavuuteni teidän kummi-tyttärenne kanssa!

Tohtori oli todellakin niin hyväntahtoinen, että hän piti hyvänänsä tuota hävyttömyyttä; saihan hän sen kautta seuran pitkällä kotimatalla.

Herra asiamies huusi palvelijaa sisimmästä ravintolahuoneesta auttamaan yllensä päällystakkaa, joka oli hänen omalla käsivarrellansa.

Sitten näki hän vaivaa astuessaan vaunuihin tuon hieman maamoukkamaisen tohtorin viereen.

— Nyt te voitte ajaa! sanoi asiamies, sytytettyänsä sikarrin ja käärittyään päällystakin ympärillensä.

Asiamies hyvin mielellään ajoi mukavissa vaunuissa ja hyvin mielellään puhui kuunteleville korville. Nyt nämä molemmat ehdot olivat täytetyt ja asiamies oli oikein hyvillänsä.

— Oikeastaan tämä kaupunki on oikea hiiren-läpi; vaan hiukan vaihetusta pääkaupungin elämästä voi olla sekin hyvä. Naiset käyvät laatuun ja — Jumala paratkoon, tyttö-raiskoilla ei ole monta, jotka heitä huvittaisivat!

— Niin, te olette oikea veitikka, niin olette! nauroi tohtori.

— Hm! Jokainen tekee parastansa. Miksi teidän kummityttärenne ei koskaan tule kaupunkiin?

— Se ei koskaan ole ollut hänelle mieleen, ja nyt hänellä ei suinkaan ole siihen syytä, katsoen kaikkiin juttuihin ja juoruihin, jotka ovat liikkeenä!

— Se en totta. Hänestä puhutaan todellakin yhtä ja toista!

— Aivan liiaksi! mörisi tohtori.

— Ja mikä on pahempi! jatkoi asiamies, hän ei ole oikein varovainen!

— Eikö hän ole, tuhat tulimmaista! vastasi tohtori äkäisesti: Eihän se lapsi parka tee mitään. Vaan pahoista kielistä ei ole puutetta eikä ihmisistä, jotka kieliväisyydellä aikaansa kuluttavat!

— Jos te tuolla puheellanne tarkoitate minua! sanoi asia-mies kylmästi, niin erehdytte. Minä pidän aina velvollisuutenani olla niiden kilvenkantajana, jotka eivät ole läsnä!

Sitten seurasi kertomus mitenkä herra asia-mies kilpeä kantoi ynnä pitempi esitelmä pääkaupungista, sen asujamista ja oloista.

Tohtori istui niinkuin olisi kadottanut nenänsä ja suunsa kuullessaan kaikkea tätä viisautta. Kun hän sai vähän suunvuoroa, sanoi hän:

— Nuorukaiset tekevät jyrkkiä päätöksiä meidän aikanamme. Minusta näyttää siltä kuin te olisitte puhuneet niin kuin todellinen tämän aikakauden lapsi!

— Hyvä tohtori, me olemme kaikki aikakauden lapsia! sanoi asia-mies, silittäen partaansa ja nojaten taaksepäin siinä varmassa vakuutuksessa että hän tällä mahtavalla totuuden lauseella oli tehnyt tohtorin mykäksi. Eikö nuo hevoset voisi juosta vähän paremmin?

Kun pysähdyttiin tohtorin asunnon ulkopuolelle, kysyi lääkäri vieraalta eikö hän tahtoisi syödä leipäpalasta hänen talossansa.

— Kiitoksia; teidän kaunis kummi-tyttärenne on kyllä tyydyttävä toiveitani enemmän kuin ruoan suhteen! sanoi nuori mies huolettomasti ja osoitti kartanoa.

Ellen seiso i pihalla paljain päin ja katseli kuinka lampaita kerittiin. Hän nosti käden silmiensä varjoksi ja katseli ällistyneenä yksinäistä vierasta, joka niin reippaasti tuli portista sisään kuin se olisi ollut hänen jokapäiväinen työnsä.

Kun Ellen viimein tuns i hänet ruumiin-tutkimisessa olleeksi mieheksi, teki hän jyrkän liikunnon, vaan malttoi samassa mieltänsä ja vastaan-otti tyynesti hänen imartelevaa tervehdystänsä.

— Minua ilahuttaa nähdä teitä näin kukoistavana ja terveenä neitoseni. Minulla oli asioita näillä paikoilla enkä hennonut mennä teidän ovenne ohitse, vaikk'ette olekaan erittäin kuuluisa vieraanvaraisuudesta!

On olemassa kohtelias hävyttömyys, jota nuoret miehet, joilla on siihen tarpeellisia luonnonlahjoja, oppivat pääkaupungin kahvila-elämässä ja pintapuolisista nais-tuttavuuksista. Maalainen hämmästyy tavallisesti kun häntä kohdellaan tuolla lailla, sillä se kohteleva on maksettava samanlaisella rahalla taikka kaikkein karheimmalla konseptillä.

Ellen oli jääkylmä tuota miestä kohtaan, vaan tämä ei kadottanut rohkeuttansa. Mutta yht'äkkiä näki hän jotakin salamantapaista Ellenin silmässä — hän otaksui että se oli hymy ja suosiollinen hänelle.

— Ettekö astu sisään? kysyi Ellen.

Hän kiitti itsetunnolla ja astui teikkarimaisesti Ellenin jäljissä.

He istuivat pöydän ääreen, jolle Ellen asetti virvoituksia vieraan eteen.

— Ettekö itse ota lasillista? kysyi herra, nostaen lasia päivää vasten.

— En koskaan juo vieraitten kanssa! sanoi Ellen kuivasti.

— Te olette julma, neitoni! Minä toivon kuitenkin että se aika on tuleva, jolloin voimme juoda yhdessä kuin tuttavat!

— Siinä tapauksessa teidän tulisi menetellä aivan toisella tavalla kuin olette tehneet siitä, kuin te viimein olitte täällä!

— Mitä sillä tarkoitatte?

— Tarkoitan että tiedän kuka on levittänyt noita juttuja minusta kaupungissa!

— Ah, hyvä neiti, minä huomaan että on koetettu minua panetella teidän luona...!

— Se on mahdollista. Sillä ei kukaan rohkene puhua teistä minulle. On ainoastaan mainittu teidän nimenne niiden juttujen ohessa, joita olette minusta levittäneet!

— Niin, siinä näette että kuitenkin on mainittu halpa nimeni teille! Vaan ei ole huolimista siitä, mitä puhutaan. Paitsi sitä voin minä puhdistaa itseäni kaikista...

— Se ei ole tarpeen! sanoi Ellen ja nousi. Asia-mies näki että peli olisi kadotettu jos ei hän nyt laskisi valttia ulos. Hän nojautui pöydän yli ja aikoi tarttua Ellenin käteen:

— Olkaamme hyvät ystävät! sanoi hän imartelevalla äänellä ja hymyilevin silmin.

Ellen seiso i hänen edessänsä täydessä mitassaan. Sen käden, jota herra oli tavoittanut, oli Ellen samassa laskenut alas. Toista kohotti hän käskevästi.

— Ulos! huusi hän ja rypisti silmäkulmiansa.

— Olkaamme nyt hyvät jo, sanoi herra tyynesti ja aikoi istuutua jälleen.

Tämä hävyttömyys hämmästytti Elleniä. Hän ei olisi tahtonut mennä liian pitkälle, mutta asian näin ollen oli hän pakoitettu astumaan viimeisenkin askeleen.

— Te arvattavasti ette kuulleet mitä sanoin. Pitääkö minun kertoa se teille? Te menette heti ulos tästä huoneesta taikka väkeni on teitä auttava!

Asiamies hohotti olkapäitänensä ja sysäsi tuolinsa pöydän vierestä. Ellenin silmät seurasivat häntä miekan tavalla askel askeleelta ovelle saakka. Siinä mies pysähtyi. Hänen ylpeytensä oli loukattu, hänen ilkeytensä riensi avuksi.

— Te ette ole kohtelias, nukkeni; vaan koska se näyttää olevan talon tapa, enkä minä voi sitä noudattaa, niin minä menen. Ymmärtäkää minua oikein! minä menen itsestäni, en anna käskettä itseäni ulos!

Ellenin huulet vapisivat, hän etsi sanoja, vaan ei löytänyt muuta kuin:

— Västäräkki!

Sen perästä ovi suljettiin asia-miehen jälkeen. Ikkunasta näki Ellen hänen käyvän ohitse. Vieläpä seisattui hän ja syytti sikarinkin itselleen pihalla. Vihdoin viimeinkin oli hän ulkona portista.

Ellen istui tuolille. Nyt kun tuo mies oli poissa, vapisivat Ellenin polvet. Tämmöistä ei hän vielä ollut kokenut.

Ajateltuansa tätä seikkaa hetken aikaa, muistui hänen mieleensä tuo sana: Västäräkki!

Tätä ajatellessaan rupesi hän nauramaan, niin että Tiina, joka samassa tuli sisälle, ei voinut ymmärtää mitä oli tapahtunut.

— Oliko hän niin hupainen? kysyi uusi mejerinhoitaja. Siltä hän ei näyttänyt!

— Niin, hän oli todellakin sangen hupainen! vastasi Ellen yhä nauraen ja lisäsi totisemmin:

— Jos tuo hupakko tulisi tänne vielä kerran, niin annan Jens'in ja Hans'in ottaa hänet käsivarsista kiinni ja hieman kylvettää häntä tuossa joessa; kuuletko!

— Vai sen kaltaista hupaisuutta se olikin! vastasi Tiina. Kyllä neiti voi luottaa siihen, että häntä kyllä kylvetetään. Minä tunnen niin mainion sopivan ja mutaisen paikan joessa!

Tohtori seisoi oven ulkopuolella kun asiamies kävi ohitse.

— No, pianpa hän toiveenne täyttikin! huusi hän. Teidän olisi ennemmin pitänyt syödä aamiaista minun luonani, kun tarjosin sitä teille!

Asiamies nosti ainoastaan hattunsa ja jatkoi matkaa raivoissaan. Hän sai kävellä hyvän matkan ennenkuin sai erään talonpojan ajamaan itseänsä kaupunkiin. Koti-matkallaan vannoi hän itsekseen vihaa ja vainoa Ellenille. Illalla klubbissa kertoi hän hartaasti kuuntelevalle kuulijalaumalle, sipristäen silmiänsä ja vaieten hetkeksi silloin tällöin, käynnistänsä kartanossa ja että uusi linna oli yhtä vähän valloittamaton kuin vanha oli ollut.

Että sota oli julistettu, siitä oli Ellen vakuutettu ja sai sitä tarpeeksi kokeakin. Kun hän tarvitsi työväkeä, varsinkin syystöihin, niin hän ei saanut taikka sai kaikkein huonoimmat. Hänen palvelijansa jättivät hänet kaikenlaisista tekosyistä; saipa myös tuntemattomalla tavalla tuon pienen kaupungin sanomalehden pöydällensä ja oli tilaisuudessa lukea siitä kuinka laita oli eräässä kartanossa — pitäjässä. Koko joukko pikku harmia sateli hänen päällensä, mutta hän seisoi vakavana kengissään ja kaalasi mudan läpi sekä koroitti sitä muuria, joka häntä erotti ympäröivästä maailmasta. Tiina oli hänen uskollinen apulaisensa ja muutamia luotettavia miehiä sai hän myöskin pysymään korkeasta palkasta. Mutta kasvonsa olivat käyneet entistä totisemmiksi, ja revolveri, jonka tohtori oli lähettänyt hänelle puhdistettuna takaisin, riippui seinällä hänen sänkynsä yli kiiltävine piippuineen ja messinkinappineen.

Näin odotti hän Henrikiä.

IX.

Vihdoin viimeinkin sai Ellen häneltä kirjeen. Hän oli arvannut jo edeltäkäsinkin ett'ei hänelle tulisi paljon auringon paistetta siltä puolelta, mutta ne skotlantilaiset suvut, jotka kirjeestä ilmestyivät, melkein masensivat hänen mielensä. Kirje antoi sen tiedon että Henrik oli suorittanut oppijakson eräässä mallikartanossa ja sitten ruvennut palvelemaan suuressa maahovissa alainspehtorina. Kirje kuului näin (Henrikin kaikella järjestyksellä kokoonpantu):

Stonehouse Court.
County Fife
Skotland.

9 p:nä Lokakuuta 18—.

Neiti Ellen Jansen'ille.

Rakas Ellen!

Näiden kuukausien kuluessa, siitä kun tänne tulin, olen alinomaa sinua ajatellut ja monta kertaa aikonut sinulle kirjoittaa, mutta minulta on aina puuttunut rohkeutta siihen. Minä olin merikipeä matkalla Leith'iin ja toivoin sen kestäessä usein että Jumala kuulisi rukoukseni ja lopettaisi minun kärsimykset. Minua ei ainoastaan vaivannut merikipu, vaan öisin maatessani tuossa ahtaassa majassa, laivan vyöriessä pyöriessä aalloilla, oli minulla aina tuo tapaus silmiäni edessä ja Andreas semmoisena kuin hän silloin yöllä makasi vuoteellansa voivotellen. Minä koetin tuskissani muistella noita sanoja, joilla hän vastaan-otti onnettoman aseensa minun kädestäni: Jumala siunatkoon neiti Elleniä! ja minä sain niistä suuren lohdutuksen, sillä tunsin samalla että eräällä toisella oli ainakin yhtä suuri edesvastaus, kuin minulla, ja että minä laillansa olin ollut tuon toisen tottelevainen välikappale. Vaan tämä oli pelkurimainen lohdutus ja suureksi häpeäksi minulle, sinuun verrattuna, mutta tästä tunnustuksesta saatkain nähdä, että sen kadotin yhtä pian kuin sen sain, joka oli ansaittu rangaistus. Sillä hetkellä nimittäin, kun seisoin ikkunalla ja ojensin hänelle pistolin, juolahti se ajatus päähäni: nyt ei Ellen enää minun poissa ollessani puhu hänen kanssansa eikä taputa häntä olkapäälle! Ja tätä ajattellessani annoin hänelle aseensa. Sinä näet siis että meistä molemmista minä olen enemmän rikoksellinen kuin sinä ja rangaistus ei ole viipyyvä, sillä minun korvissani soivat lain sanat: "Minä Herra sinun Jumalasi olen kiivas Jumala, joka etsiskelen isäin pahat teot lasten päälle kolmanteen ja neljäljanteen polveen!"

Semmoinen oli matka, jotta joka hetki toivoin että loppuni tulisi. Kun me tulimme Skotlannin rannikoille oli ilma parempi ja minä taisin mennä laivan kannelle katsomaan maata. Se ilmestyi suurina harmaina kukkuloina, joista muutamat näyttivät nousevan suorastaan merestä. Me menimme eräasen lahteen, jonka nimi on Firth of Forth, ja saavuimme siten Edinburg'iin, Skotlannin pääkaupunkiin, joka on rakennettu monelle väelle, joista korkein nimitetään *Calton Hill*. Ei voi purjehtia pääkaupunkiin asti, vaan täytyy jäädä satamakaupunkiin, jonka nimi on Leith ja jossa löytyy ääretöin joukko laivoja ja rakennetuita lampia, joita nimitetään *Docks*. Kuten tiedät luen jokseenkin hyvin englannin kieltä, vaan alussa en voinut tehdä itseäni ymmärretyksi, ja skotlantilaiset puhuvat paitsi sitä murteellista kieltä. Muutamat ihmiset, jotka tulivat minua vastaan, antoivat minulle painetuita lehtiä ja kirjasia ihan ilmaiseksi. Minä näin että ne oli hurskaita kirjoja ja miellyin heti kansaan. Minä menin majaan erään kadun varrelle, joka oli vähemmän likanen ja pimeä kuin kaikki muut. Ensimmäisessä huoneessa oli sahajauhoja lattialla; siinä istui ihmisiä suurten tinapullojen ääressä, ja he polttivat liitu-piippuja. Emäntä, joka oli leski, oli ystävällisen näköinen ja punatukkainen sekä jokseenkin Tiinan muotoinen tuolla kotona. Sain itselleni huoneen ja kävin sitten katselemassa Edinburgh'in kaupunkia, kunnes väsyin sekä siihen että asuntooni. Kun tahdoin muuttaa pois, pyysi emäntäni minua jäämään, vaan kun kuitenkin pysyin päätöksessäni, sanoi hän minulle suoraan, että hän piti minusta paljon ja että minä voisin tulla tuon paikan omistajaksi sekä hänen miehensä. Kiitin minulle ai'otusta kunniansta ja näytin sormukseni; mutta sitten hän aikoi minua suudella, niin että minun väkisin täytyi vapauttaa itseni kaikkein nauraessa, jotka istuivat porstuassa ja polttivat tupakkaa. Minä kuljin alakuloisena dokkia myöten ja mietin jo lähtisinkö pois tästä jumalattomasta maasta. Ajattelin sinua, Ellen, ajattelin kartanoa tuolla kotona, syystöitä, jotka nyt varmaan olivat lopussa, ajattelin kaikkea sitä, joka oli ollut jokapäiväinen toimeni ja työni pitkän ajan kuluessa. Mutta samansa tuntui tuskalliselle palaaminen siihen paikkaan, joka oli aatteeni kauhistus. Minä olin joutua epätoivoon ja väentelin käsiäni, rukoillen Jumalaa sydämässäni että hän tekisi matkani maailmassa hiukan huokeammaksi ja mieltäni valoisammaksi. Samassa eräs mies, joka ennen oli antanut minulle noita kirjaisia, puhutteli minua. Jouduin keskusteluun hänen kanssansa ja hän lupasi viedä minut kirkkoon, joka olisi minun mieltäni myöten. Me tulimme eräasen kirkkoon, joka minusta näytti kolkolle ja paljaalle;

ei siinä ollut niinkään monta koristusta, kuin meidän pienessä kirkossa tuolla kotona. Mutta siellä oli saarnaaja, jonka puhe heti liikutti minua, ja seuraavana sunnuntaina vielä enemmän kun olin tutkinut pieniä hengellisiä kirjojani sekä englantilaisia evankelioita. Raamatun lause, josta saarna pidettiin, oli Salomonin sananlaskujen 10:n luvun 24 v., "Mitä jumalatoimien pelkää, se häntä johtaa; ja mitä vanhurskaat himoitsevat, sitä myös annetaan". Minusta jok'ainoa sana tarkoitti minua ja vaikka olisin osannut huonomminkin englannin kieltä, niin ei sanaakaan olisi korvani sivutse luikahtanut. Rukous vahvistaa ja rukouksen kautta uskovaan voi syntivaivoistansa päästä. Minä rukoilinkin hartaasti sill'aikaa kun seurakuntaa siunattiin. Kirkon ovella kysyi palvelija, joka jollakin lailla oli saanut käskyn siitä, mikä nimeni oli ja missä asuin ja viikolla tuli luokseni pappi, hra Goldman. Hän ei ollenkaan kysellyt minua, vaan puhui ainoastaan minulle millainen vanhurskaan elämä pitää olla, jotta hän pääsisi pahasta, joka uhkaa koko ihmiskuntaa ja jokaista yksityistä pahantekojensa tähden. Hän antoi minulle kirjan päällekirjoituksella: *The Saints everlasting rest* [suomeksi: vanhurskaan ijankaikkisesti kestävä rauha] ja pyysi minua käymään hänen luonsa. Seuraavana sunnuntaina olin taas kirkossa, mutta hän melkein masensi minua, sillä hän puhui ainoastaan synnistä ja Jumalan vihasta, jota kyllä itsekkin tunsin. Seisoin kirkon ulkopuolella ja odotin pappia ja seurasin häntä kotiin sekä menin sitten sinne monta kertaa jälestäpäin. Huomattuansa että aina olin pehmeä kuin vaha ja yhä jotakin mietin, sanoi hän että ihmisen tuli tehdä työtä ja että minun oli ryhtyminen maanviljelyni. Hän käski minun mennä erään ystävänsä luo, jolla oli malli-kartano lahden toisella puolla. Hänen luonsa olin sitten jonkun aikaa, perehdyin sen tienoon maamies-toimiin ja kieleen samaten. Kartanossa oli monta oppilasta, joka päivä pidettiin Jumalanpalvelusta ja sunnuntaisin olimme kaikki koko päivän kirkossa. Vaan ei mikään vaikuttanut minuhun, minä kävin yhä rangaistusta odottamassa, jonka tunsin riippuvan pääni päällä, ja pelkäsin että jotakin olisi sinulle tapahtunut; enkä kuitenkaan rohjennut sinulle kirjoittaa. Hyvillä todistuksilla varustettuna tulin sitten tähän suureen maahoviin, jossa nyt olen ja missä vielä voin paljon oppia. Niin kauan kun ala-inspektorin toimet täydellisesti minua vangitsevat, olen jotensakin levollinen; vaan kun tulee hetken loma-aikaa, niin rauhattomuus taas minussa vallitsee. Nyt olen kuitenkin ko'onnut kaikki rohkeuteni, kirjoittaakseni sinulle, sillä muuten ehkä uskoisit että olen kuollut tai tullut sinulle uskottomaksi. Sitä en ole. Minä olen, vaikka raskaalla mielellä ja yhä odottaen ylhäältä armoa, jota en ansaitse, sinua alati uskollisesti rakastava Henrik.

Ellen luki tätä kirjettä monta kertaa ja kantoi sitä useita päiviä rinnallansa. Eräänä päivänä kun oli kävelemässä, otti hän sen esille, luki sitä viimeisen kerran hitaasti läpi, repi sen sitten pieniksi palasiksi ja antoi niiden lentää valkoisina perhoisina kankaan yli. Tultuansa kotia, otti hän kynän ja paperia, kävi istumaan pöydän viereen, jonka ääressä oli saanut ensimmäistä opetusta leikkitorimeriltään, ja kirjoitti:

— kartano.

18 p:nä Lokakuuta 18-

Rakas Henrik!

Suurella mielihyvällä olen lukenut kirjeesi, jonka pari päivää sitten sain; se on, siinä on paljon, josta en juuri voi iloita ja josta nyt ai'on kirjoittaa, koska tiedän asuntopaikkasi. Sainhan minä oikein pitkän kirjeen, vaan sinä oletkin ollut vieraassa maassa ja nähnyt niin paljon, kun minä sitä vastoin yhtä mittaa istun täällä kotona, jossa ei mitään tapahdu. Syys-sato on meillä tullut kuivana ja onnellisesti katon alle ja on keskinkertaista parempi. Paha kyllä, mehiläiset ovat pistäneet Tiinaa, mutta nyt hän on parempi. Ruskoa on minun ollut pakko antaa — se on, se tuli niin vanhaksi ja söi suurella vaivalla, jotta eläinlääkärin täytyi saada se, vaikka se kyllä koski kipeästi minuun. Kauan odottelin kirjettä sinulta ja rupesin jo ajattelemaan yhtä ja toista, vaan tunnethan sinä minut ja tiedät ett'en aivan äkkiä säikähdä, ja viimein tuli kun tulikin kirje. Minusta sinulla ei suinkaan ole hyvä olla tuolla Skotlannissa. Se on varmaankin hyvin pimeä ja synkkä maa, paljon synkempi, kuin meidän köyhä kangas. Varmaankin ihmiset, joista puhut, ovat noiden mäkien näköiset, joita näit purjehtiessanne tuoton kummallisella nimellä varustettuun lahteen. Sinulle ei voi olla mitään hyvää noista harmaista ihmisistä, jotka ovat ikäänkuin merestä ylös kasvaneet, ilman lämmintä verta suonissaan. Kävellessäni rannalla eilen illalla, kun aurinko laskeusi ja hietasärkät seisoivat niin autioina vettä myöten, ajattelin sinua ja sinun seuralaisiasi. Luulen että Ellen oli paljon sopivampi sinulle seuraksi, sillä hän taisi ainakin kertoa sinulle että olet niin herttainen ja hyvä, ett'ei kukaan ihminen, vielä vähemmin Herra Jumala sinua vihata tai rangaista, josta aina puhut. Minä en käsitä ett'et voi jättää tuota aikaa, *joka on meidän keskenämme*, siksensä ja olla sitä surematta. Miksi sinä et voi ajatella niinkuin minä? Tai, jos se on mahdotointa, miksi et voi jättää minulle tuota edesvastausta, sillä, miten näet, minä varsin hyvin voin sitä kantaa, koska siinä ei mitään palaa ole? Jos tahdot käydä kirkossa täällä kotona, niin voit sitä tehdä varsin hyvin, sillä pappi on hyväsydäminen ja ystävällinen mies, joka on pitänyt minunkin puoltani, kun juorut kaupungissa tulivat lilan hulluiksi. Toinen hänen tyttäristään on naimisessa ja toinen kihloissa ja aina poissa sulhonsa vanhempien luona pääkaupungissa. Ja mitä työhön tulee, niin täällä on sitä yltäkyllin, kun

ensin olet kotona ja naimisessa minun kanssani. Kartanon toimet ovat laajennettavat, sanovat kaikki, jotka semmoista ymmärtävät. Täällä ei sinun tarvitse olla kartanon inspektorin alamainen. Minä tiedän varsin hyvin, että sinä olet minua paljon viisaampi, ja nyt olet vielä lisäksi ollut ulkomailla, missä aina niin paljon oppii. Ja nyt tämä kirje on tullut pitemmäksi kuin itse olin aikonut, ja minä tahdon nyt lopettaa, ollen sinun oma Ellenisi.

P. S. Tahtoisin vaan lisätä että minusta sinun pitäisi tulla kotia. Tämä syksy on niin ihana, aivan kuin Juhannuksena, ja kangas hengittää tuoksua sisään avonaisista ikkunoista. Tahdotko sanoa tyhmälle Ellenille mitä Skotlantilaiset puhuvat: murrettako? Onko se jotain pahaa?

E.

Tähän kirjeeseen tuli jonkun ajan kuluttua vastaus, johon Ellen ei ollut oikein tyytyväinen, niin että hän taas pian kirjoitti. Sillä lailla päästiin joulun yli lakkaamattomalla kirjevaihdolla, ja kevät lähenei lähenemistään. Nyt tuli Ellen kärsimättömäksi. Hän kirjoitti lyhyen totisen kirjeen rakastajalleen, jossa hän käski tämän tulla kotia ja omituisella tavallansa selitti hänelle että eräällä tanskalaisella kankaalla käveli häntä odottamassa tyttö, joka oli jokseenkin eriskummallisella tavalla häneen sidottu ja nyt tahtoi että tämä side vahvistettaisiin taikka — kohta katkaistaisiin.

Tämä vaikutti. Seuraava kirje määräsi päivän, jolloin Henrik palajaisi. Kotimatka kävisi Hamburg'in kautta, sieltä uutta rautatietä myöten pohjoiseen päin ja postivaunuissa kaupungista kartanoon.

Ellen oli nyt taas tyyni, ja iloinen. Nyt kaikki oli päätetty, Henrik tuli ja Ellen ei epäillyt että, kun Henrik kerran olisi kotona, hänen kyllä onnistuisi hajoittaa sekä kotimaiset että ulkomaiset sumut Henrikin kipeästä mielestä. Ellen ei vielä ollut ruvennut mihinkään, joka ei olisi häneltä onnistunut.

Oli taas pääsiäispäivät. Lumi ja kylmyys, nuo suosimattomat vieraat, olivat jo paenneet. Kevään viheriäiset esikot ilmestyivät kaikkialla, ilma oli kuiva ja täynnä tuoksuja kaikista nesteistä, joita aurinko pusersi ulos. Täällä kankaalla ei huomattukaan ett'ei metsä vielä ollut viheriäinen. Täällä ei ollut metsää ja ainoastaan muutamia puita, jotka eivät koskaan olleet oikein viheriäisiä. Luuli olevansa keskellä kevättä ja siinä luulossa leivosetkin livertelivät kahta iloisemmin. Varpuset lentelivät ulosheitettyin hernevarsien ympärillä ja Ellen itse juoksi kuin kili, melkein niinkuin lapsena polkua myöten rakastajaansa vastaan.

Ellen oli käynyt pitkän matkan ja oli nyt sillä kohdalla, missä haara-tie poikkesi suurelta tieltä. Siinä hän seisautui ja hengitti syvään, katsoen käden alta, jota käytti auringon varjoksi, ja tuon varman hienon käden alla levisi purppurahohde kaulalle ja poskille. Hän oli kaukana nähnyt postivaunun.

Hän hyppäsi tien viereen ja kätkeytyi suuren mättään taakse. Vaunut lähestyivät; Ellen tunsi hänet, vaikka tuuhea parta peitti hänen kasvojansa. Hän mietti hengähtäen josko se Henrikiä kaunisti tai ei, ja tuli siihen iloiseen päätökseen, että se häntä kaunisti. Vaunut lähestyivät yhä; Henrik katseli maisemaa ja sillä hetkellä rauhallinen tunnustuksen hymy kirkasti hänen kasvojansa. Ellen hyppäsi ylös, lensi tielle ja vaunuihin Henrikin syliin. Tämä syleili äänetöinnä ihanaa neitoa ja änkytti muutamia sanoja, jotka panivat posteljonin pään aivan pyörille, sill'aikaa kun Ellen suuteli Henrikiä ja nauroi ylenmääräisestä ilosta.

— Täällähän olet, olet todellakin täällä, minun oma Henrikini, ja mikä kauhea parta sinulla on!

Noin he istuivat vaihtamassa senkaltaisia tärkeitä mietteitä, suutelivat toisiansa eivätkä osanneet sanoa muuta kuin: olet todellakin täällä! ja: kuinka kaunis sinä olet Ellen! ja: minkä kauhean parran olet saanut! — ja tuota tuommoista, vaikka ajoivat ihan pappilan ja tohtorin asunnon ohitse. Kuka ajattelee pappia ja tohtoria semmoisina hetkinä. Ja sitten olivat kotona.

He istuivat juttelemassa myöhään illalla. Ellen ei ollenkaan koskenut tuohon kipeään kohtaan; Henrik ei ollenkaan näyttänyt sitä muistavan. Hän kertoi asioita niin vilkkaasti ja näytti ajattelevan kaikkea paitsi entisyyttä. Hän eli ainoastaan nykyisessä hetkessä, ajatteli ainoastaan Elleniä, lähintä tulevaisuutta ja että he pian yhdistettäisiin ja hänen rauhaton silmänsä etsi ja löysi lepoa siinä, missä se oli etsittävä ja löydettävä.

Oli jo hyvin myöhäistä kun Ellen katkaisi heidän keskustelunsa:

— Nyt täytyy meidän mennä levolle, Henrik!

— Täytyykö meidän nyt erota? kysyi Henrik alakuloisena.

Ellen punastui, irroitti itsensä hänen syleilyksistään, antoi hänelle viimeisen suutelon ja juoksi

nopeasti ulos ovesta, jonka lukitsi toiselta puolelta.

Henrik nousi vitkalleen ja meni vanhaan huoneeseensa. Kun hän seiso siinä ikkunan ääressä ja näki pimeään länsipuolisen rakennus-sarjan, synkistyivät hänen kasvonsa äkkiä. Hän kääntyi nopeasti pois ikkunasta, laski kartiinit alas ja sytytti kynttilän. Hän käveli kauan edestakaisin lattialla, ja kun hän viimein pani maata, olisi näkymätöin katsoja voinut kuulla hengityksestään, jos ei olisi sitä hänen kasvoistaan nähnyt, ett'ei rauha ollut unen kanssa astunut yksinäiseen huoneeseen.

Muutamia päiviä sen jälkeen pappi vihki tuon kauniin parin vanhassa kirkossa, joka tätä tilaisuutta varten oli koristettu niin hyvin kuin mahdollista tohtorin ja Tiinan toimesta. Kun Ellen ja Henrik illalla seisoivat morsiushuoneen kynnyksellä, sanoi Ellen pää Henrikin rinnalle kallistuneena:

— Tänä hetkenä minä lupaan sinulle, Henrik, olla sinulle hyvä ja uskollinen vaimo!

Hämmästyneenä Ellenin tavattomasta juhlallisuudesta ja viehätettynä hetken suloudesta, nosti Henrik hänet lattialta ja, puoleksi kantaen häntä sylissään, sanoi hän loistavin silmin:

— Ja minä, Ellen, minä lupaan sinulle että kaikki, mikä mennyttä on, pitää mennyttä olla, sekä että vaan ääretöin rakkauteni on seuraava sinua tämän kynnyksen yli!

* * * * *

Semmoisina hetkinä on annettu ja annetaan monta lupausta. Vanhat sanoivat että Jupiter nauroi niille. Vaan ne ei ole ollenkaan naurettavia. Semmoisissa lupauksissa ilmestyy aina ihmisen parhaimmat tunteet sillä hetkellä; vaan voimia löytyy, jotka ovat noita hetkiä voimakkaammat. Kun Henrik kauan aikaa tuon illan jälkeen oli herännyt äärettömän pitkästä unelmasta, äärettömän pitkästä onnesta, kun ulkonaiset seikat taas rupesivat vaikuttamaan häneen, niin menneistä ajoista palasi jotain, joka ei tahtonut pysyä kynnyksen toisella puolella. Muuan vähäpätöinen sattumus saattoi hänen sisällisen silmänsä eteen erään kuvan, ja siitä kuvasta lähti koko joukko ajatuksia ulos, jotka tunkeusivat hänen ja hänen onnensa väliin. Ehkä hän oli rientänyt liian nopeasti onnensa helmaan; ehkä oli hän liian hartaasti sitä toivonut! Tuo laukaus ajoi häntä vielä takaa.

Ellen koetti, kohta kun oli sen huomannut, kaikilla rakkauden ja hellyyden keksimillä keinoilla poistaa tuota varjoa miehensä heikommasta mielestä. Turhaan. Kun ei enää löytynyt mitään, jota hän olisi toivonut, niin ajatuksensa olivat paljon enemmän entisyydessä kuin nykyisyydessä. Unensa oli levotoin. Usein herätti hän vaimonsa yöllä, kun hänellä oli ollut joku paha uni, ja vielä puoli-unessa puhui hän hänelle rangaistuksesta, joka häntä odotti ja joka juuri nyt oli kahta varmemmin häntä kohtaava, sillä nyt hänellä oli jotain, joka häneltä riistää voitiin. Ellen rupesi tuskastumaan Henrikin puolesta, ja huomattuansa tämän tuli Henrik umpimieliseksi ja rupesi miettimään kuinka estäisi rangaistuksen suorastaan kohtaamasta Elleniä. Hän ryhtyi kaikenlaisiin hurjiin koetuksiin. Astui ikäänkuin sattumalta vihaisten härkien tielle tai ratsasti kaihtivilla hevosilla. Vaan hän ei tullut pusketuksi eikä hevosen selästä heitetyksi. Sitten rupesi hän tekemään kaikenlaisia koetuksia kartanon hoidossa. Hyvän ymmärryksensä ja tarkan silmänsä avulla oli hän oppinut paljon Skotlannissa laajennetun maatalohoidon suhteen. Nyt teki hän suuria muutoksia talon hoidossa. Hän pani suuria summia uusiin yrityksiin, ottipa lainojakin ja osti uusia suuremmissa maanviljelyskoneita. Hän tuli yhä rohkeammaksi "laajennuksissaan". Kaikki seudun ymmärtäväiset talolliset ja kartanon-omistajat pudistivat päätään. Henrik ei ollut heitä ymmärtävinänsä; hän oli oikein äkäinen vaimollensakin, kun tämä vastusti näitä yrityksiä. Ja kokeet onnistuivat kun onnistuivatkin. Henrik yhä kiihtyi. Hän pani vetoa suurten kartanoin haltijain kanssa liki-paikoilla; hän pani vetoa oman itsensä kanssa niin sanoaksemme Jehovan pitkämielisyydestä; tai kenties oikeammin tuon leppymättömän vanhan testamentin Jumalan kanssa, joka ainoastaan odotti oikeata hetkeä, lyödäksensä sitten sitä kovemmasti. Vaan kaikki yrityksensä kartanon suhteen onnistuivat. Eräänä unettomana yönä ilmaisi hän vaimollensa tämän hurjamielisyytensä. Vaimonsa vakavuus oli yhtä suuri kuin hänen rakkautensa, ja hän osasi Henrikiä hillitä. Kartanon kukoistus oli silloin korkeimmillaan ja Ellen'iä sekä Henrikiä kadehdittiin ylt'ympärillä.

Ellen oli tuleva äidiksi. Kun synnyttämisen hetki oli tullut, näytti kuin ei kaikki olisi ollut niin kuin olla piti ja tohtori, jota oli lähetetty noutamaan niin nopeasti kuin hevonen jaksoi, otti asian ensin hyvin totisesti.

Henrik seiso länsipuolisen rakennus-sarjan edessä käsivarret ristissä ja kallella päin kuin vanki, joka tuomiotansa odottaa. Nyt tuli tohtori juosten kuin nuori poika ulos hänen luoksensa ja huusi jo kaukaa: Iloitkaa. Ei se ollut mitään; te olette nyt pulskan pojan isä. Joutukaa sisään; kaikki on hyvin.

Henrik katseli ylös ja tohtori sai suuret silmät nähdessänsä hänen kasvonsa. Hän oli sellaisen väsyneen miehen näköinen, joka on saanut tiedon siitä, että hänellä vielä on pitkä matka kuljettavana.

— Tuhat tulimmaista, ihminen; sanonhan minä teille että kaikki on hyvin. Joutukaa sisään! kuuletteko tuota pientä laulajaa!

Henrik meni sisään kamariin, lankesi polvilleen Ellenin vuoteen viereen ja suuteli hänen kättänsä.

Ellen hymyili ja käski Tiinan näyttää Henrikille hänen poikansa. Henrik kumartui lapsen yli ja kyyneleensä putoelivat sen päälle.

— Voisi melkein luulla että sinä olet sen synnyttänyt nyt, enkä minä! sanoi hänen reipas vaimonsa.

Tiina nauraa hohotti kyyneleet silmissä ja itku kulkussa.

— Voi teitä rakkaita pelkuriä kaikki! sanoi Ellen. Kutsukaa tohtoria, hän on ainoa järkevä ihminen täällä!

Tämän "tapauksen" jälkeen oli Henrik vähän aikaa muuttuneena. Hän laski leikkipuheita pienokaisen kehdon ääressä ja oli ylimalkain niin onnellinen nuorena isänä, että kaikki muut ajatukset siirtyivät syrjälle. Vaan sitä myöten kuin pienokainen kasvoi pois kapaloista ja kehdestä, kasvoi isän levottomuuskin.

Hän rakasti hyvin paljon lastansa, mutta senpä tähden pelkäsi hän että jotain tapahtuisi, jota hän ei uskaltanut itsekseen ajatella, vielä vähemmin muille ilmoittaa.

Ellen näki hänen tuskansa ja se kävi kipeästi hänen sydämelleen. Hän oli, kuin kaikki nuoret äidit, varmaan luottanut siihen, että lapsen syntyminen muuttaisi miehen mieltä. Nyt kun tämäkin toivo oli tyhjiin rau'ennut, ei Ellen enää tietänyt mikä auttaisi miehen synkkämielisyyttä, joka eneni enenemistään mitä enemmän pienokainen kukoisti ja kasvoi; ja tämä synkkämielisyyttä kasvoi niin että se uhkasi Henrikin järkeä. Hän vartioitsi lasta niin tarkasti että se melkein hulluudelle näytti. Hän vartioitsi lapsen jokaista liikuntaa ja antoi samalla käsiensä riippua niin hermottomina ja oli niin toivottoman näköinen kuin hän olisi tahtonut sanoa: Mitä se kaikki hyödyttää? Mitä tulla pitää, se tulee kuitenkin!

Kun Ellen leikkipuheilla koetti poistaa Henrikin ajatuksia siitä, jota hän täydellä syyllä nimitti Henrikin houreeksi, niin tämä taisi soimata häntä siitä, että hän oli "uskoa" vailla; ja jos Ellen silloin väsyneenä ja alakuloisena kadotti mielensä tavallisen vahvuuden, synkistyivät Henrikin kasvot, jotta Ellen välistä sai pahintakin pelätä.

Tohtori oli kerran kärsimättömyydessänsä tästä, jota hän kyllä näki, vaan johon hän ei tietänyt syytä, huudahtanut:

— Niin Ellen parka; miehesi on todellakin kipeä; se on — hän on hullu.

Näin Ellen sai kokea ja kärsiä yhtä ja toista, Henrik kärsi myöskin ja heittäysi tunteittensa valtaan. Jos synty olisi ollut kysymyksessä, niin molemmat täten kärsimyksillään kyllä saivat sitä palkita.

Kaikesta huolimatta oli Ellen lupauksensa mukaan hyvä ja uskollinen vaimo, joka kärsi miehensä kanssa ja piti huolta hänestä, vaan ei koskaan ollut jyrkkä eikä oikullinen kuin menneinä aikoina. Tuo kärsivä mies jumaloitsi vaimonsa hänkin ja katui valoisilla hetkillä että hän synkillä teki hänelle surua.

Hän tahtoi "merkin", tahtoi yhden ainoan merkin, oli hän sanonut Ellenille eräänä unettomana yönä, kun tämä tynellä tavallansa oli koettanut hänelle osoittaa, kuinka vähän syytä *hänellä* oli levottomuuteen, häntä kun ympäröi rakkaus. Hän osoitti samalla nukkuvaa lasta vieressänsä ja näytti isälle kuinka terveenä ja rauhallisena se nukkui.

— Kerran merkin, julkisen merkin Jumalalta; tähän asti kaikki on voinut olla sattumusta! Vaan kun semmoisen sais, olisin tyytyväinen ja sais rauhaa!

Ellen huokaeli. Hän oli niin usein puhunut siihen suuntaan, vaikk'ei näillä sanoilla juuri. Ellen ei ollut niitä, joita sanotaan hurskaiksi; miehensä esimerkki olisi varmaan häntä peloittanut, jos hänellä olisikin ollut taipumusta siihen. Nyt kuitenkin muistui hänen mieleensä se Raamatun paikka, jossa puhutaan niistä, jotka aina vaativat merkkiä ja ihmetöitä. Vaan hän salasi mielen-liikutustaan ja huokaeli.

Joku tärkeä työ oli tehtävä varhain aamulla. Henrik nousi ja meni väen luo. Ellen puki poikaansa. Tämä osasi jo melkein selvästi puhua, ja kun isä ei ollut huoneessa häntä pidättämässä, antoi äiti hänen aina vapaasti juosta ympäri. Se oli sille parasta, arveli hän.

Kun Henrik päivällä tuli sisään ja tapansa mukaan meni katsomaan istuiko poika paikallansa tuolillaan leikkimässä kalujensa kanssa, niin tämä ei siinä ollutkaan. Henrik meni kyökkiin, jossa Ellen seisoi puhumassa erään vaimon kanssa.

— Missä on poika? kysyi hän.

— En tiedä; hetken aikaa sitten oli hän siellä sisällä!

— Sinä olet velvollisuuden tuntoa vailla — aloitti Henrik, mutta maltti kuitenkin mieltänsä vieraan vaimon läsnä ollessa.

Tämä sanoi että hän juuri oli nähnyt pojan niitty-tiellä.

Henrik ajatteli kohta jokea sillan alla ja riensi ulos ovesta. Äiti seurasi.

He tulivat jälleen sisään molemmat yhtä levottomina ja tahtoivat uudestaan kysellä vaimolta, mutta kuuluivat samassa makuuhuoneesta pojan iloisen äänen.

He menivät sinne, mutta seisahtuivat molemmat kuin kivettyneinä kynnykselle.

Laattialla istui poika ja piti kädessään leikkikalua, vaan se ei ollutkaan hänen puuhevosensa. Se kiertyi hänen pienen käsivartensa ympäri. Sillä oli kirjava raita selkää myöten ja se pisti lyhyen paksun päänsä esille, ikäänkuin suudellaksensa lämpöstä punasta lapsen-suuta.

Henrikin polvet vapisivat ja silmiensä edessä pimeni. Sitten tunsi hän kuinka vaimonsa pisti hänen käteensä kylmän raskaan rautaisen koneen, ja hänen äänensä lausui kuin maan-alaisesta holvista:

— Ammu!

Henrik ojensi eteensä kiiltävät torvet.

Samassa tuli hänen kätensä vakavaksi kuin pistolin varsi ja silmänsä teräväksi kuin pajonetti. Vaan väkevä mies kaatui kumoon kohta kun laukauksen kuuli.

Myöhemmin illalla istui äiti poika sylissä Henrikin vuoteella. Hän avasi silmänsä. Iltarusko kohtasi kuin pehmonen hyväilevä käsi hänen pään-alustansa, melkein kuin se käsi, joka otsaansa hyväili. Hän katseli loistavin silmin vaimoansa ja lastansa:

— Kiitos Ellen! Nyt olen terve!

Tohtori lähenei heitä nurkastaan.

— Kuulkaappas! *tätä* laukausta ette voi tehdä toistamiseen.

Kun tohtori meni kotia, oli hänellä lasi-purkki muassa, jonka pani talteen. Siinä oli suuri käärme muserretulla päällä. Saahan talonlääkäri viimein kaikki tietää. Tohtori arveli että tätä purkkia voisi käyttää jos Henrik uudestaan tulisi surupäiseksi. Vaan vuodet vierivät; käärme ei tullut kaapista tohtorin elin-aikana.

Tohtori eli tavattoman ijäkkääksi mieheksi.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAKSI LAUKAUSTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the

user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or

unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we

do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.